

România literară

Apare săptămînal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

28 octombrie – 3 noiembrie 1998
(Anul XXXI)

43

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Prietenii noştri

NICI UNUL dintre noi, redactori ai *României literare*, nu va uita prea curînd ziua de 17 octombrie 1998. Mai e nevoie să spun de ce? Poate doar pentru aceia dintre cititorii revistei care n-au putut fi prezenţi în sala Teatrului Odeon din Bucureşti, la sărbătoarea celor trei decenii. Mulţi, foarte mulţi dintre prietenii noştri - foşti redactori, corectori şi tehnicieni, colaboratori de ieri şi de azi, sau pur şi simplu cititori - s-au aflat alături de noi, cei care facem, în momentul de faţă, revista. Ei ştiu ce s-a întîmplat. Nu doar au participat la sărbătoare: au creat-o. O revistă există pentru cititorii ei. Fără ei, *România literară* ar sta îngropată în rafturile bibliotecilor, nevăzută de nici un ochi, ne-atînsă de nici o mîină. Dar şi aniversarea unei reviste devine sărbătoare numai prin cititorii ei. Nu ştiu cîte spectacole de la Odeon au avut norocul unui public precum acela care a umplut pînă la refuz staturile, lojile şi balconul teatrului. Toţi regizorii şi actorii din lume şi l-ar dori. Fără să oferim un spectacol profesionist, în deplinul înţeles al cuvîntului, ne-am bucurat de interesul, simpatia şi căldura unui public extraordinar. Am improvizat. Am vorbit. Am trăit. Fără *mise-en-scène*, fără lumini, fără muzică. Am fost actorii, naivi şi emoţionaţi, ai celui mai simplu dintre toate spectacolele: acela în care cei care scriu şi cei care citesc *România literară* s-au privit, două ore, în ochi şi şi-au citit în suflete.

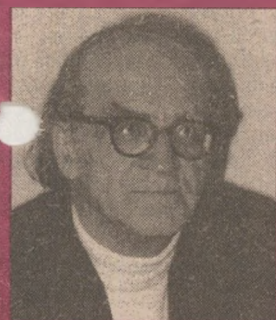
Se cuvine să mulţumesc, în editorialul meu, înainte de toate, publicului de la Odeon. Cititorilor *României literare*. Pentru noi, dacă cititori nu sînt, nimic nu este. Trebuie să mulţumesc, apoi, redactorilor care şi-au luat inima în dinţi şi au vorbit. Oameni deprinşi să scrie, în singurătatea mesei lor de lucru, au îndrăznit să li se adreseze direct cititorilor lor. Au făcut-o cu timiditate, poate cu teamă, dar sigur cu sinceritate. Nu s-au urcat nici măcar pe scenă. Pentru unii, ar fi fost o cutezanţă prea mare. Chiar şi aşa, glasul ameninţa să-i trădeze. Dar au fost, fără excepţie, minunaţi. Lipsa de morgă şi de pompă, autenticitatea puţinelor cuvinte rostite, lacrimile şi tonul, uneori glumeţ, menit să le reţină ori să le ascundă au fost simţite numaidecît de aceia care-i ascultau şi răsplătite discret, cu priviri strălucind, la rîndul lor, de cea mai sinceră emoţie şi cu aplauze spontane, aproape copilăreşti. În al treilea rînd, mulţumirile mele se adresează celor care au făcut posibilă *România literară*, chiar dacă nu s-au aflat în sala Teatrului Odeon. Scrisorile şi telegramele unora le-au supliniit absenţa, motivată de atîtea firesc-umane dificultăţi. Vocea, înregistrată pe casetă, a lui Geo Dumitrescu, întîiul redactor-şef al revistei, ne-a determinat să credem că poetul a fost acolo, în sală, cu noi. Ca şi duhul celor plecaţi prea departe ca să se poată întoarce, al celor optsprezece redactori ai *României literare* ieşiţi pentru totdeauna din scenă, în cele trei decenii care s-au scurs de la apariţia ei.

Am fost cu toţii la Odeon în ziua de 17 octombrie.

România literară şi-a sărbătorit treizeci de ani de la apariţie

(pag. 6)

**MIRCEA
ELIADE**
inedit

(pag. 12-13)

Gheorghe
GRIGURCU:

**Teribilul
an 1940**

(pag. 9)

Scrisoare
deschisă

lui

Paul
Goma

(pag. 5)

**Budapesta
literară
şi artistică**

(pag. 21)

O poezie care
pălmuieste

(pag. 11, 18)

CONTRAFORT

de Mircea
Mihăiteș

„PLUTA DE PIATRĂ”

TRAGICA întâmplare a femeii care, împinsă de mizerie, și-a dat foc în fața primăriei din Pitești ridică semne de întrebare nu atât referitor la indolența funcționarilor de stat - aceasta e deja o banalitate a existenței noastre - cât asupra decăderii morale în care se zbate România. Așadar, o femeie amenințată cu darca afară, în prag de iarnă, dintr-o nenorocită de cameră (o singură cameră, în care locuiau trei persoane!) într-un bloc de nefamiliști ajunge să-și dea foc. Nu din senin, într-un acces de nebunie, cum încercau să acrediteze câțiva dintre chibiiții flegmatici aduși de întâmplare la fața locului. Femeia ajunge la acest gest disperat după ce a epuizat toate posibilitățile de a se face ascultată: după lungi șiruri de audiențe, după ce s-a umilit în fața potențailor orașului, după ce a dormit, împreună cu familia, pe acoperișul unui bloc, și, vreme de o săptămână, pe coridoarele primăriei, după ce a cerut ajutorul opinici publice, după ce a anunțat fără echivoc, prin ziare și televiziune, că își va da foc în semn de protest.

În minutele în care am putut s-o aud explicând de ce e decisă să comită acel gest, nu mi s-a părut deloc că vorbește o ființă dezaxată, vreo exaltată dămică de publicitate. Vorbea o femeie care epuizase toate resursele de umanitate și care ajunge la concluzia că numai limbagul trans-uman mai poate rezolva ceva. N-am să insist asupra uluitoarei indifferențe a celor câtorva zeci de oameni (majoritatea bărbați) care urmăreau, ca la circ, un spectacol - după părerea lor - pe jumătate amuzant, pe jumătate derizoriu. Nu e nimic nou în pasivitatea lor cvasi-minerală: ci nu erau decât întâmplătorii reprezentanți ai unei specii care populează, de la nord la sud și de la est la vest, frumoasa noastră țărișoară.

N-am să mă arăt uluit nici de indiferența cinică a personalului din primărie care, ascuns după perdele, urmărea ca la cinema sinistru spectacol. Nu mă miră nici lipsa de prevădere minimă a șefilor de la primărie de a aduce la fața locului măcar o salvare - dacă tot n-au făcut nici un efort pentru a stopa tragedia -, așa cum ar fi făcut la un banal meci de fotbal sau la o vizită infinit mai pașnică a șefilor de la București. De fapt, aici voiam să ajung: la felul în care e guvernată România. Țară ajunsă de izbeliște, în care o mână de profitori s-au cățarat în nacelele puterii, de unde privesc cu ochi miopi spre o realitate tot mai depărtată, România nu își mai merită demult denumirea de stat “național, unitar”, așa cum îl descrie Constituția iorgovană: România e o organizație comorată, cu puternice inflexiuni naționaliste-fasciste, în care o mână de aventurieri hulpăvi au confiscat tot ce era de confiscat, reducând mecanismul social la o jucărie stricată care, din când în când, face mișcări bruște, pline de oroare - precum auto-imolarea femeii din Pitești.

Nu mai înțeleg demult în ce constă patriotismul și naționalismul românilor, dacă, în plină zi și în plin centru al unui mare oraș nu s-a găsit nici un patriot care să-i ia din mână femeii disperate bricheta ucigașă. (Lucrul cu adevărat îngrozitor este că atunci când cineva a încercat, totuși, să se apropie de femeie, soțul acesteia l-a îndepărtat cu brutalitate: dacă gestul așa-zisului soț nu e unul de complicitate la sinucidere, înseamnă că nimic pe lumea asta nu mai are logică.)

Din nefericire, dăm idei de patriotism un sens pe cât de găunos, pe atât de grotesc: patrioți suntem doar la tribunele parlamentului când cerem scoaterea din țară a unguirilor și a cvreilor, și când, pe stadioane, cerem lichidarea țiganilor. Patriotismul nostru, vai, e unul ucigaș: am exterminat și am dat foc în numele unei idei (au făcut-o și legionarii, au făcut-o și național-comuniștii), însă nici măcar nu ne trece prin cap că patriotism înseamnă și un dram de omenie, o undă de milă față de semenul tău, o cătine de înțelepciune în rezolvarea problemelor omului mărunt.

Nu am să cer și eu, cum o tot face de o săptămână presa noastră patriotic-bezmetică, găsirea vinovaților, destituirea primarilor, blamarea soțului cinic. De fapt, ei nu sunt cu nimic mai vinovați decât fiecare dintre noi. De

la cine să fi luat primarul Piteștiului lecții de omenie și decență? De la superiorii săi din centrală, infami și lipsiți de caracter care l-au sprijinit să pună mâna pe putere și care vād în el în continuare un “primar model”? De la tagma mincinoșilor lipsiți de scrupule care se perindă grandoman pe la posturile de televiziune, demonstrându-ne bombastic că ascensiunea socială a României nu mai poate fi oprită nici de americani, nici de japonezi, ba nici măcar de marțieni? De la demagogii pentru care patriotismul și compasiunea se reduc la mîloagele “mese creștine” și la protejarea javrelor din mahala?

Nici măcar iresponsabilul soț al victimei nu e pe de-a-ntregul vinovat de nesimțirea, de comportamentul vulgar și lipsit de orice scrupule de care a dat dovadă. La o analiză mai atentă, el a acționat asemenea unui perfect om de afaceri: a făcut o investiție, iar apoi a urmărit cu tenacitate obținerea profitului. Că “investiția” cu pricina e propria soție, ce importanță mai are? Pentru asemenea gesturimită ne pregătisră, de fapt, frații săi de sânge, români la fel de neaoși care contabilizau cu multă dexteritate actele sexuale ale nevestelor închiriate în hotelurile din Istanbul. Pentru cineva din această categorie umană - mult mai răspândită decât s-ar crede -, a fost cât se poate de logic ca în noaptea de după tragedie să dea interviuri la televizor, și nu să stea în spital alături de victimă!

În fine, goana după senzațional a unei prece ce nu mai are nimic de vândut poartă o imensă vină în crearea atmosferei de senzaționalism respingător în jurul unor drame umane cât se poate de reale, ce ar trebui rezolvate prin proceduri clare, și nu prin asalturi pompietice. Români, scârbiți de corupția cvasi-generalizată a aparatului administrativ, au ajuns să vadă în presă ultimul salvator, locul în care, prin scandal, îți poți face dreptate. Ar însemna să cerem prea mult unei societăți corupte până în măduva oaselor: respectarea legilor și instituirea procedurilor clare. Cine să le instituie, cine să vegheze la aplicarea lor? Parlamentarii a căror principală grijă e blocarea oricărei legi menite să scoată țara din impas? Politicienii care pentru a-și proteja propriul trecut murdar sacrifică fără să clipască viitorul unei întregi țări? Oamenii legii, pentru care dreptatea și corectitudinea se măsoară, la nivelul de jos, în câte pachete de țigări au primit într-o zi, iar la nivelul de sus în numărul ctajelor la vilă adăugate în perioada cât s-au aflat “în funcție”?

România, c clar de-acum, nu-și va mai reveni niciodată din inerția letală care a cuprins-o. Nu mai are de ce să-și revină, de fapt, pentru că nimeni nu mai pare cu adevărat interesat s-o revigoreze. Tinerii de peste douăzeci de ani nu au alt gând decât să scape din coșmarul social în care se zbat infrișoși, iar adolescenții, încă mai radicali, când îi întrebi de drumul pe care au de gând să-l urmeze în viață, îți răspund că dintr-un atlas geografic: Ottawa, Montreal, Sydney, Chicago. Aici am ajuns, conduși inițial de ticăloșia iliesciană, iar mai apoi de minciuna sfruntată constantinesciană. Acestea sunt fapte, nu iluzii ale comentatorilor politici invidioși, ci, pe cei mai abili decât ei în a se căța pe scara de serviciu a profitului.

Tragedia femeii de la Pitești, dincolo de semnificațiile ei directe, a funcționat drept o oglindă pusă cu brutalitate în fața întregii societăți românești: instituții ale statului, familie, individ. Și, din nefericire, cu toții au căzut lamentabil în fața acestui examen care trebuia să aibă loc - chiar dacă, de acum înainte, o femeie își va fi pierdut pentru totdeauna însemnele exterioare ale feminității: frumusețea, delicatetea, nobilteța. N-am văzut, însă, în afara unor reacții emoționale - cum e, de altfel, chiar și acest articol - nici o tresărire pe chipurile celor implicați. Asemeni unor actori de duzină dintr-un Hollywood barbar, își debitau ficcare rolurile cu dezinvoltura unor profesioniști ai nememiciilor. În fața unui atât de incredibil cinism, mi s-a făcut brusc dor de cascadori. Pentru că, vorba ultimului “Nobel”, José Saramago, navigam în derivă pe-o plută de piatră.

POST-RESTANT

de Constanța
Buzea

S TIMATE domn, se face, iată, anul de când vă adresați rubricii cu un manuscris voluminos, de-un haz nebun, care, la prima răsfoială mi-am zis să-l pun deoparte pentru a-l mântui într-o zi ceva mai degajată de griji și sastiseli.

Ziua aceea a venit, când, păstrând cu suflet fastuos deodată o poftă de a mă ține cu ghearele și cu dinții de stare excelentă pe care mi-a rezervat-o, mie, sceptica, timida și suspicioasă, ziua aniversară a *României literare*, v-am reluat manuscrisul în primire, care se dovedește, grație harului dv. și hazului specific muntenesc îmi place să cred, atât de bine zidit din piese spumoase, suculente, compuse parcă cu perfidie, să inducă în eroare, să contrarieze, să riște amănări și de acum încolo încât, cu o invidie neîmpăcată mi-am *sopțit atunci în barbă*: Acestui autor care și-a permis să scrie versuri precum *și-au înflorit din nou lustragii* sau *iar stelele curg/caravele de flăcări.../surăse de lună/vin jonci și șampane/pe golfuri de umbră/kilometri en rouge/sau din tencuială/foiesc pe furis/și Balaurul galben/împroașcă năluci de hașiș/toalete ușoare/cu umbrele de soare/dau târcoale/fizvorului no 9*, acestui autor, deci, dezinvolt și plin de vervă nu trebuie să-i rămân nici un minut mai mult datoare ci, înainte de un debut pe care l-i promis din răspund, să-i transcriu acum, aici, până la plaselele acestei rubrici, câteva texte, nealesse ci la rând, spre înșeninare a cititorului oricât de nemilos și impermeabil ar fi acesta. Să vedem cine riscă, eu sau el. Deci: “și-au înflorit din nou lustragii, // chiar dacă/nu mai durie trăsuri/pe străvezii pavaje glazurate/ - le mai distingi, pe alocuri, /estompate de vremi, /de paragină/ (azi/cataligele/clămpănesc/ printre/ halde de praf) //...înfloresc (nici) unei/ palării albe și ample - / așteptare, sau expectativă? / în siajul unui TREN/ de vreo Estampă ciudată, / tunând/ spre horizonurile înșerărilor/ de-o vară/ strâng pleoapele/ (cu tămplele-asezate în palme)/ să-mi mai adie/ un pic/ acest *gând*/ tivit cu bucurie/ căci... fără de veste-mi pare/ că am fost aspirat/ de-o metempsihotică/ ah, ce melancolică/ rederulare/ / tam-tarata” (*română*); “amurg, / o privire-ntâlnește-o străduță, / iar de acolo, tam-nisam, un prag de aur/ lipește un plasture roșu de ea:/ cu pietre ovale/ și firme ovale/ iară pe ușa celui prag, va să scrie, oarecum vag, / FRUCTE ȘI ZARZAVAT// cineva/ al acelei priviri/ va pași acel prag, / va descinde-ntro- o hrubă:/ ce ar putea să fie, o prăvălioară de scrib sau zaraf, / cine știe, vreo dugheană de marunțișuri, / ori la fel de bine, vreo spițerie clandestină/ bătuită de sinucigași// dar:/ e doar o noapte/ ce se luminează treptat, / o hrubă cu multe oglinzi/ și aceasta-i pricina pentru care, privind, / va zări... *cineva* va zări un palat din/ FRUCTE ȘI ZARZAVAT// și buruiună și flori - / miraculoase culori/ pe o hydra laemnea, / pulsa-vor egal/ în amurgul de spirt, / valurat, / ce secretă/ DIN FRUCTE ȘI DIN ZARZAVAT// sovaieinică formă/ o față/ ivi-va can-tremur de somn/ un chip de bacantă, / pe un gât nefiresc/ făptură diformă/ dansându- balauri-n abur, / ah, ah... Doamnă a celui albastru regat/ DE FRUCTE ȘI ZARZAVAT// apoi urca-va scărița-napoi/ și același prag de jar, // galeș de vise, *îngândurat*/ va silabisi iar și iar, ciudatele slove/ FRUCTE ȘI ZARZAVAT” (*pragul*); “murind așa încet, înflorește... maidanul sublim!/ cât, mai deunăzi, o încăpere. de goală, ca lumina! /vremelnică-ntro-un colț, doar soba, / rece verzuia vechea teracotă”. (*maidan*); “eu. și acel ce-auzeam un clavier concertând// încet. mi se prelinge-o-apa-ncel pe frunte” (*klavier*); “cuvintele tale sunt roșii./ tăcerea dintre ele sângerează: omătul/ proaspăt așternut e roșu proaspăt, iar/ pașii coșarilor, împlețiți, imprimă/ violet cicatrici. nerăbdătoare/ așteptarea bate-n roșu, / da! ROȘU clocotește-n ea.// decembrie imens e-o crima” (*studiu în alb, roșu și negru*); “fiori, reverberații, cascade de ecouri...// la stânga, și la dreapta, în fața și-napoi, cât vezi cu ochii, // dantelăria de poduri suspendată de stânci, // vertiginoase scări spre Obeliscurile străni” (*labirint*); “...toamna-și lasă frunzele reci, / trandafirii-n parc se vor usca// ...erăsana cu acordeon din fața gării, / bate frenetic tactul din picior, / s-unduitoare dimineata de iulie, / tenisi pe caltaboșii picioarelor, // ah, orbitoare dimineata de iulie, / oarba cânta - grozav trâmbița, cântă cu haz (*final de mînu*); “gard-umbră/ pe-un trotuar, / copacii-umbră, / tălăzuind, / vezi: umbra de mine plutind/ prin năzuroasa urzeală de nor, // când zăpăcit de soare, / când iunie necruță (*umbre*) și, în fine, între *violet* și *iar am ucis* il aleg pe ultimul: “cădereă pasării lovire/ lentă/ trecere în abis// pușca fumegând/ și câinele care aleargă/ vesel”. Va fi surpriza mea, dacă autorul va da curs și răspuns demersului meu, întrebării mele celei mai firești *Cine și ce ești dumneata, domnule Tase Tarău, cu domiciliul în Ploiești și cu steluța la pseudonim, ce va să zică, în documentele oficiale, Dan Neagu?* Și pentru că a mai rămas loc, de ce n-aș transcrie și *violet*, ca să se vadă, mai mult, din gama de posibilități și imensa poftă de farsă și joc ale acestui misterios până una-alta autor: “Sihastrul fluviu curge-ncet spre zare.../ Sub maluri scunde, sese, dantelate, / Iar undele-i de mîșperuitoare/ La boarea serii-oftează-nfiorate.// Amurgul se adună peste luncă/ Și-n fudul ei, bătut ca pe-o icoană, / Blajinul soare aveau-și arunca/ Spre-a deltelor comoră diafană.// Deșartă-i depărtarea viorie.../ Lăstunii dau sub slăvi de duhuri roate/ Și rând pe rând răsar în veșnicie? Mari, pașiști de-ametist înrouate”. (*Tase Tarău*, Ploiești)

România literară

Editată de:

- *Fundația “România literară”, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor, al Fundației pentru o Societate Deschisă România și al Ministerului Culturii*

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Marina Constantinescu (teatru), Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația “România literară” - Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administratia: Fundația “România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Cornelii Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Adriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Ciupuliga (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

E-MAIL:romlit@buc.soros.ro și romlit@romlit.sfos.ro

HTTP://WWW.ROMLIT.RO
HTTP://WWW.SFOS.RO/NEWS/ROMLIT
HTTP://WWW.KAPPA.RO/NEWS/ROMLIT

Cinstea este stânjenitoare

DE CE OARE cinstea, în loc să fie considerată o virtute în societatea de azi, este privită ca un defect? N-am înțeles de ce un om cinstit devine incomod pentru ceilalți și cum poate fi atât de urât de ei, încât să fie aproape expulzat, dacă nu chiar îndepărtat din circuitul social, dar mai ales din cel politic?

Îmi vine în minte acea minunată parabola a lui Caragiale, intitulată *Ion*, în care se arată cum omul onest, cel ce spune *adevărul* (pe care nu se poate să nu-l fi văzut și ceilalți, dar nu le plăcea să-l audă rostit) Ion, fratele surorii prefăcute și mincinoase care lingusește autoritățile până la greață, Ion, singurul care rostește adevărul și spune că măgarul împărătesc rage, nu cântă, deși e laudat de toți și asemuit privighetorii, Ion este, bineînțeles, înălțat și bătut. Fiindcă adevărul rostit de el supără, amenințând eșafodajul de minciuni pe care este clădită puterea și comoditatea celorlalți.

E tristă soarta lui *Ion* cel ce se încumetă să rostească ceea ce se vede, considerând că este firesc și moral să o facă.

Sinceritatea rostirii ADEVĂRULUI și incapacitatea în a-l susține par a fi fost defecte de când lumea. Cunosce un caz autentic din viața de toate zilele: un artist a fost ocolit, aproape ostracizat, fiindcă avea un mare defect - era cinstit și-și rostea opiniile fără menajamente. "Măi, tu ești o pacoste" i-a spus odată un coleg. "De ce?" "Păi, ești *revoltător de cinstit!* Cu tine nu se poate nimic!".

În consecință, artistul a fost, pe neașteptate, înconjurat de un fel de păienjenis separatoriu care i-a întrerupt comunicarea cu semenii "isteți", înțelegând ei că *cinstea* nu folosește la nimic. Mai ales, nu e *profitabilă*. Ba, dimpotrivă!

Cinstea și dorința de a te respecta pe tine însuși, de a nu face compromisuri de care, apoi, te-ai rușina. Asta în cazul omului demn. Dar mulți nu prea-și fac probleme în privința moralei și se comportă ca atare.

Câți dintre români, în vremea totalitarismului, au refuzat să facă mici *servicii* Securității? Se pare că puțini, și de aceea se tot amână la noi, o lege care până la urmă a fost cumva anulată, parlamentarii ținând cu ghiarele și cu dinții ca documentele secrete ale fostei poliții politice să rămână tot în custodia vechilor organe... Deși unele dintre aceste hârtii au fost făcute dispărute la vreme... Groapa de la Berevoiești e o dovadă. Altele, probabil, contrafăcute.

Așadar cinstea este incomodă, cinstea este stânjenitoare. Cu atât mai mult, când e vorba de politică, unde se știe, de când e lumea, minciuna, prefăcătoria, viclenia, numite uneori elegant "diplomație", înving... Mai ales într-o perioadă de trecere de la un sistem la altul, când totul este amestecat și tulbure, iar imposibil să poți imprumuta lesne chipul demnității, al cumsecădeniei, al *valorii* chiar. Când impostura poate trece drept valoare, drept patriotism, drept normalitate. Toate trei ipostazele sunt periculoase întrupări ale imposturii, când nu e vorba de-a dreptul de hoție.

Unul dintre cei mai buni români, remarcabilă personalitate a cărei cinste și

verticalitate au fost negate cu nerușinare și cu o brutalitate rar întâlnită, chiar de către unii așa-zisi istorici, este, se știe, Majestatea Sa Regele Mihai I. Papagalii otrăviți ai PDSR, PRM, PSM și alții, și alții, au umplut, și umplu văzduhul și hârtia cu minciuni pline de ură la adresa acestui mare român, care, în clipele grele de după potopul ploilor devastatoare din Transilvania, a adus celor afectați de inundații nu vorbe, nu promisiuni, ci materiale de construcții, pentru refacerea caselor luate de ape și de pământ, a dăruit pături, corturi, alimente. Nu "sala-riul pe o lună", nu promisiunea de a se face o "chetă" pentru cei bătuți de soartă, ci ajutoare concrete, în ciuda faptului că Regele Mihai I și Regina Ana se aflau într-o vizită în țară, într-un fel de vacanță. Când încă se mai "discuta" cum și în ce fel autoritățile să ajute sinistrații, Regele Mihai I a sărit în ajutorul celor amarați, năpăstuiți de soartă. De ce, dar, mass-media nu a făcut cunoscută (cu rare excepții) această acțiune?

De ce bulgarii, pe care uneori i-am luat în răs, au fost în stare să restituie regelui lor proprietățile iar noi, ne încapățânăm, într-o inexplicabilă josnică ură, a nu-i acorda Regelui Mihai I proprietățile care-i aparțineau și-i aparțin? Ba, încă s-a întâmplat și o rușinoasă "judecată", a unuiia Rus, pedeserist notoriu și fost prefect, prin care o modestă donație a unui transilvănean, din păcate decedat, să fie anulată! Mare trebuie să mai fie veninoasa ură a comuniștilor împotriva Regelui nostru, acest mare Român!

Fanatismul activiștilor comuniști cotoși cu neobrăzare în cele mai nepotrivite, pentru ei, posturi ale administrației și legislației, după 1989, foștii securiști secretă ură, o ură viscerală împotriva omului onest care îndrăznește să spună adevărului pe nume, care vrea să dezvăluie fața adevărată a lucrurilor și are tenacitatea de a o face. A fost, după mine, și cazul lui Victor Ciorbea. Înconjurat de impostură și dușmănie, calomniat din cale-afară.

Mă gândesc câtă dreptate avea La Bruyère, acum câteva sute de ani, când scria: "Pentru un om fără laudători și fără proptele, care nu face parte din nici o șleahță, ci e singur și, în loc de altă recomandare, n-are decât meritul lui, - cu prisosință -, câtă îngrozitoare trudă să iasă la lumină din bezna în care se află și să ajungă la situația unui prostănac înfumurat, care se bucură de trecere."

Dar cine este "revoltător de cinstit", rămâne singur, în cele din urmă. Or, singurătatea omului onest este, poate cea mai tristă dintre toate!

Prefăcut și lingușitor, amabil și neobrăzat, înfumurat și laș, impostorul este azi prezent pe scena publică de la noi, cultivându-și cu grijă viclenia. Dar tot La Bruyère avea dreptate scriind despre impostură în secolul al XVII-lea, impostură care nu și-a schimbat decât puțin fața în vremurile noastre: "A fi plin de tine și a te fi convins de-a binelea că ești înzestrat cu mult duh, e un accident care nu se cam întâmplă decât celui care nu e înzestrat deloc sau doar cu o fărâma".

Eugenia Tudor Anton

Constanța Buzea

Textele fără final

stăteam pe un dulap
ca pe capacul unui lift
prindeam un zvon de vaier care venea
de dincolo de zid

zidul înalt fără fisură
despărtea parcă țărâmul nostru
de un alt țărâm
din valea căruia se profilau pe cerul
unul pentru toți umbre-n mișcare
și rafale de valuri de fum

dulapul meu porni și-ntr-o clipeală
încremeni la mare înălțime
privești de dedesubt nu era altfel
de cum o bănuisem

de-o parte un oraș frumos și pașnic
iar dincolo distrus un peisaj
pisat între cutremur și incendii
și vaiet omenesc

starea mea stranie de suflet în uimire
pe care ridicarea la cer mi-o inspira
stând singură-n picioare pe capacul
acelui levitând dulap
ca-n vârful unui invizibil pai
un greier în balans...

trezirea mea a fost odihnitoare
simțeam cum intru în convalescență
am înghițit un rest de codeină
și am tușit din răspuțeri

m-am ridicat din așternut
am recitat un text fără final
și l-am lăsat așa căci avea noimă
apoi am reluat un text străin
pe care îl lăsasem când de boală
și el mi se păruse fără noimă

Imagini latifundii

vreau să mă dumiresc și nu pot
de ce îmi vin în minte
imagini latifundii gunoarie pe mari spații
copii și câini și porci
în scormon prin fetide mizerii de cocioc

un plan se face repede
o evadare strânsă din care se revine
copii și câini prin putrezișuri calde
găsesc comori se-ncaieră pe ele
se sfâșie se-njură se hărtănesc se-apucă
un praf lunar un zăcământ de cioburi
picioare sângerând sticlos

tufe de spin de boz și mătrăgună
atrag șopârlele și fluturii-regină
la flori la fructe în păienjenis
cărnoase boabe tușul lor îmbibă
înăclăiește pumnii mici
sub unghii-gheare netăiate nămol fosforescent
degete boante nări fierbând
mici derbedei anemici adunători de trențe
în saci duhnind de iută mustind puhav
dând greață

mă furizez de-acasă cu leprele soioase
care mă fugăresc mă prind
și-mi sfâșie rochița de stambă ca să-mi vadă
genunchii fără bube misterios buricul
și pieptul plat curat

e doar amenințarea nimic rău nu se-ntâmplă
mi-e groază dar rămân în peisaj
ei pleacă și dispar la mlaștini
m-au părăsit abia îi mai aud
s-au tolănit la soare printre câini

NOUL REALISM

ROMANUL *Anotimpuri de trecere* al lui Cătălin Țirlea, apărut la începutul acestei veri, confirmă, împreună cu alte scrieri recente, un fenomen la care m-am mai referit: un nou curent realist s-a conturat în proza românească actuală, prin contribuția mai ales a prozatorilor afirmați în ultimul deceniu și jumătate, optzeciști și nouăzeciști. Să mai notez că romanul lui Cătălin Țirlea se alătură acelor opere, încă puține, axate integral pe problematica lumii post-decembriste. Sunt în roman și trimiteri la realitățile lumii anterioare, pentru că personajele au rădăcini, un trecut, dar ce trăiesc efectiv în carte aparține epocii de după decembrie 1989.

Recomandat la debut, când era încă student, de profesorul său Mircea Martin, Cătălin Țirlea a publicat, înainte de acest roman, mai multe volume de proză scurtă, nuvele și povestiri. Au fost remarcate pentru prospețimea percepției traiului cotidian, cu o mare apetență pentru surprinderea situațiilor comice și a firescului limbii vorbite. Acestor însușiri li se adaugă în roman capacitatea de a proiecta amplu și în desfășurare, cu alternări de registre narative și personaje ce sunt urmărite pe traseele unor evoluții.

Bucureștii, cu toată decăderea din ultimele decenii, nu și-au istovit posibilitățile de a furniza literaturii teme, subiecte, motive inspiratoare. Stă mărturie despre aceasta și romanul de față al lui Cătălin Țirlea, despre care se poate spune că este, într-o anumită măsură, și un roman al Bucureștilor, cum au fost atâtea în proza românească, încă de la începuturile ei moderne.

Prin multe se deosebesc însă Bucureștii lui Țirlea de orașul evocat de alți autori, printre altele și prin faptul că al său este lipsit de "anotimpuri de trecere": "În orașul acesta au dispărut anotimpurile de trecere (...) încet-încet, primăverile și toamnele au dispărut definitiv, s-au stins, au fost înghițite de peștii cei mari, de favoritele secolului, vara și iarna". Ciudata anomalie climaterică, survenită "cu ceva ani în urmă", își pune amprenta, simbolic, pe tot ce se petrece în oraș, viața aici înăsprindu-se și toate legăturile dintre indivizi devenind brutale, dure, nimic ne mai atenuându-le duritatea în absența "trecherilor". Schimbările neanunțate, bruște produc totdeauna șocuri.

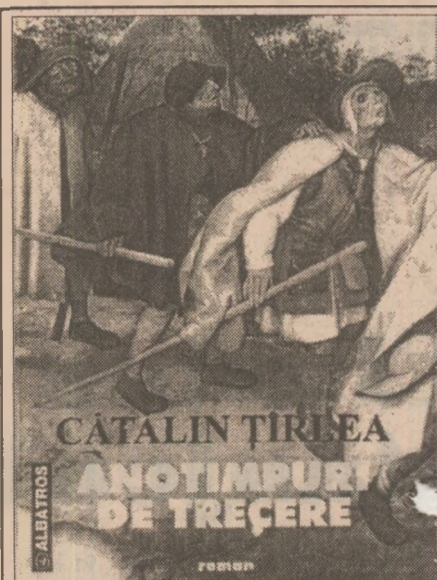
Lumea explorată de romancier, ivită

dintr-o "revoluție care a-ntors lucrurile cu fundu-n sus" (e constatarea unui personaj), este o lume întemeiată pe raporturi de forță și de aservire. Inșii puternici - sau care se cred astfel - își aleg victime dintre ființele din jur, dintre cele socotite slabe sau vulnerabile din cine știe ce motiv, le urmăresc tenace, le vânează cu dorința de a le răpune sau de a le domina social și sufletește. Cei "tari" dispun după voie de victime, atâtea vreme cât nu se plictisesc de ele, de prada înhățată, iar când se plictisesc o uită, o părăsesc. Aservirea celui alt este un țel pentru a cărui atingere orice mijloace sunt îngăduite, presiunile psihice, șantajul, minciuna, violul moral și violul în sens propriu, când intră în joc ambiția cuceririi unei femei.

Matei Bucur, fostul artist fotograf "metamorfozat în fotoreporter special la «Curierul»", se înscrie, ca personaj, în această categorie a căutătorului de victime și a însetatului de succese, tânăr ambițios, aruncând Bucureștilor provocarea unui alt Rastignac: "Și-acum între noi doi", împătimit de cuceriri erotice și, dincolo de acestea, s-ar putea spune, de atingerea unei condiții abstracte a Cuceritorului. Și-a propus, în vederea împlinirii unui astfel de program, să nu aibă scrupule, să practice un joc al cinismului dus în afara oricăror reguli, atât de dur încât îl înspăimântă până și pe mentorul său în ale gazetăriei de scandal, de toți temutul Sadvski. Șantajist, Matei nu respectă nici măcar legile șantajului, înțelegerea cu cel care l-a plătit ca să nu publice o fotografie compromițătoare, mai mult, o șantajează și pe nevasta nefericitului care plăti degeaba, pe care o și seduce. Autorul însuși, adresându-i-se, îi vorbește despre "furia asta teribilă la tine de a te lupta pentru a supune", pornire pe care nu și-o poate înfrâna nici atunci când acțiunile sale devin riscante, lăsând să se profileze spectrul unui posibil eșec. Personajul lui Țirlea este contaminat, parcă, de furorile, de exaltările eroilor brebanieni, care la fel joacă totul pe cartea dominării și la fel, adeseori, pierd, pentru că în comportamentul lor apar fisuri, indecizii, inconsecvențe. Nu sunt mereu necruțatori, nu sunt tot timpul inflexibili, nu sunt duri până la capătul capătului. Același lucru cu personajul amintit al lui Cătălin Țirlea, acest Matei care nu comite răul chiar totdeauna fără să clipească. Mai degrabă își impune să

fie rău, prin voință, dar fără bucurie. Îl distruge pe doctorul Ioachim, soțul Clăudiei, publicând fotografia compromițătoare, dar de Claudia se îndrăgostește cu adevărat și cu toate că o părăsește nu și poate înăbuși tresăririle de afecțiune pentru ea și nu o dată regretul de a o fi alungat. Marele eșec îl înregistrează însă ideea sa de a pune în mișcare un mecanism de manevrare a conștiinței publice, prin intoxicare zvonistică, tehnic bine realizată, prin intermediul unei societăți de studiere a psihologiei sociale în care se infiltrasă, dar cu dezamăgitoare rezultate. Înfrânt pe mai toate planurile demonicul Matei *dispare*. A plecat din țară, cum îl sfătuisă pragmatica Lucia, sau ce s-a întâmplat cu el? Nu ni se spune și nu vom ști niciodată ce vrea să însemne că a "dispărut". Acesta este și finalul romanului, deschis, în ce privește soarta eroului principal, oricărei presupunerii. Nu doar finalul e însă astfel. Există și un fir polițist al narațiunii, lăsat să atârne în gol. Studenta blondă, iubita presupusă a doctorului Ioachim, surprinsă cu acesta în fotografia făcută de Matei, s-a sinucis sau a fost ucisă? Iar nu vom ști.

Romanul lui Cătălin Țirlea impune și în latura sa de reconstituire istorică și socială. Este vorba în el de frământările anilor '90-'91, cu toată involburarea creată de "fenomenul" Piața Universității și de urgia neagră a mineriadei din iunie '90. Autorul își implică eroul în amândouă evenimentele, nu doar ca om al profesiei lui (fotoreporter), dar ca participant care pune suflet în ce trăiește în acele împrejurări. Cincul pare să capituleze, aici, în fața omului sensibil și lucid, contrariat, în Piață, de accesele de fanatism ridicol (e reprodușă scena, pe care și D. Țepeneag, în *Hotel Europa*, a descris-o, în care li se cere de la balcon manifestanților să ingenucheze pentru a se ruga, nu toți, ci numai creștinii, comuniștii să rămână în picioare), după cum este zguduit de episoadele apocaliptice din timpul mineriadei, exhibând subumanul și pornirile gregare. Viața zilnică din epoca imediat post-decembristă, cu toate convulsiile și deruta, cu speranțele și dezamăgirile, cu nenumăratele contrarii și toată confuzia, nu e privită numai din perspectiva lucid-sceptică a eroului principal. Există și un fel de "fierărie a lui Iocan" în cartea lui Țirlea, berăria de cartier "Înfrățirea" (rebotezată, după privatizare, "Tiffanny", "cu doi de f și doi de n"), unde frecventatorii zilnici, câțiva

Cătălin Țirlea, *Anotimpuri de trecere*, roman, Editura Albatros, București, 1998, 380 p.

pensionari, părintele Luca și alții se întâlnesc pentru a pune țara la cale, discută aprins politică despre ce scriu noile ziare ș.a.m.d. Opiniile lor răsfrâng, chiar dacă îngroșat-caricatural, nu odată, spiritul autentic al momentului imediat post-decembrist, caracterizat prin coabitarea contrariilor. Sentimentul dominant este al orbecării prin grele neguri (v. și sugestiva copertă cu acea reproducere a unui fragment din "Parabola orbilor" de Brueghel), sentiment accentuat și de referirile numeroase la consumul de alcool căruia i se dedică, nesățios, cam toate personajele, indiferent de sex. Despre unul sau altul mereu aflăm că se îmbătase "cumplit", într-un elan al dorinței de pierdere de sine care mărturisește descumpăniri lăuntrice.

Prozatorul este bun creator de atmosferă și bun portretist, însufletind câteva personaje de fundal care se rețin: cincul moderat Sadvski, sordidul Sconcs, întrepidul Mardare, gâscuța temperamentală Odette, circumspecta Lucia ș.a. Imaginea vie a străzii, a contrastelor tipătoare care definesc, mai ales acestea, șahul, se alcătuește din conjugarea impresiilor vizuale, auditive și odorifice, mai cu seamă odorifice. Senzațiile de "bine" și de "rău" se amestecă. "Mergea, încercând să înregistreze cât mai mult din viața străzii, cu ochii, cu urechile, cu mirosul. Cu mirosul, da. Ce ciudat! Dacă mergi prin fața vitrinei asteia, scaldate în neon, pe care scrie colorat Coca Cola și Camel, te simți bine. Dacă întorci capul spre ea, dinăuntru îți mângâie nările mirosul suav al firmei Colgate Palmolive. E bine. Întoarce încă puțin capul spre stânga, amice, și dinspre mormanul acela de gunoi va undui spre tine duhoarea năpraznică a șobolanului ieri încă viu, azi intrat în putrefacție".

Tehnic vorbind, prozatorul construiește cu mijloace aproape clasice, nerecurgând la mai mari îndrăzneli decât schimbarea persoanei verbului în cuprinsul anumitor capitole. În felul acesta, când se apropie, când se distanțează de obiectul povestirii, alternări de unghiuri ce îngăduie o percepere cu mai multe nuanțe a întregului. Relatarea la persoana a treia este mai rece, mai impersonală, desigur, iar aceea la persoana a doua este mai subliniat afectivă. Aceasta din urmă este însă și o formulă mai dificilă, intrucâtva nefirească, și în paginile în care o folosește prozatorul pare mai nesigur, pierzându-și din aplomb. Se întâmplă să apeleze la efecte de gust discutabil, cum e atunci când sincronizează asedierea erotică a Clăudiei cu transmiterea meciului de fotbal la televizorul deschis. Marcarea în final a golului, urmată de strigătul de triumf al reporterului sportiv extaziat, coincide, în celălalt meci, cu nu mai spunem ce.

Avem cu toate acestea de la Cătălin Țirlea un solid roman al desfășurărilor post-decembriste, bine articulat, antrenant, ceea ce nu e deloc puțin lucru, o scriere semnificativă a noului realism românesc.

Cărți primite la redacție

- ◆ *Agresiunea comunismului în România*, documente din arhivele secrete: 1944-1989, ediție îngrijită de dr. Gh. Buzatu și Mircea Chirițoiu, Editura Paideia, București, vol. I, 250 p., vol. II, 194 p.
- ◆ Pan Solcan, *Strigătul*, roman, Editura Cartea Românească, București, 1997, 416 p.
- ◆ Ion Machidon, *Menestrel peste păduri*, poezii, ediție îngrijită de Dragomir Magdin, postfață de Cornel Galben, Editura Amurg sentimental, București, vol. I (1997), 422 p., vol. II (1998), 382 p.
- ◆ Silvia Cinca, *Pădurea Îngerilor*, o poveste americană, Editura Universal Dalsi, București, 1998, 206 p.
- ◆ Octavian Voicu, *Eu sunt, tu ești, El este!*, poezii, precuvântare de Ioan Enea Moldovan, Editura Corgal Press, Bacău, 1998, 96 p.
- ◆ Tatiana Rădulescu, *Oaspetele de piatră*, poeme, prezentare de Constanța Buzea, Editura Eminescu, 1998, 132 p.
- ◆ Elena Bădescu-Aref, *La Ostrov*, povestiri, prefață: Ion C. Ștefan, selecție: Nora Costescu, postfață: Gheorghe Bădescu, Editura Arefeană, București, 1998, 69 p., 8000 lei.

- ◆ Pavel Pereș, *Iubirea e petrecerea de moarte*, poezii, Casa de editură și presă Viața Românească, 1998, 122 p.
- ◆ Tatiana Scortanu, *Cuvântul ca o flacără*, 33 de rostiri, Editura Junimea, Iași, 1997, 40 p.
- ◆ Dan Sandu, *Vămi răstignite*, poezii, cuvânt înainte de Eugen Budău, Editura Corgal Press, Bacău, 1997, 70 p.
- ◆ Elena Chițimia Armenescu, *Exodul uitării*, poezii, Editura Semne, București, 1998, 80 p.
- ◆ Viorica Răduță, *Primii după mine*, poezii, Editura Novelnet, Ploiești, 1998, 90 p.
- ◆ Nicolae Sandu, *Carul de luptă al lui Ulysse*, poezii, Editura Revista V, Focșani, 1997, 64 p.
- ◆ Octavian N. Voinoiu, *Dialoguri perpendiculare*, poezii, prefață de Eugen Simion, Editura Mașina de scris, 1998, 126 p.
- ◆ Violina Galaicu, *Dimensiunea etnică a creației muzicale*, studiu, cuvânt înainte de Gheorghe Firca, Editura Arc, Chișinău, 1998, 118 p.
- ◆ Gheorghe Bocșa, *Boèmes*, poeme, Editura Thetis, București, 1998, 78 p.
- ◆ Mihaela Bidilică-Vasilache, *Singurătatea copacului*, poeme, cuvânt înainte de Marta Bărbulescu, Editura Scrisul prahovean, Cerașu, 1997, 66 p.

Scrisoare deschisă lui Paul Goma

9 octombrie 1998

Dragă Goma,

SE CUVINE a-ți răspunde la scrisoarea deschisă ce ai binevoit a mi-o adresa de la Paris, la 22 august 1998, apărută mai întâi, sub formă de serial, în *Cotidianul*, apoi în *România literară*. Obiectul ei îl alcătuiește nemulțumirea d-tale (Să-ți spun tu, ca de obicei, de aproape 45 de ani? Ori d-ta, cum de la o vreme, bag de seamă că procedezi public...d-ta? Întrucât politețea se plătește îndeobște cu aceeași monedă, voi rămâne la ultima formulă. Nu ne oferă un alibi însuși Arghezi: "Iartă-mă că-ți spun așa/Și tu și dumneata"? Față de teza exprimată pe larg în volumul Doinei Jela, *Aceeași dragoste care ne leagă. Reconstruirea unui asasinat* (Ed. Humanitas, 1998), privitoare la Ion Caraion. Poetul este acuzat în cuprinsul său de faptul - desigur, infamant - de-a fi făcut un tirg cu Securitatea, obținând dreptul de-a pleca Occident, în schimbul unor calomnii ederate pe care le-a așternut nu doar în legătură cu vechii și apropiații săi - de pină-n acel moment! - prieteni, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, dar și în dreptate, postum, asupra Ecaterinei Balăcioiu-Lovinescu, mama Monicăi Lovinescu, ce i-a purtat prezumatului calomniator o dragoste maternă. D-na Doina Jela își desfășoară opinia pe multe pagini, neputând produce, într-adevăr, o probă zdrobitoare, dar conturând o ipoteză care nu e defel lipsită de verosimilitate. Ca dovadă, unghiul d-sale de vedere a fost susținut și de alte nume, precum Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu, Matei Călin, Alexandru Niculescu. Prima întrebare pe care ți-o pun este următoarea: de ce n-ai abordat-o deschis pe Doina Jela? De ce n-ai polemizat direct cu persoana care are la bază o documentare și, oricum am întoarce lucrurile, o chibzuință asupra subiectului, preferind calea polite a unei cronici a subsemnatului, închinată cărții Doinei Jela, apărută în *România literară* din 1-7 iulie 1998, sub titlul *De la Ecaterina Lovinescu la Ion Caraion*? Mărturisesc că sint surprins. În calitatea mea de prezentator al cărții în discuție, n-am fost în măsură decât a da un succint, palid reflex al tezei cu pricina, nefiind capabil - dacă mi s-ar cere această operație - a o apăra cu mijloacele informative și logice cu care ar face-o Doina Jela. Într-un chip asemănător, s-au

petrecut lucrurile cînd, în 1990, publicînd, în ziarul *Dreptatea*, o recenzie la cartea despre fenomenul Pitești a lui Virgil Ierunca, unul din personajele ei, incriminate pentru complicitatea la "experimentul" în chestiune, a protestat împotriva textului meu, care se mărginea a menționa un element din carte, în loc de-a cere explicații autorului său. De ce nu te-ai adresat nemijlocit la sursă, Paul Goma? Oricît are și comentatorul o reacție relatînd cele relatate de autorul unei scrieri de care se ocupă, autorul acesteia este cel mai indicat pentru a limpezi eventualele nedumeriri, a para eventualele obiecții, a-și susține punctul de vedere adoptat.

Dar să mă întorc la perimetrul subiectiv de care trebuie, mai întâi de toate, a da seama. Înregistrînd-o cu seriozitate și atenție (să adaug: și cu mihnire), eu n-am aderat necondiționat la interpretarea Doinei Jela. N-am ajuns deocamdată, fiindcă mi-ar fi fost moralmente cu neputință, la nici o "concluzie", așa cum afirmi d-ta peremptoriu. Faptul se relevă în cronică menționată, sub două aspecte. Pe de o parte, dau glas unei îndoieli asupra veridicității materiale a așa-zisului *Jurnal* al lui Caraion, publicat, cu un rinjet sardonice, de către Eugen Barbu, în *Săptămîna*. Optez, interogativ, pentru un surplus de cercetări, de analiză și reflecție: "Înainte de a ne rosti cu fermitate, n-ar fi mai indicat să mai așteptăm unele mărturii, să mai facem unele investigații, să mai operăm unele nuanțări pentru a scoate la iveală toate dedesubturile acestui destin de «întors din iad»"? Oare ipoteza unei plastografii să fie cu desăvîrșire exclusă? În al doilea rînd, imi exprim dorința ca acest caz, chiar dacă s-ar confirma autenticitatea *Jurnalului* și, vai, realitatea trocului cu organele Securității, să fie privit prin prisma unei înțelegeri speciale, cuvenite unei mari victime a regimului comunist: "Firește, nu încercăm a-l scuza pe poetul decedat în exil mai mult decît se cuvine, dar solicităm pentru cazul său, ca și pentru altele de același tip, o înțelegere adecvată. Liberul arbitru, sensibilitatea, simțul etic ca atare nu pot suferi oare o eclipsă explicabilă în condițiile torturii? Ale unei torturi de-o intensitate și durată fără egal în epoca noastră, cu excepția celei exercitate de naști? Cine poate să-l judece fără tresărire pe insul supus unor grozăvii fără să le fi încercat el însuși? Oare un asemenea ins

nu rămîne schilodit pe viață? Ne permitem, în consecință, a ne corobora aprecierile cu cele extrase de asemenea din cartea Doinei Jela, aparținînd unui camarad de lagăr al lui Ion Caraion, Adrian Hamza: «Umilințele, bătaia, foamea mentală supuneau viața unei alte gravitații. Pe mulți, poate pe cei mai mulți, ne-au aruncat în pușcării nu strîmbe hiniere sau bravada gratuită. Unii, e drept, au transformat suferința în caricatură acesteia, ca și cum n-ar fi avut de unde să moară, dar e foarte greu, poate cu neputință, să-ți imaginezi cite fețe are slăbițiunea omenească. Nu îmi permit să vă dau sugestii, dar vă rog să priviți aceste realități în față.(...) așa trebuie să rămînă imaginea deținutului politici anticomuniști. Menajați-l pe cît puteți pe Ion Caraion. O veți face menajîndu-ne pe noi toți». Cuvinte dincolo de literatură, ce ne opresc a trage o concluzie definitivă și cu atît mai mult, a da o sentință definitivă asupra lui Ion Caraion, nemîntuitul". Mă mir, dragă Goma, că n-ai reținut aceste rînduri care speram că ar fi putut așterne între noi o punte de apropiere sensibilă. Mă mir că mi-ai atribuit o concluzie categorică pe care n-am tras-o.

SI ACUM să intrăm în fondul chestiunii. Îl putem sau nu socoti vinovat pe Ion Caraion? Ca și d-ta, sint un admirator al autorului *Cîntecelor negre*, dublîndu-mi aprecierea literară cu cea cuvenită omului trecut, ani îndelungați și feroci, prin Gulag, condamnatului la moarte care a scăpat ca prin miracol, pentru răstimpul trebuitor elaborării operei, însă nu definitiv! Atitudine consemnată și în cronică din *România literară*: "Am scris nu o dată, cu o cutremurată stimă și cu o nedrămuțată compasiune, despre atrocele suferințe îndurate de autorul *Cîntecelor negre* în Gulag (între altele, muncitor la minele de plumb din Căvnic), ca un veritabil osîndat al Infernului, suferințe din cauza cărora i s-a tras și moartea (o hepatită netratată ce i-a provocat un cancer hepatic)". Cu toate că n-am avut inițial cu poetul cele mai bune raporturi (dar asta e o altă poveste!), Ion Caraion e aproape de inima mea. Însă așa-zisul său *Jurnal* e un factor de care - nemaisusținîndu-se ideea unui fals - nu putem a nu ține seama. Fost-a el scris la porunca Securității? Nu e imposibil, dat fiind caracterul său violent tendențios, imund, natura sa ce putea intra ușor în malefica tactică a tortionarilor, cu toate că proba irecuzabilă lipsește. Dar s-ar putea produce o atare probă? Oare Securitatea lucra totdeauna cu probe ce ar fi putut fi consultate aidoma datelor unei scrupuloase contabilități? Ne găsim fatalmente pe un tîrîm al supozițiilor (Cunoști serialul lui Mihai Stoian din *Expres*? Dacă da, de ce nu te-ai referit pînă în prezent la aserțiunile din acel text?). Atunci, mă poți întreba pe drept cuvînt: cum se poate articula o astfel de acuzație? Iată că se poate, repet, în virtutea caracterului stupefiant de tendențios, mocirlos, al scrierii în cauză, în virtutea circumstanțelor în care a fost dată în vileag. Că e un exercițiu de răutate, cum ar spune André Gide, sau o imagine a înclăstării din cîmpul unui suflet de tip dostoevskian sau un act de compromis lucid, nu importă prea mult. atîta vreme cît textul a avut o iradiere malefică. Sau importă (cum sa nu?) exclusiv în sfera intenționalității ori a pasivității în care s-a produs (eventual a fost impus prin vreo teribilă metoda abuzivă). Nu și în privința efectelor egale cu ele însele. E, indiscutabil, un păcat. Iar acolo unde se constată o abdicare morală (și aci este una, negreșit, da-

că excludem o siluire dură a conștiinței și penei autorului) te poți gîndi la mai multe acte de același gen. Poți face uz de mai multe interpretări. Se cuvine a privi realitatea în față, oricît de neplăcută ar fi. Fără a alcături, pentru subsemnatul o certitudine, scenariul tirgului jurnal contra pașaport nu e neapărat o aberație. E - ca să zic așa - o ipoteză de lucru. O ipoteză care nu contravine, de altminteri, observației d-tale esențiale, potrivit căreia hidoasa poliție politică avea interesul de a-l compromite pe Ion Caraion. Rămîne de văzut în ce mod a acționat.

LA UN MOMENT DAT al epistolei d-tale, dragă Goma, pui întrebarea retorică la care-ți dai, bineînțeles, răspunsul preexistent: "Avea Caraion dreptul de a așterne în jurnalul său (intim) zvonuri odioase despre prieteni ai săi? Răspuns: Avea acest drept - chiar dacă nu comenta zvonul, combătîndu-l". Dacă întrebarea e firească (firește, nu ca o întrebare... retorică!), răspunsul nu mi se pare convingător. Cum adică avea dreptul de-a consemna, *id est* colporta, acredita calomniile, neluînd poziție împotriva lor? Nu am acum la îndemînă acel infelice *Jurnal*, devenit o armă în arsenalul odiosului hebdomad condus de Eugen Barbu, care l-a publicat și care-l ataca frecvent pe Ion Caraion și în timpul cînd acesta se afla în țară, însă îmi amintesc limbajul cinic-incrîncenat, maniera detaliată, tonul de subiectivă asumare a celor înfățișate în filele lui pamfletare. Poetul părea a vorbi în nume personal. A călca în noroi cu picioarele proprii. D-ta însuși recunoști cu franchețe: "îclin să cred că Ion Caraion, fire veninoasă, ar fi fost capabil să scrie și așa ceva". Și încă: "Chiar dacă Ion Caraion, cînd așternea acele lucruri pe hirtie, nu avea în vedere publicarea lor într-un viitor apropiat, nu trebuie absolvit de vina de a fi dat credibilitate, prin prestigiul său scriitoricesc și de apropiat al familiei Lovinescu, unei birfe murdare circulînd în București. Monica Lovinescu ar fi fost perfect îndreptățită să-l întrebe pe Caraion dacă are dovezi în sprijinul afirmațiilor sale". Neîndoie!nic! Așa încît presupunînd (admițînd!) că oneroasa înțelegere cu organele represive e doar o legendă, rămîne calomnia în sine. O calomnie greu de explicat, greu de scuza pe un teren al *normalității* morale și sociale, așa cum încerci d-ta să explici și să scuzi: "Nu se poate spune că Monica Lovinescu, aflată la Paris, ar fi suferit din pricina a ceea ce scria Caraion. Nici chiar Ecaterina Balăcioiu - ea se prăpădise cu mult înainte de scrierea acestui jurnal. Numai că în cazul familiei Lovinescu nu se poate vorbi în termeni de teroare polițienească - ci de atingere a onoarei". Nu intră o doză (bună) de opacitate în afirmația că Ecaterina Balăcioiu, trecută la cele eterne, și fiica sa, Monica Lovinescu, aflată la Paris, unde locuiești și d-ta, "n-ar fi suferit" din pricina propozițiilor lui Caraion? Iar în cazul familiei Lovinescu nu se leagă oare, sinistru de coerent, "teroarea polițienească" cu teroarea psihică"? Dincolo de mai mult ori mai puțin abstracta "onoare" pe care o invocî, rămîne teroarea comunistă monolitică, apăsînd egal trupul și sufletul înaintașilor și urmașilor, nu-i așa? Revînd: mi se pare că dacă înlăturăm ipoteza tirgului cu Securitatea, în care pot intra amenințarea, șantajul, diversele modalități ale torturii, *Jurnalul* lui Ion Caraion, ca producția neprovocată, "gratuită", e încă mai culpabil.

Gheorghe Grigurcu

(Continuare în numărul viitor)

România literară 5

INSTITUTUL EUROPEAN

Kleist
Amphitrion

Traducere de Nicolae Ionel
Prefață de Hans Neumann

Hölderlin
Hyperion

Traducere, studiu introductiv și note
de Mihai A. Stroe

Colecția OPERA MAGNA

ISBN 973-586-153-4
180 pag

ISBN 973-611-000-1
220 pag

În curs de apariție:

- Doru Pop, *Obsesii sociale*
- Corin Braga, Lucian Blaga, *Geneza lumilor imaginare*
- Al. Zub, *Discurs istoric și tranziție*

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600
Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731
e.mail: euroedit@mail.dntls.ro • http: //www.nordest.ro/home.htm

Actualitatea culturală

17 octombrie 1998:

România

literară

și-a sărbătorit

30 de ani

de existență

la Teatrul Odeon

și la Uniunea

Scriitorilor

Nicolae Manolescu

Costache Olăreanu, Laurențiu Ulici, Octavian Paler

Adrian Păunescu și Alex Ștefănescu

Ion Caramitru

Moment de reculegere în amintirea colegilor dispăruți
(Fotografii de Victor Ciupuliga)

O ploaie de diplome

Cu prilejul împlinirii a 70 de ani de la înființarea Societății Române de Radiodifuziune, Canalul "Radio România Cultural" a organizat o amplă festivitate, compusă dintr-un spectacol de muzică și poezie și decernarea a peste 120 de diplome unor salariați și colaboratori ai societății. Atenția a fost atrasă de personalitățile care au primit aceste recompense simbolice: Em. Elenescu, Gabriel Tepelea, Pan M. Vizirescu, C. Bălăceanu-Stolnici, Ana Blandiana, Ion Caramitru, Octavian Paler, Solomon Marcus, Adrian Marino, Al. Zub și alții.

Întreaga festivitate ar fi avut de câștigat dacă "premiile" ar fi fost mai puține la număr (ne-am și întrebat la un moment dat: asistăm la o festivitate de premiere sau la un recensământ al lucrătorilor Radioului?). Oricum, *România literară* s-a numărat printre beneficiarii acestei generozități fără frontiere, primind o diplomă pentru contribuția sa la popularizarea emisiunilor radiofonice culturale. (Al. Șt.)

Radio România Cultural

Dintre emisiunile Redacției Literatură, Arte, Știință vă invităm să ascultați:

O retrospectivă a emisiunii "*Poezie românească*", pe Canalul România Cultural (C.R.C.), miercuri, joi, vineri, sâmbătă și duminică între orele 9,50-10,00. Redactor: Ioana Diaconescu.

Miercuri, 28 octombrie, pe C.R.C., la ora 20,30 - *Portrete și evocări literare*. Amintiri din temnițele comuniste. Invitatul emisiunii: Dan Lucinescu. Redactor: Anca Mateescu.

La 21,30, pe C.R.C. - *București, istorii scrise și nescrise*. Localuri - atmosferă și culoare. Colaborează dr. Florica Dimitrescu. Redactor: Victoria Dimitriu.

Vineri, 30 octombrie, pe C.R.C., la ora 12,30 - *Rampa și ecranul*. Personalități din lumea artei, prezente, în timp, în emisiunile noastre. Redactor: Julieta Țintea.

La 21,30, pe C.R.C., - *Dicționar de literatură universală*. Istorie și ficțiune în opera lui Flavius Josephus. Comentariu și traduceri de Ion Acsan; Antologia capodoperelor: versuri de Paul Valéry. Redactor: Florin Constantin Pavlovici.

La 23,50, pe C.R.C., - *Poezie universală*. Versuri de Jules Laforgue în traducerea și lectura poetei Venera Antonescu. Redactor: Dan Verona.

Duminică, 1 noiembrie, pe C.R.C., la ora 12,00 - *Meridianele*

poeziei. Pagini din lirica românească. "Poemele poetului pribeag". Versuri de Ștefan Baciu. Redactor: Liliana Moldovan.

La 17,15, pe C.R.C. - *Revista Literară Radio*. Din sumar: "Întoarcerea poetului pribeag - Ștefan Baciu - 80"; Poeme de Mariana Filimon și Ștefan Bănuțescu; "La ce bun poezii?" Interviu cu Ana Blandiana. Colaborează Ioan Iacob; Un clasic al literaturii române: Duiliu Zamfirescu. Redactor: Maria Urbanovici.

La 23,50, pe C.R.C. - *Poezie universală*. Sonete de William Shakespeare în traducerea lui Ion Frunzetti și în lectura actorului Ovidiu Iuliu Moldovan.

Marti, 3 noiembrie, pe C.R.C., la ora 11,45 - *Viața cărților. Actualitatea editorială*. Redactor: Dorin Orzan.

La 12,30, pe C.R.C. - *Arca mileniului III*. Popas la Cluj: interviu cu Bartolomeu Anania, arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului. Lumea văzută de poeți: astăzi, Florența Alb. Radiografii literare: Emil Brumar. Colaborează Mihai Posada. Redactor: Liliana Ursu.

La 21,30, pe C.R.C. - *Zări și etape*. Centenar G.M. Zamfirescu. Revista "Floare albastră" (1898-1899) în epocă; Cartea de memorialistică: "Memoriile lui E. Lovinescu" (Ed. "Minerva"). Redactor: Cornelia Marian.

Pe Canalul România Actualități (C.R.A.), la ora 23,45 - *Scriitori la microfon*. Roxana Sorescu. Redactor: Liviu Grăsoiu.

PROTEST

NOI, bursierii și membrii alumni ai *Colegiului Noua Europă*, am citit cu uimire și dezaprobare grupajul de informații, inexactități, speculații și insinuări apărut în ziarul *Ziua* (nr. 1318 / luni 19 octombrie 1998) sub titlul "Fundatia ministrului Pleșu a primit un milion de mărci". Față de teza grupajului dezinformativ – potrivit căreia *Colegiul Noua Europă* ar fi un soi de interfață a politicii externe germane în Europa de Est, manevrată de obediențele vinovate ale ministrului Andrei Pleșu – , dorim să afirmăm în mod tranșant următoarele:

◆ Activitatea publică a omului de cultură, prestația intelectuală a scriitorului și arhitectura sufletească a omului Andrei Pleșu descalifică fără rest insinuările grupajului dezinformativ menționat. Noi l-am cunoscut pe rectorul *Colegiului Noua Europă* ca pe un om dezinteresat, intelectualmente fascinant și, fapt mai puțin evident într-o lume în care patriotismul este cântărit numai după gesticulație, ca pe un om dedicat unui ideal de patriotism cultural orientat spre crearea de instituții durabile. Instituția *Colegiul Noua Europă* este un astfel de exemplu de patriotism al faptelor.

◆ Obiectivele și activitățile *Colegiului Noua Europă* sunt pur academice. La fel, toate acțiunile pe care le-am desfășurat în cadrul *Colegiului Noua Europă* sub îndrumarea rectorului său au fost de natură pur academică. Trebuie imediat adăugat că forțele mobilizate de rector și de personalul administrativ pentru a servi grupele de studiu au fost cu adevărat impresionante. *Colegiul* a fost înzestrat cu o bibliotecă de peste 5000 de volume, alcătuită în cea mai mare parte din lucrări de referință, instrument de lucru inestimabil într-o țară săracă în surse bibliografice la zi, unele colecții fiind unice în țară. Accesul la informație, recuzita de birotică, facilitățile de studiu sunt fără pereche în peisajul instituțional de la noi. La *Colegiu* se poate studia cu toată liniștea pe fondul precarității economice a României, vai, nu o permite încă. În acest sens, *Colegiul Noua Europă* pregătește deja condițiile intelectuale ale unei Românii a viitorului. În numai cinci ani de funcționare, *Colegiul Noua Europă* a reușit să atragă, în jurul celor optzeci de bursieri români care au lucrat până acum în cadrul *Colegiului*, șaizeci de conferențieri din România și străinătate, nume de referință ale disciplinelor umaniste din lumea întreagă. Această performanță este datorată și prestigiului intelectual de care se bucură în mediile academice occidentale d-l Andrei Pleșu.

Gândul că această instituție de cultură a putut fi considerată, cum se sugerează

în ziarul *Ziua*, avanpostul politicii de dezmembrare a României, ne umple de indignare și dezgust. Este de datoria *Fundației Noua Europă* să înlăture inexactitățile răuvoitoare care s-au făcut pe seama gestiunii ei și să lămurească opinia publică despre netemeinicia sugestiei că *ministrul* Andrei Pleșu ar avea vreo legătură cu donația sumei de un milion de mărci, destinată construcției unui sediu pentru *Colegiul Noua Europă*.

În ce ne privește pe noi, bursierii și membrii alumni ai *Colegiului Noua Europă*, resimțim ca pe o datorie de onoare să apărăm demnitatea academică a instituției *Colegiului* și a rectorului ei. Dorim să ne facem publice respectul și încrederea pe care d-l Andrei Pleșu ni le-a inspirat ca rector: o facem în mod cât se poate de ferm, acum, sub forma solidarității pe care o resimțim cu domnia-sa *împotriva* acuzațiilor scandaloase care i-au fost aduse.

Dr. Vlad ALEXANDRESCU,
Lector univ. la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Catedra de Franceză, Univ. București

Radu BERCEA,
Directorul Institutului de Studii Orientale "Al. George", București

Ștefan BORBELY,
Lector univ. la Facultatea de Litere, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca

Dr. Ioana BOTH,
Lector univ. la Facultatea de Litere, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca

Dr. Magda CÂRNECI,
Cercetător la Institutul de Istoria Artei, București

Mircea CĂRTĂRESCU,
Lector univ. la Facultatea de Litere, Universitatea București

Dr. Virgil CIOCÂLTAN,
Cercetător pr. la Institutul de Istorie "N. Iorga", București

Dr. Virgil CIOMOȘ,
Lector univ. la Facultatea de Istorie și Filozofie, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca

Dr. Horia CIUGUDEAN,
Directorul Muzeului Național al Unirii din Alba-Iulia

Dr. Cristina CODARCEA,
Asist. univ. la Facultatea de Istorie, Universitatea București

Dr. Andreea DECIU,
Asistent univ. la Facultatea de Litere, Universitatea București

Dr. Dan DEDIU,
Lector univ. la Academia de Muzică București

Dr. Mircea DUMITRU,
Lector univ. la Facultatea de Filozofie, Universitatea București

Dakmara-Ana GEORGESCU,
Consilier al Ministrului Educației Naționale

Prof. Dr. Adrian-Paul ILIESCU,
Șeful Catedrei de Filozofie Politică și Morală, Universitatea București

Dr. Marian Augustin IOAN,
Lector univ. la Institutul de Arhitectură "Ion Mincu", București

Dr. Mihaela IRIMIA,
Conferențiar la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, Universitatea București

Daniela-Rodica JALOBANU,
Redactor la Radio CONTACT, filiala Cluj-Napoca

Kázmér Tamás KOVÁCS,
Lector asociat la Institutul de Arhitectură "Ion Mincu", București

Marius-Gabriel LAZURCA,
Asistent univ. la Facultatea de Litere, Filozofie și Istorie, Universitatea Timișoara

Ion MANOLESCU,
Asistent univ. la Facultatea de Litere, Universitatea București

Prof. Dr. Mircea MICLEA,
Șeful Departamentului de Psihologie, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca

Prof. Dr. Mihaela MIROIU,
Decan, Școala Națională de Studii Politice și Administrative București

Georgian-Tiberiu MUSTAȚĂ,
Asistent univ. la Universitatea de Medicină și Farmacie "Gr. T. Popa", Iași

Dr. Irina NICOLAU,
Cercetător la Muzeul Țăranului Român, București

Alexandru NICULESCU,
Cercetător pr. la Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București

Mihai-Vlad NICULESCU,
Lector la Institutul Catolic "Sfânta Tereza", București

Liviu PAPADIMA,
Lector univ. la Facultatea de Litere, Universitatea București

Dr. Cătălin PARTENIE,
Filosof

Horia-Roman PATAPIEVICI,
Scriitor și filosof

Ioana PÂRVULESCU,
Asistent univ. la Facultatea de Litere, Universitatea București

Radu PĂUN,
Cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene

Dr. Cristian POPA,
Consilier al Guvernatorului Băncii Naționale, București

Ioana POPESCU,
Director de program – *Antropologie vizuală* – , Muzeul Țăranului Român, București

Dr. Cristian PREDA,
Asistent univ. la Facultatea de Științe Politice și Administrative, Universitatea București

Dr. Mihai-Sorin RĂDULESCU,
Asistent univ. la Facultatea de Istorie, Universitatea București

Dr. Speranța RĂDULESCU,
Cercetător la Muzeul Țăranului Român, București

Dr. Dan SLUȘANSCHI,
Profesor univ. la Facultatea de Litere, Universitatea București

Dr. Monica SPIRIDON,
Conferențiar univ. la Facultatea de Litere, Universitatea București

Luana Irina STOICA,
Actriță la Teatrul Evreiesc de Stat București

Dr. Carmen STRUNGARU,
Lector univ. la Facultatea de Biologie, Universitatea București

Dr. Dorel ȘANDOR,
Directorul Centrului pentru Studii Politice și Analiză Comparativă, București

Prof. Dr. Nicolae TANAȘOCA,
Directorul Institutului de Studii Sud-Est Europene, București

Ion TÂNĂSESCU,
Cercetător la Institutul de Filozofie al Academiei Române, București

Florin ȚURCANU,
Asistent univ. la Facultatea de Științe Politice și Administrative, Universitatea București

Ovidiu VERDEȘ,
Asistent univ. la Facultatea de Litere, Universitatea București

Prof. Dr. Sorin VIERU,
Facultatea de Filozofie, Universitatea București

Au fost incluși în lista de semnături cei care au putut fi contactați personal. Ne cerem scuze față de aceia dintre bursieri care ar fi dorit, fără îndoială, să figureze pe această listă, dar pe care nu ne-am permis să-i includem din oficiu.

Primim:

Domnule Director,

Vă rog să publicați aceste scurte precizări referitoare la articolul *Maestrul Plagierii: Eugen Negrici* (*Literatorul* nr. 29(355), septembrie 1998).

În *Literatorul* nr. 29/1998, pag. 8-9, a apărut un articol intitulat *Maestrul Plagierii: Eugen Negrici*, semnat "C. Barbu, 1992".

Articolul este însoțit de "o scrisoare" a lui Constantin Barbu către un Domn Director al *Literatorului*.

Precizez:

1) *Scrisoarea este un fals.*

Nu am scris niciodată și nimănui o astfel de scrisoare.

Semnătura și cuvintele "Cu prietenie și prețuire" sînt copiate după un autograf. De altfel, se observă ușor proasta făcătură (a se vedea disproporțiile de literă). "Scrisoarea" este compusă de vreun ipochimen agramat. Exemplu: "Fac mențiunea că acest [sic!] material a fost inițial înaintat "României literare" a domnului N. Manolescu (...), dar, care,

din motive de gașcă, n-a apărut...". Ce n-a apărut? Articolul sau Nicolae Manolescu?

2) *Nu am scris niciodată acest articol.*

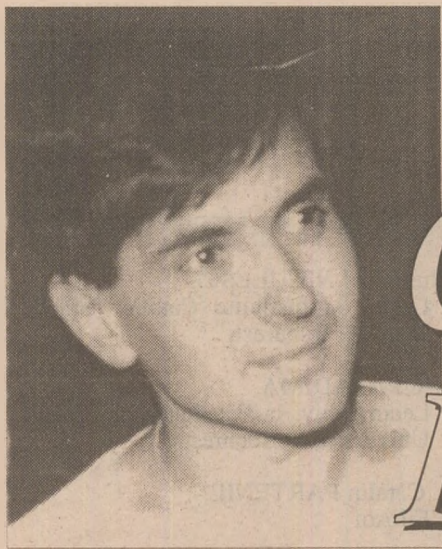
3) L-am avertizat telefonic pe domnul Fănuș Neagu să nu difuzeze nr. 29 din *Literatorul*. I-am explicat că sînt falsuri. L-am anunțat că voi da în judecată publicația. Lucrul acesta i l-am comunicat luni, 5 octombrie, orele 8,30.

De ce a publicat Fănuș Neagu aceste falsuri? Va trebui să răspundă și nu-i va fi ușor.

4) Pentru cultura, atât cit este, a lui Fănuș Neagu îi voi spune că primul rînd al textului *Maestrul Plagierii: Eugen Negrici* este plagiat din *Samuil Micu, Învățătura metafizicii*. De asemenea, rîndul 4 de la sfîrșitul articolului este tot un plagiat, și anume dintr-un text al meu, scris în 1998. Așadar, *doamna și domnul care se ascund sub denumirea de "C. Barbu, 1992", plagiază în "Literatorul" lui Fănuș Neagu, un prozator din Brăila care, din membru corespondent al Academiei Române, riscă să devină din ce în ce mai puțin corespondent și din ce în ce mai mult membru.*

Cu mulțumiri,
Constantin Barbu

Cristian BĂDILĂ

Acest lucru diafan

Să vă spun ce este poezia?
(Pun pariu că nu vă interesează,
dar eu totuși vă spun - de-al dracului
ce m-am făcut în ultima vreme!)

Dar cum o să pricepeți, scumpii mei,
cum o să pricepeți acest lucru tainic, eteric, diafan
dacă nu o cunoașteți pe madame Clotilde,
vecina de vis-à-vis,
dacă nu o cunoașteți pe frau Gilberta,
vecina de deasupra,
dacă nu o cunoașteți pe mamzel Minouche
(care momentan e sub duș)!?

O las baltă,
vedeți, eu aș vrea să vă destăinui cîte ceva
dar mă împiedică drăciile astea de cuvinte
și zgomotul de-alături
și furnicile din creier și arză-l focul de reumatism!

În fond și la urma urmei aveți dreptate -
o să muriți numai olecută
dacă vă spun eu ce-i aia poezia!?

Pe marginea Idiotului de Akiro Kurosawa

Poezia îmi pare a fi starea de idiotenie totală.
Ești ca un salcîm stropit cu var la marginea
drumului, peste care ploile aruncă
măruntaiele cerului. Ești ca un îngerăș
care pică în farfuria cu borș la Cina cea de Taină.
Ești ca un rege al Franței tuns cu ghilotina.
Sau pur și simplu Mișkin
rătăcit într-o Siberie japoneză.

Poem circumcis

Hîrtie albă
veghe
portretul Vițelului de aur pe masă

Vomităm
de douăzeci și patru de ore
unul în urechea celuilalt
cartofi prăjiți

Parcă ne-am cunoaște, frate,
de undeva:
ce stranie coincidență!
Nu cumva...
nu cumva te-ai întors
recent
de pe lumea ailaltă?

Hmmm! Mi se părea mie,
puți ca un strigoi
tăvălit prin smîntînă,
iartă-mă, sînt beat
și am oasele moi

Hîrtie albă
de mîzgălit -
Marș la loc, păcătoaso,
în sămînta de unde-ai ieșit!

O boare blîndă, primăvărată

Cînd eram tînăr, poate copil
aveam și eu o ambiție -
să ajung om mare
ori dacă nu, măcar olecută poet!

Și zău, începusem să dau ca lumea
din coate, din genunchi și din aripi
mai mai să dărîm cerul cu tot cu îngerăși
peste lighioanele pămîntești

Dar, așa, o boare blîndă, primăvărată
mi s-a răsucit deodată în jurul frunții
și mi-a parfumat sufletul
apoi m-a luat în brațe și m-a rătăcit de tot -
șapte coline am urcat și-am coborît
cu buzele într-o singură clipă
în șapte mări m-am înecat și-am înviat
dintr-o răsufare...

Iată cum mi s-a dus dorul poeziei!
(Ca o parașută deschisă în pămînt!)
V-aș minți dacă v-aș spune că nu-mi pare
deloc rău și că nu simt din cînd în cînd
o întepătură sub coastă
dar abia o simt și boarea cea blîndă,
primăvărată îmi încolăcește sufletul
sugrumîndu-l parcă mai amăgitor ca niciodată...

Moartea și baobabii

Cresc poeziile astea în somn
ca frunzele primăvara pe copaci,
de multe ori nici nu apuc să le visez
(dacă nici nu s-ar scrie ar fi și mai bine!)

Mă tot întreb cine le ascultă,
cine le citește, cine le miroase,
cine le pipăie -
bum! bum! bum!
moartea, sigur, cine altcineva!?

Drăguța de ea, dacă n-aș fi sigur
că va veni odată și odată
să mă citească integral
oare credeți că m-aș mai chinui
să-mi dezgrop în fiecare noapte
cu lună plină
baobabii din creier!?

Mesaje pe répondeur

N-am știut să mor la timp
după cum timpul n-a avut habar
cînd să mă nască;
soarta m-a vrut,
ei să-i stau în gît!
Aici nu mai am nimic de adăugat.

Dar dacă vreodată cineva mă caută
pe lumea asta,
sînt indispus și indisponibil -
lăsați-mi mesajele voastre inutile
pe répondeur

Am să le ascult cu atenție
și poate chiar cu oarecare interes,
bolnav de singurătate,
pe lumea cealaltă...

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Constatare de sonet

Risi pit îmi e destinul,
Luat de vînt ca fluturii.
Lacom își apasă crinul
Gura lui pe-a ciuturii.

Nici un înger nu-mi mai ține
În spinare sufletul.
Duce-m-aș pe cărări line
Dar mi-e pieptul nesătul,

În lumina dureroasă,
De-un perete alb de casă:
Să-i mîngîi și să-i răsfăț,

Ca o pacinică omidă,
Varul, pîn'la cărămidă,
Oh, cu carnea mea de preț!

Pentru muritorii de rînd...

...m-am apucat, Doamne, să scriu o
carte despre Sfirșitul lumii.
Iată, îl și aud cum se apropie
tîrîndu-și picioarele, greoi, ca un urs -
tușește de trei, de patru, de cinci ori
și bagă cheia în broască

stau cu urechile ciulite, abia mai respir
se va hotărî sau nu să deschidă?
Îi zăresc umbra pe sub ușă,
ca o pală, încremenită, de vînt.
De încordare îmi vine să tip:
INTRĂ ODATĂ ȘI GATA!
Oh, să nu-l bruschez, poate
ține doar să mă sperie un pic
și apoi se duce, se întoarce de unde-a venit.

Doamne, pentru ce m-am apucat
să scriu chestiile astea?
Nu era mai bine dacă rămîneam în continuare
la subiectele clasice pentru păsări și extraterestri!?
Acum pe unde, pe unde-mi voi scoate,
Doamne, cămașa!?

Dă-mi o idee, ajută-mă să văd,
ajută-mă să privesc prin ușa asta ciopîrțită -
de ce stai ascuns
și nu scoți un cuvînt, de ce nu
mă mai bagi deloc în seamă!?
Umilește-mă baremi cu un scuipat!

Dacă nu și nu,
dacă te încapățînezi să mă lași singur,
de capul meu, fără nici o scuză,
atunci să știi, Doamne, că puțin îmi pasă
de ce-o să se întîmple, puțin îmi pasă, auzi!?
Îmi voi descleșta fălcile
și voi urla ca un animal înjunghiat:
INTRĂ ODATĂ ȘI GATA!

Apoi îmi umplu stiloul pînă crapă
cu sînge proaspăt de gorgonă.

Ultima

Iarna, cît aștept iarna!
Atunci toate păsărelele clocitoare
mi se întorc în creier
și toate mă încălzesc pe dinăuntru
și mă gîdîlă de nu mai pot
cu aripile lor mătăsoase

Domnilor, vreți să vedeți cum arată,
pe bune, paradisul!?
Luați un topor și spargeți-mi țeasta!
Altceva nu mai am a vă spune.

**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
Z. Ornea

TERIBILUL AN 1940

I OAN HUDIȚĂ, profesor universitar de istorie, a fost, mai întâi, conferențiar de istorie universală la Universitatea din Iași. În 1935, la concurs candidează, pentru titlul de profesor, alături de Andrei Oțetea. Concursul a fost câștigat finalmente de Oțetea. Hudiță, lovit grav în interesele sale, a văzut în izbînda lui Oțetea și înfrîngerea lui o cabală a masonilor ieșeni, contractînd o ură neîmpăcată împotriva rectorului Traian Bratu (probozit nedrept, în jurnal, cu cele mai teribile injurii) și a altor universitari ieșeni cu merite incontestabile (Iorgu Iordan, Petre Andrei, Gh. Zane, Ion Petrovici). Se mută, în consecință, la București, căpătînd o conferință de istorie diplomatică la Academia de Studii Economice, de unde e înlăturat de regimul carlist, devenind, tocmai în 1940, conferențiar la Școala de Arhivistică. De abia în 1944 ajunge profesor de istorie diplomatică la Universitatea din București, statut pe care îl pierde în 1947 și, după ani grei de închisoare (în două reprize), capătă, în 1956, un post de cercetător la Institutul de istorie, pensionat fiind în vara lui 1959. Moare, la 85 de ani, în martie 1982. N-a lăsat o operă și nici măcar cărți de ținută, decît una, menționabilă, despre Cuza Vodă. Fusesse și un foarte activ om politic, la început mînd în Partidul Țărănesc al dr. N. Lupu, fiind, din 1927, mereu deputat. În 1936 dr. Lupu, cu partidul său, fuzionează cu P.N.Ț., Ralea, atunci director al ziarului „Dreptatea”, scriind, într-un editorial, că dr. N. Lupu „revine în casa lui, în parte clădită de el”. Ion Hudiță îl urmează pe șeful său politic în P.N.Ț., unde se impune imediat ca lider prețuit, cooptat fiind relativ repede ca membru al Biroului iar, după asasinarea de către legionari a lui Virgil Madgearu, devine secretar general adjunct al partidului (post deținut împreună cu Ghiță Pop). Și, lucru ciudat, deși regăteau și fost țărănist este mai aproape în opinii de Iuliu Maniu și gruparea sa decît de aripa Lupu, Mihalache. Era, în partid, în virtutea profesiei sale de profesor de istoria diplomației, specialistul numărului unu al partidului în probleme de politică externă, impresionîndu-și colegii prin cunoștințe, puterea asociaivă și disociaitivă, fermitatea opiniilor. Era, de aceea, ascultat, avînd roluri de primă mărime în P.N.Ț. și se credea că, după Maniu, va deveni conducătorul P.N.Ț.

Acest om harnic, învățat, bun analist și activ pe plan politic, a ținut un ticăit jurnal de prin 1930, lăsînd cîteva zeci de mii de pagini de însemnări, care prin grija familiei s-au păstrat. Anul trecut dl. Dan Berindei (ginele lui Hudiță) a publicat un prim volum conținînd însemnările profesorului din anul 1944, de o importanță documentară extraordinară pentru că dezvăluie tainele complexului proces al pregătirii și înfăptuirii actului de la 23 August 1944. Acum, tot prin stăruința dlui Dan Berindei, a apărut un al doilea volum din însemnările lui Ioan Hudiță, de astă dată notațiile anului 1940, mai precis din ianuarie pînă la 6 septembrie, imediat, deci, după abdicarea regelui Carol al II-lea și înscăunarea, drept conducător al statului, a

generalului Ion Antonescu. Motivul obsesiv al acestor din urmă însemnări îl constituie preocuparea fixă a P.N.Ț. pentru detronarea regelui. Cum se știe, în 10 februarie 1938, regele a demis guvernul Goga-Cuza, instaurîndu-și regimul autorității personale, abrogînd Constituția din 1923 și elaborîndu-și o alta, a sa, care să-i sprijine dictatura, partidele politice fiind formal desființate. Practic, cu deosebire P.N.Ț. și P.N.L., continuau să funcționeze, fiind tolerate într-o semi-clandestinitate acceptată, de la organele centrale, la organizațiile teritoriale. P.N.Ț., care din 1935 era împotriva regelui și a camarilei sale sinistre (mai ales aripa Maniu) pronunțîndu-se deschis contra regimului dictatorial carlist, chemînd la acțiuni militante potrivnice suveranului. Toți oamenii politici penetiști (Armand Calinescu, M. Ralea, M. Ghelmegeanu, Petre Andrei, Grigore Gafencu) care au acceptat să devină demnitari carliști au fost excluși din P.N.Ț. și tratați, cu o consecvență intransigentă demnă de o cauză mai bună, ca lași și trădători (jurnalul lui Hudiță e plin de ascutite injurii nedrepte la adresa lor). Și aceasta, în ciuda faptului că respectivii incriminați argumentau, atunci, că țara e primejduită grav de două rele, regele și mișcarea legionară. Au socotit că rostul lor (de cite ori nu ni-a relatat asta profesorul meu Mihai Ralea!) e să se asocieze (colaborînd) cu răul cel mai mic (regele) pentru a stăvili răul cel mare, mișcarea legionară. Era o judecată de neignorat, pe care Iuliu Maniu, devenit, din 1937, din nou președinte al P.N.Ț. (pînă acum, din 1934, fusese Ion Mihalache), o respingea, pentru că, în opinia sa, regele ar fi reprezentat răul cel mai mare, de aceea a acceptat ca – enormă gafă politică – la alegerile din decembrie 1937, să semneze un pact de neagresiune electorală cu legionarii, conferindu-le onorabilitate. Iar Ioan Hudiță, acum în ascensiune în P.N.Ț., și pentru a se răzbuna pe cei care pînă acum erau ei – și nu el – fruntași ai partidului, s-a alăturat cu ură feroce opiniei lui Maniu. Asta, în timp ce Ion Mihalache, dr. N. Lupu, Virgil Madgearu, chiar și Mihai Popovici erau mai puțin intransigenți, căutînd să păstreze punți de contact cu foștii colegi deveniți demnitari carliști și, chiar, cu regele Carol al II-lea.

G REU, acum, aposteriori, de apreciat judecata foștilor penetiști deveniți carliști. Și asta pentru că lucrurile s-au complicat pe plan extern, prin ascensiunea Germaniei hitleriste și a Italiei fasciste, care a modificat totul, inclusiv, desigur, destinul țării noastre, ceea ce, finalmente, au dus la falimentarea dictaturii carliste și strădania sa pentru a se salva, de a-i integra în guvern pe legionari, eliminîndu-i pe foștii demnitari penetiști. Aparent, așa cum au evoluat lucrurile în vreo trei ani, totul părea a-i da dreptate lui Maniu și aripii sale. Dar analizele lor sînt, oare, toate, valabile? De nenumărate ori Ioan Hudiță își expune în Biroul partidului și unor cunoscuți punctul de vedere. P.N.Ț. a dorit să păstreze alianțele cu puterile democratice occidentale, împotriva celor două

țări fasciste, bîzuindu-se pe garanțiile oferite de Anglia și Franța. Titulescu l-a convins pe Maniu și ai lui că trebuie să ajungă la o înțelegere, în chestiunea Basarabiei, cu sovieticii. A dus, în acest scop, tratative cu Litvinov, ministrul de Externe sovietic, ajungînd la o înțelegere cu acesta prin care URSS recunoștea starea politică de fapt a Basarabiei, retroceda tezaurul românesc aflat în URSS din 1917 în schimbul unei despăgubiri de trei miliarde lei aur (negociabilă) pentru investițiile făcute aici de Rusia din 1812 încoace. Pentru a se convinge, P.N.Ț. a trimis, în 1936, o delegație (Dr. N. Lupu și Hudiță) la Geneva care, în discuții cu Litvinov a verificat opțiunea Titulescu. Dar regele a respins drastic propunerea lui Titulescu, demitîndu-l, în august 1937, instalîndu-l, ca ministru de Externe, pe obscurul Victor Antonescu. Hudiță era convins că de s-ar fi semnat protocolul cu Sovietele, acestea nu s-ar fi apropiat de Germania și România ar fi fost pusă la adăpost. Dar se putea pune temei pe promisiunile URSS, chiar cu semnătura unui protocol, cînd Stalin, se pare, era înțeles cu Hitler încă din 1934? Simptomatic pentru calitatea analizelor lui Hudiță e faptul că și după tratatul Ribbentrop-Molotov din 23 august 1939, el își păstra alinamente argumentative, socotind că valabilă mai este judecata din 1936. Asta deși clauzele secrete ale tratatului germano-sovietic stabileau răpirea, din nou, a Basarabiei. Și își păstra raționamentul chiar și după cîmpirea de către sovietici a țărilor baltice.

P.N.Ț., condus de Iuliu Maniu, refuza orice colaborare cu regimul carlist (cu excepția, odată a dr. N. Lupu și, altădată, a lui Ion Mihalache, care a acceptat, chiar pentru o vreme, demnitatea de consilier regal, refuzînd însă indemnizația și mașina de serviciu, lăsîndu-se înșelați de promisiunea regelui că intenționează să formeze un guvern Mihalache, cu dr. N. Lupu la Externe. Ba chiar, în iunie 1940, dată fiind iminenta înfrîngere a Franței, Madgearu propune Biroului P.N.Ț. ca partidul să facă, acum, front comun alături de rege. Era și opinia lui Mihalache. Dar Maniu se opune și Hudiță i se asociază. Admirabilă a fost, însă, cum reiese din însemnările lui Hudiță, atitudinea P.N.Ț. față de teribilele cesiuni teritoriale impuse țării noastre în 1940. La 28 iunie 1940, cînd se produce ultimatumul URSS, P.N.Ț. în colaborare cu P.N.L. - Dinu Brătianu, înaintează Consiliului de Coroană, un memoriu prin care propun un guvern de uniune națională, respingerea ultimatumului și mobilizarea generală. Liderii P.N.Ț. erau încredințați că Germania, preocupată de războiul ei occidental, nu va sprijini pe ruși și că România se va apăra asemenea Finlandei. Cum se știe, Consiliul de Coroană acceptă ultimatumul, retrăgînd armata din Basarabia, fără a fi tras un glonț. Cine a avut, atunci, dreptate? În 2 iulie Maniu, însoțit de N. Lupu, Dinu Brătianu, V. Sassu, I. Lepădatu „și-a călcat pe inimă” mergînd la rege, cerîndu-i, formarea unui guvern național, mobilizarea generală a armatei. Cererile lor au fost res-

Ioan Hudiță, *Jurnal politic*. Studiu introductiv și note de acad. Dan Berindei. Institutul European, Iași, 1998

pinse. La începutul lui august, date fiind zvonurile despre iminenta cedare a Ardealului, Maniu cerea ieșirea în stradă pentru a protesta, cerîndu-se abdicarea regelui. Dr. N. Lupu nu e de acord, ca și de la liberali Dinu Brătianu, dr. Const. Angelescu, I. Costinescu. Dar unii lideri P.N.Ț. cereau atunci, detronarea regelui și declararea republicii, Maniu fiind proclamat președinte al republicii. Idee pe care Maniu, dinastic consecvent, nu o acceptă. Cît privește decizia Consiliului de Coroană din 29 august, liderii P.N.Ț. știau că, de fapt, arbitrajul Germaniei și al Italiei fusese, de fapt, cerut de factorii de decizie ai României și că prin Fabricius, ambasadorul Germaniei la București, toate concesiunile teritoriale din Ardeal fuseseră dinainte, în mare, acceptate. În Consiliul de Coroană, Maniu fiind absent din București, P.N.Ț. a fost reprezentat de I. Mihalache și Mihai Popovici, care au cerut respingerea arbitrajului, cum a procedat, din partea P.N.L., Dinu Brătianu, stăruind pe ideea că Hitler, văzînd decizia României, nu va intra în război cu noi de dragul ungarilor.

C UM ȘTIM, Consiliul de Coroană a acceptat, cu majoritate de voturi, arbitrajul. Soarta regelui era pecetluită. Și cum Ion Antonescu a fost adus (de la domiciliul forțat, de la mînăstirea Bistrița) să convorbească cu suveranul pentru a i se încredința formarea guvernului, Maniu s-a întîlnit, de două ori, cu generalul, convenind asupra detronării regelui și formarea unui guvern de uniune națională. Antonescu, notează Hudiță, l-a înșelat pe Iuliu Maniu în ideea guvernului de uniune națională, preferîndu-i – la sfatul lui Fabricius – pe legionari. Dar a determinat abdicarea silită a regelui. Și, bucuroși de această dezlegare, liderii P.N.Ț., după prima întrevvedere Maniu-Antonescu, afirmău că „suntem aproape la capătul luptei noastre”. Asta în timp ce în țară se instala guvernul condus de Ion Antonescu, despre care Maniu știa că „este un om prea ambițios și nestatornic în idei pentru a pune bază în cuvîntul lui, fiind gata la orice trădare pentru a-și realiza țelul avidității după putere”. Iar N. Lupu afirma: „E de văzut acum dacă în urma dictaturii de care am scăpat, Antonescu nu ne pregătește alta tot atît de primejdioasă, mai ales dacă el este hotărît să joace cartea germană, alături de cealaltă drojdie politică a țării noastre, legionarii și complicitățile lor”.

Jurnalul politic al lui Ioan Hudiță, publicat cu un bun aparat critic de dl. Dan Berindei, ne restituie imaginea contorsionată a teribilului an 1940. Vor mai apărea și alte volume din acest jurnal?

Contractul cu sărăcia

RECENT, d-l președinte Emil Constantinescu a afirmat că strategia de combatere a sărăciei din România, lansată sub conducerea sa, în cadrul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare ar reprezenta o provocare. Cu părere de rău, trebuie să spun că, din păcate, și mie tot cam așa ceva mi se pare. Pentru că, dacă Domnia-sa nu mai conduce doar România, în care crește pe zi ce trece sărăcia, ci și strategia îndreptată împotriva acesteia, mă tem că totul s-ar putea transforma, ca și în cazul luptei cu corupția, în ceea ce se numea pe vremuri *Cooperativa Munca în Zadar*.

Și dacă ar fi numai asta!... Dar, la doi ani după ce a fost declanșată această mare luptă, într-o clipă de răta-cire, d-l profesor Emil Constantinescu și-a pierdut cumpătul și a declarat, fără să vrea, în fața a câteva milioane de telespectatori, că tendința ar fi *către idealul unei Românii total coruptă*. Avind în vedere lucrul acesta, eu nu pot să nu mă gândesc la faptul că dacă, prin noua strategie, d-l președinte ar avea tendința de a ne îndrepta către o Românie total săracă, nu prea ar mai avea încă de pe acum ce să mai facă.

Dar, să nu-l miniem, totuși, pe bunul Dumnezeu și să primim cu bucurie această provocare. Măcar pentru că nu vom mai fi acuzați atunci când vorbim despre sărăcie de către adepții săi necondiționați fie de populism ori de alt ism, fie pentru că am strica imaginea țării. Dacă, mai nou, vorbește și Emil despre ce vorbesc eu și ne completează, în felul său, și d-l Dejeu și șe-

ful SRI-ului și al SPP-ului, înseamnă că nevroza intelectualilor (despre care vorbea cu binecunoscutul său har șeful Diplomatiei noastre) nu s-a generalizat în zadar.

Dar, s-o luăm ceva mai de la-nceput și să admitem că, după mitizarea pe care s-a bazat dictatura, era firesc să urmeze demonizarea președintelui și, ca un corolar al acesteia, ideea unor oameni de bine că într-o democrație, rolul de șef al statului poate fi jucat de oricine.

Teoretic, așa stau lucrurile, dar, din păcate, calculul președintei AC, potrivit căruia un outsider poate fi votat mai ușor, tocmai pentru că nu pare un concurent demn de luat în seamă, s-a dovedit a fi pe cit de realist, pe atît de păgubitor. Fiindcă, dacă a cîștigat fosta opoziție în care am investit atîtea speranțe și tot nu s-a schimbat nimic în bine, lumea nu știe ce mai e de făcut. În ce mă privește cred că lucrul cel mai grav ar fi să persistăm în eroare. Chiar pentru că d-l profesor încearcă să ne convingă cu o candoare înduioșătoare că dacă țara își pierde încrederea în dumnealui și în actuala clasă politică se prăbușește.

Strategia sa împotriva sărăciei nu trebuie să vizeze recîștigarea electoratului, ci ieșirea din impasul în care am fost aduși.

Dacă vom lua orice măsură umiltoare împotriva sărăciei drept o favoare și ne vom consola cu gîndul că trebuie să-l votăm încă o dată, fiindcă tot nu avem pe cine vota, înseamnă că ne merităm soarta.

Așa cum d-l președinte nu se sfiește să se gîndească încă de cînd s-a instalat în Palatul Cotroceni la alegerile viitoare, lumea asta adusă la limită de Domnia-sa ar trebui să se gîndească și ea ce va urma. Încă de pe acum, pentru că un președinte nu se poate fabrica peste noapte. La d-l Emil Constantinescu s-a lucrat ani de zile și se lucrează în continuare. Chiar dacă se vede cu ochiul liber că nici de data asta n-a fost să fie, iar după doi ani recunoaște și dînsul că bunăstarea la care ne-a adus votînd Contractul cu România trebuie completată și printr-o strategie care să ne scape de sărăcie.

Eu cred că soarta acestei țări nu poate să fie schimbată nici prin cantinele pentru săraci, nici prin baloturile făcute acum nouă ani cu hainele vechi, înregistrate fără valoare comercială, ale Ceaușetilor. Acest tip de pomană nu reprezintă doar o jignire în plus la adresa nefericiților cărora le este azvîrlită, ci și o gravă încălcare a normelor unui stat de drept. Măcar pentru că Zoe Ceaușescu nu a fost condamnată și uni-formele ei de elevă, cu gulerele mai noi ori mai pătate, nu trebuia să fie nici confiscate, nici trimise, în bătaie de joc unor oameni nefericiți, cum sînt leproșii de la Tichilești, care nu au ce face cu ele.

Dacă pomană aceasta deșănțată va face lumea civilizată să se uite la noi încă o dată ca după Procesul de la Tîrgoviște - care a constituit păcatul originar al așa-zisului nostru stat de drept - nu trebuie să ne mirăm. Pentru că Emil Constantinescu nu a avut nici măcar

motivația lui Ion Iliescu care se poate justifica susținînd că așa ar fi la revoluție.

Aceste baloturi nefolositoare aveau să fie trimise la Tichilești doar pentru a închide gura presei care comenta falimentul moral presupus de Licităția și de Turul Ceaușescu, anunțate prin TV.

Numai că falimentul moral nu poate fi acoperit prin această sărire peste cal, care nu reușește să facă altceva decît ca el să se vadă și mai bine. Iar noua declarație, potrivit căreia am fi în situația de a gestiona - împreună - o criză ne face să ne punem întrebarea: ce criză și ce sărăcie?! Guvernul nostru democrat tocmai a fost recondiționat, iar în rest, totul ar fi fost foarte bine dacă nu era presa asta, cu viziunea ei catastrofică.

Dar să încercăm să nu facem, totuși, o tragedie nici din faptul că cei mai mulți dintre noi sîntem siliți ca după munca de o viață să trăim sub pragul de sărăcie, necum din acela că d-l președinte nu mai are imaginea dinainte.

Fiindcă, un om ca d-l Emil Constantinescu nu se naște - așa cum ar fi zis Ceaușescu despre sine - la 500 de ani o dată, iar neîncrederea noastră în dînsul și în strategia împotriva sărăciei cu care își lansează noua campanie nu face să se prăbușească România. Măcar pentru că, o încredere adevărată în Domnia-sa nu a existat niciodată. Nu e un secret pentru nimeni că își datorează marea victorie (cu care a intrat în istorie) votului negativ dat împotriva lui Iliescu.

După cum am afirmat în preziiua alegerilor, atunci votam și pentru un hipopotam numai să se sfîrșească odată ce-a fost și să putem intra, cumva, în legalitate. Dar, pînă la urmă, n-a fost nevoie de asta. În memoria lui Coposu, care a lucrat pentru victoria CDR, și din lumea de dincolo, toate partidele din opoziție au pus mîna de la mîna ca să iasă d-l Constantinescu. Ceea ce, în treacăt fie spus, nu știu dacă a constituit un avantaj. Fiindcă ne-am mai mințit încă o dată că atunci s-ar fi produs schimbarea în bine care era așteptată, iar acum ne aflăm în situația de a lua totul de la început. Cu un nivel economic și un moral mult mai scăzut. Pentru că experiența aceasta să nu fi fost chiar în zadar va trebui să înțelegem nu doar necesitatea unei alte *schimbări în bine*, ci și faptul că președintele unei țări nu poate să fie decît în mod teoretic oricine. Pentru a ocupa efectiv scaunul prezidențial, un candidat trebuie să demonstreze că a fost în stare cu adevărat să întreprindă ceva menit să poată pleda în favoarea sa. Nu să ne fie făcut de cineva plocon pe motiv că dumnealui ar fi cel care a deschis ușa de la balcon. Cu atît mai mult cu cît nu avem de unde să știm că nu a deschis-o chiar pentru a pătrunde unde a pătruns. Felul cum și-a respectat promisiunile electorale și în special cel în care a tergiversat spinoasa problemă a dosarelor ar trebui să ne facă să ne gîndim, în fine, și la lucrul acesta.

Fiindcă dacă în doi ani nu putem să impunem un alt candidat care să nu fi apărut așa, din neant, ci să fi făcut și el ceva înainte de a ajunge președinte, nu vom reuși decît să lungim boala de care suferim, iar boala lungă e moarte sigură.

Contractul cu sărăcia care ne este propus după doi ani de la marea victorie a lui Emil (al nostru) nu poate salva în nici un caz România.

"Chicios"

EXISTĂ, în limba română actuală, două tendințe opuse în tratamentul împrumuturilor (relativ) recente: de maxim respect - sau de manevrare dezinvoltă și glumeață. "Respectul" se manifestă mai ales în plan fonetic și grafic, în grija de a conserva pronunția și grafia originară. În mult mai mică măsură, apare și în plan morfologic: prin reducerea flexiunii, prin conservarea unei forme unice a cuvîntului. Tratarea dezinvoltă a împrumuturilor se înregistrează cel mai adesea în registrul colocvial - și cu intenții ironice.

În plan grafic, jocul cu cuvintele e evident atunci cînd sînt transcrise fonetic englezisme cărora toată lumea le păstrează grafia originară. Nu e vorba de cazurile în care e ironizată pronunția unei persoane anume, ci de cele în care se manifestă pur și simplu dispoziția de a folosi, fără o adresă precisă, elemente marcate, expresive: "sînt de vizionat «laif» inșii atemporal de la măsutele de peste drum" ("Orizont" 41, 1991, 5); "în urma vizionării *șoului* dlui Dicu" ("Alianța Civică" 44, 1992, 4); "petrecîndu-și *uichendul* tot în cîmpul muncii" ("Academia Cațavencu" = ACaT 37, 1998, 3); "directorul I.C.E. ARTIMEX, *nambăr oan* în import-exportul pielăriei pe plaiul mioritic" (ACaT 45, 1992, 3) etc. Exemplele, care au în comun gratuitatea, dar și banalitatea procedurii, pot fi multiplicăte cu ușurință.

În morfologie, tendința de a adapta împrumuturile la sistemul limbii române e normală și dominantă: chiar termeni foarte noi sînt articulați și primesc, la nevoie, terminații de plural. Modul glumeț și dezinvolt de manevrare a cuvintelor acționează, așadar, în această zonă, doar prin alegerea unor variante atipice. Dacă numele de obiecte preluate din engleză fac în mod normal, așa cum am

arătat și altă dată, pluralul cu desinența *-uri*, atunci o adaptare voit atipică, glumeață, va putea consta în atribuirea unui plural în *-e*, cu alternanțele pe care acesta le implică: "să ne scoatem din raniță *lptoapele*" (ACaT 37, 1998, 8).

Un al treilea mod de a trata dezinvolt împrumuturile se realizează prin derivare. Derivatele de la împrumuturi recente cu sufixe vechi creează adesea efecte comice. Verbul *a bipăi*, probabil o formație ad-hoc (de la interjecția *bip*), mizînd și pe asemănarea fonică cu *a pipăi*, e acceptabil în registrul colocvial, tocmai prin aerul său glumeț: "limita e marcată de un post de control care-ți *bipăie* bagajul" ("22", 42, 1997, 16). Un alt exemplu, mai interesant prin răspîndire, îl oferă un adjectiv precum cel format, cu sufixul adjectival *-os*, de la substantivul *Kitsch*. Deși nu e foarte recent și deși se folosește foarte mult, în varii registre ale limbii, *Kitsch* e un termen internațional, căruia i se păstrează neschimbată grafia. Intrat în inventarul apreciativelor curente, nu e de mirare că a produs un adjectiv - care, prin structura sa fonetică expresivă, are un aer aproape popular. Îl găsim uneori transcris fonetic integral și marcat prin punerea între ghilimele: "Doar copiii nu sînt «*chicioși*». În rest..." (RL 816, 1992, 5). Mai ciudată și mai hibridă mi se pare grafia fidelă termenului de bază: "centrul orașului este plin de statui *kitschoase*" (RL 2588, 1998, 3). Cuvîntul - care de fapt dublează uzul preexistent al lui *Kitsch* ca adjectiv invariabil ("statui Kitsch") - are o încărcătură expresivă și umoristică, inutilitatea sa conceptuală lăsînd spațiu unei utilizări pur stilistice.

O POEZIE CARE PĂLMUIEȘTE

LECTURI

CÎND i-am citit primele poeme atât de neînfrinate în *România literară*, m-am simțit pur și simplu pălmuită. Nu mai citisem până atunci așa ceva. Iată, în sfârșit, o poetă cu adevărat originală, mi-am spus, pentru care curajul și nesupunerea sînt o

religie atât de organic înfiptă în ființa ei, încît nici o violență nu pare în textele ei deplasată sau stridentă. Am citit-o și am recitat-o, să fi trecut vreo patru, cinci ani de la prima mea întîlnire cu poezia ei. De atunci mă tot suspectez, dacă nu cumva m-a sedus într-atît pentru că ea este ceea ce am simțit totdeauna că aș fi putut fi eu, dar mă născusem prea devreme.

Rodica Draghinescu are ceea ce nu au decît poeții adevărați. Stilul ei este chiar trupul ei. Am citit nenumărați poeți și poete care scriu despre sex, mă refer în special la ultimii veniți, dar la ei se vede intenția, se simte lecția, din acest motiv ei se pot deocamdată desprinde de grup. Rodica Draghinescu totul pare spontan, natural, de aceea la ea actul scrierii este la fel de complet ca actul dragostei. Poezia ei nu se poate lepăda - în ciuda argumentelor docte aduse de criticii generației - de metafizică, deoarece ea scrie cu tot trupul și el, trupul, e metafizică. Oricît de paradoxală ar părea această afirmație, el este singurul care ne trimite prin simțuri unele semnale transcendente:

„eu m-am pogorît în scris/sub diagonală orgasmului/dintre dumneavoastră și umbră/fiecare parte componentă a păcatului/lăsa o splendidă pocnitură în manuscris“. („Ceea ce dă spre perfecțiune“) Dintr-o excesivă raportare la trup, Rodica Draghinescu nu se sfiește să-și clameze narcisismul: „VINO SĂ TE SĂRUT/mi-am spus pitindu-mă-n oglindă/și fluturii s-au preschimbat în unghii/fel de fel de mărmi/ (ale cui de unde încotro asemenea unui cămin de constructori/unghii mari senine unghii mici/spirale caline cu tăietura formei de stea)“. („Ceea ce dă spre perfecțiune“)

Cred că tot în acest narcisism ar trebui căutată și explicația derutantei dualități a poetului, care apare în unele poeme cînd bărbat, cînd femeie - o formă absconșă de androginism. Cel care trăiește, cum spuneam, metafizic, actul dragostei, cel care are nevoie să simtă total, trebuie să cunoască ambii poli ai entității amintite, trebuie să fie și factor activ și pasiv, și emițător și receptor, în același timp: „adunam portocalele de prin casă/cînd ea ieși din pagina scrisă/cu poalele suflecate pînă la coapse/m-a intrigat/mi-a plăcut/i-am dat o portocală lucioasă/mare cît periferia orașului...“ („Manieră oblică“) - implicațiile psihanalitice sînt elocvente.

Cum spuneam, Rodica Draghinescu are ceva ce au foarte puțini poeți - capacitatea de a relate - sfidînd imaginea sau metafora - cele mai banale întîmplări diurne într-un discurs absolut logic, de un realism aproape iritant, în care se înșăilează însă - aici începe nebunia! - fel de fel de elemente imposibile, absolut, incompatibile între ele, culmea, fără să șocheze nici o clipă rațiunea și bunul simț.

Rodica Draghinescu pune în drepturi enormitatea și o face credibilă: „o tu, femeie, ești femeieeeeeeeeeeeee/mi-a spus p.b. îmbrățișîndu-mă amar“ (versul cu pricina s-a întors de la tribunal cu ceafa și miinile descompletate) 'dacă mă coagulez - continuă picătura cu măiestrie -/voi veți avea un soclu, murind cu onor!'" („Pneumonie stilistică“).

Fără îndoială că citind poezia Rodicăi Draghinescu nu poți să eviți capcana de a o considera, la o lectură superficială, tributară suprarealismului. În favoarea acestei impresii pledează și numeroasele pasaje cu aparență de dicteu. Iată o superbă mostră: „frig, frig irascibil, aproape rînced/eu stau cocoțată pe un gard/venind din tindă prin oglindă/eu stau cuminte la mijloc./jos e un foc./tata hrănește cu slănină șapte ogari./înalt, poartă pălărie verde cu pene de fazan./și-o pușcă:/frig, frig irascibil, aproape cald. („Aproape cald“) Dar ea nu este o poetă suprarealistă. În poezia ei se regăsesc numeroase retorici atât de perfect îngemănate, încît senzația pe care ți-o lasă lectura poemelor este una în care se regăsește *totul*, pentru că ea se spune pe sine în întregime cu toate ce-urile și cum-urile ei. Există un ton brutal, un epic al stărilor fruste, primitive, în care apar locuri și personaje de un realism feroce: „...il cheamă Sică/are 15 ani/și-o roabă mare veche/în care doarme/vara sub platani/ai lor vor să-l însoare/cu Zora fata mai mică a lu' Niccoară/ce vinde piatră de călcii/în față la alimentară/o cheamă Zora și/are-un ochi din lemn/de aceea lui îi este teamă/mai ales cînd strănută/își pipăie urechile/ducîndu-le 'nainte și 'napoi/precum în roaba mare veche/ la umbră sub platani/l-au

botezat cu fierul ars...“ („Piatra de călcii“). Este izbitoare aici afinitatea cu poezia lui Arghezi a cărui lecție și-a însușit-o perfect, dar există și alte ecouri, mai ales din avangarda românească la fel de bine asimilate: „lăsați capetele pe umărul stîng/șterpeți-vă oglinzile batistele/în lipsă de mișcare/înfundați-vă ceasurile/cu lovituri de pumn/a murit poetul...“ („Încălțările de pe fundul apei“).

Uneori, în mod surprinzător, apar versuri care nu par a aparține nici unei generații, versuri fără vîrstă, ușor elegiace, ușor obosite, versuri care pot semăna cu toți poeții numai cu Rodica Draghinescu nu. Este șocantă această alternanță de voci și de stări care complică poezia, îi dă și mai mult la iveală disponibilitatea de a fi mereu nouă, de a fi mereu alta. Iată un poem din acesta asexuat și fără vîrstă, un poem amorțit, un poem al hibernării mai aproape de stingere decît de explozie: „Fotoliu larg, alb,/esențializat de seară/înainte de a fi clipă/aerul e o amnetică rezonanță,/o scară aburindă,/cafeaua de dimineață,/această vanitate a zbaterii incerte./Zgomote viclene,/greieri, gîndaci, furnici translucide,/în întregime piciorul stîng amorțit,/o șoaptă întinsă mult peste lege,/necredința în ceea ce urmează să spun/cu nouă, opt minute mai devreme/caloriferele transmit muzică...“ („Amănuntele“). De necrezut că e semnat Rodica Draghinescu.

Nu pot să nu relev aici calul de foc pe care-l călărește poeta: limbajul de o pregnantă neobișnuită; spuneam la început că textele ei pălmuiesc.

Nora Iuga

(Continuare în pag. 18)

HumOrror

UNICUL FESTIVAL INTERNAȚIONAL DE UMOR NEGRU

Ediția a 2-a

organizat de

Fugiți! Vine Apocalipsa Comunicării!

CONNEX GSM te invită

la a doua ediție a

Festivalului Internațional de Umor Negru

Vino la Bulandra,

sala Toma Caragiu,

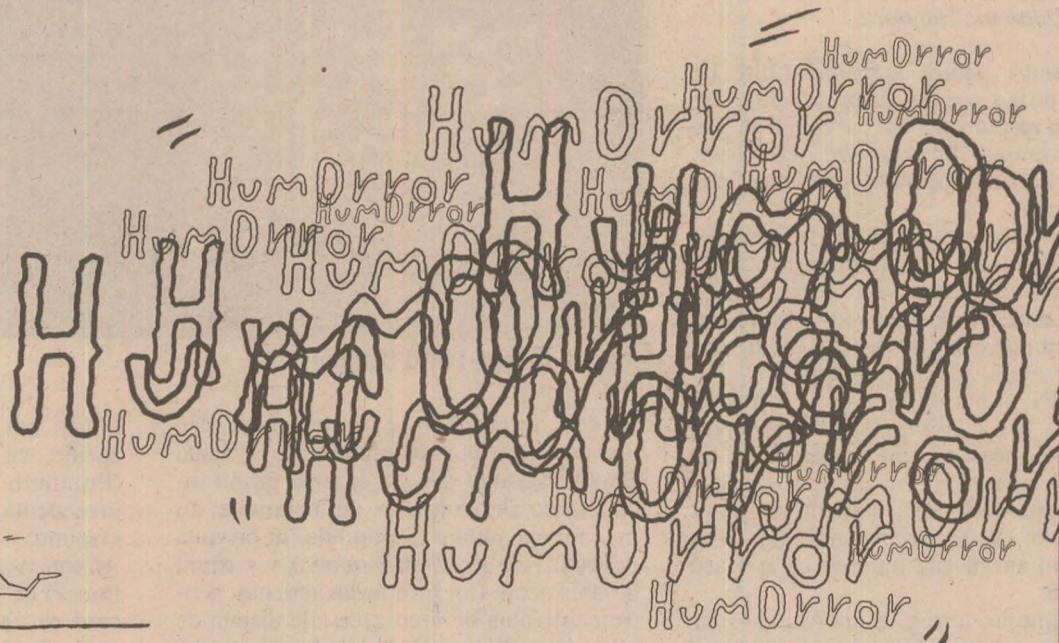
între 26 octombrie și 1 noiembrie

să-ți iei pastila cu haz

de distrugere în masă...

de la secțiunile de caricatură oribilă

și teatru negru.

Intrarea la expoziția de caricatură este liberă.

MIRCEA ELIAD

PREGĂTIND pentru tipar primul volum din *Correspondența* expediată de Mircea Eliade, am recitit și scrisorile adresate mie între 1968-1986.

Am rețut emoția cu care deschideam înfrigorat plicul fiecărui mesaj, am "fișat" informațiile de istorie literară și cele despre biografia spirituală a ilustrului meu corespondent.

Mi-am amintit și de cele zece-douăsprezece îndelungi întrevăderi ale mele cu Eliade, la Paris, la sfârșitul lui august și începutul lui septembrie 1985.

Nu voi putea uita vreodată febrilitatea și "tinerețea" interlocutorului meu, în timp ce-mi arăta un manuscris sau îmi citea din corespondența lui Papini, Jung sau Dumézil. Aud și-acum tremurul vocii lui, îi văd strălucirea ochilor atunci când îmi vorbea de Bucureștiul tinereții lui, de grădinile de vară, de plopii de pe străduțele ce duceau spre Dealul Spirii, de mireasma florilor de tei din Cotroceni, sau când evoca Târgul Moșilor de odinioară.

L-am cunoscut și l-am iubit pe Mircea Eliade omul, așa cum era în anii senectuții: modest și totuși conștient de propria-i valoare, cu o putere de muncă ieșită din comun, de o rară generozitate.

Am publicat acum câteva luni 15 dintre epistolele primite de la Eliade (*România literară* nr. 19, 20-26 mai 1998). Le alătur altele.

Mircea Handoca

12 iulie 1968

Stimate Domnule Handoca,

L-am cunoscut bine pe Cotruș. Ultimii ani de viață i-a petrecut în California (n-a putut suporta clima din Mexico-City...) Hirtile lui și manuscrisele poeziilor încă inedite - se aflau la Horia Tănăsescu (Mexico-City), care pregătea ediția operelor complete. Din nefericire H(oria) T(ănăsescu) a murit anul trecut. Probabil că arhiva Cotruș se află acum la N. Petra, Talalpan 663, Mexico 13, D. F. Mexico. Îi puteți scrie pentru lămuriri.

În câteva zile plecăm, ca de obicei în Europa - și ne vom întoarce pe la 15 octombrie (când va trebui să plec din nou în Argentina, pentru conferințe și...un doctorat honoris causa).

Sper să-mi revăd într-o zi țara, pe care am părăsit-o acum 28 de ani. Lucrurile nu sunt, totuși, atât de simple, căci după ce mi s-a retras cetățenia română, în 1946, am refuzat să iau o altă cetățenie și am rămas apatrid. Pot călători în toate țările - afară de țara de origine. Îmi vine și mai greu acum, la bătrânețe, să devin ceea ce nu sunt. Dar sunt optimist și continui să sper.

Cu cele mai bune sentimente, al d-tale,
Mircea Eliade

30 nov. 1968

Stimate Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 19 nov. Am primit-o și pe cea precedentă, dar încă n-am răspuns pentru că voiam să găsesc un exemplar din *Amintiri*. Acum l-am găsit, și vi-l trimit, prin poșta aeriană. Sper să vă ajungă.

Probabil că n-ați primit, de la Paris, *Pe strada Mântuleasa* o lungă povestire "fantastică" (eu i-aș zice: mitologică). N-a primit-o nimeni, deși au fost expediate peste o sută de exemplare - dar momentul era defavorabil (sept.). Aștept un nou pachet, aici, și nu voi uita să vă trimit un exemplar. Nu cunosc altă adresă a lui Petra*. Voi încerca să mă interesez - și vă voi ține la curent.

Pe Aureliu Cornea, evident, nu l-am cunoscut. În 1930 eram încă în India - și în 1928, când am plecat, nu cred că apucase să publice.

Mulțumește, te rog, d-lui Almaș - dar din fericire, mi s-au dăruit două exemplare din *Maitreyi*. Dacă dispune însă, de ceva numere vechi din *Magazin istoric*, aș fi fericit să le citesc.

Am primit nr. 1-2 din *România literară* și sper să primesc și numerele cu articolul lui Al. Piru. I-am citit mai multe cronici și mă interesează să văd cum privește el literatura mea fantastică. Evident, un studiu complet va trebui să țină seama de *Mântuleasa* și alte câteva nuvele, încă nepublicate, plus vreo 3-4 apărute numai în revistele din occident.

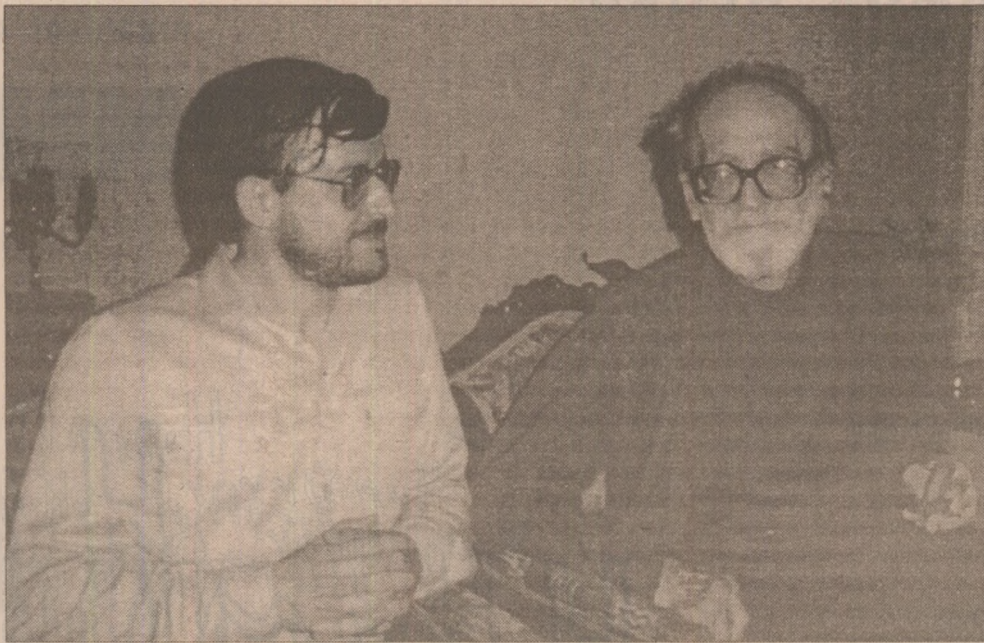
Cu cele mai bune sentimente, al D-stră,
Mircea Eliade

*) Nicolae Petra - Balderas 24, Mexico, I.D.F. Mexico

19 ian. 1969

Stimate Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 23 dec. și iertare că răspund cu întârziere, dar

Alături de Ioan Petru Culianu

am fost tot pe drumuri (iar la 1 febr. plec din nou pentru șase săptămâni, la Santa Barbara*). Sunt dezolat că n-ați primit încă *Amintirile*, pentru că, din nefericire, nu mai am exemplare disponibile. În privința povestirii *Pe strada Mântuleasa*, v-o trimit de-abia acum (tot prin poșta aeriană), pentru că de-abia de vreo zece zile dispun de câteva exemplare. (Restul "ediției" este încă la Paris). Dacă nici această carte nu vă parvine, voi încerca să v-o expediez direct de la Paris.

Vol. II și III din *Amintiri* sunt deja scrise, ducând autobiografia până la plecarea mea la Londra, în martie 1940, - dar nu vor putea apare decât fragmentar (au apărut deja citeva capitole), dat fiind caracterul lor prea "intim" (și atîția contemporani și contemporane sunt încă în viață...)

Deocamdată, nu voi continua autobiografia, pentru că, de la 1940 încoace, am cu mine *Jurnalul* (peste 4000 de pagini), care i s-ar putea substitui.

Mai tirziu, cînd voi avea timp, aș vrea să scriu o carte mai succintă de reflecții și comentarii, în legătură cu experiențele mele 1940-1969.

Am recitit cu emoție interviul lui Al. Robot, de care nu-mi mai aminteam. Din păcate, nu cred că voi putea scrie cele câteva pagini de care-mi vorbiți. Nu numai că nu am timp, dar nu mai pot *repetă* ce-am scris în *Amintiri I*. Dacă ați putea citi cartea (o are, bunăoară Al. Rosetti, P. Comanescu, Sorin Alexandrescu etc.**) aveți dreptul să extrageți pasajele care ar putea interesa elevii de la Liceul D. Bolintineanu.

Cu urări de bine, al d-stră,
Mircea Eliade

*) University of Californie, Department of Religions Studies, Santa Barbara, California 93106

**) Și *trebuie* să fie la Biblioteca Academiei, pentru că au confirmat primirea și citiva au citit-o acolo.

21 mai 1969

Stimate Domnule Handoca,

Întorcîndu-mă din Argentina (unde am petrecut trei săptămîni: cursuri, conferințe, etc. cu prilejul decernării doctoratului honoris causa de către Universitatea din La

Cetitorul român, bineînțeles, c fără să vrea - modele: și cum mi prezintă numai esențele, nu e greu să identifice în anumite personaje istorice fapt, povestirea se naște, și se desfășoară din tensiunea și conflictul între mitologii: a lui Farâmă (1001 de noaptea a tehnologiei moderne (anchetatorii).

Am citit numai cu jumătate de romanele lui G. Călinescu. Vă mulțumesc pentru gândul d-stră de a mi le trimite, nu le voi reciti. Dacă vă cade sub mînă, prefera să-mi trimiteți *Jurnalul* lui anu.

Da, *Mântuleasa* e cartea la care feream în convorbirea cu M. Sorescu.

De Zalmoxis à Gengis Khan e a gata și va apare la toamnă. Voi scrie Payot să v-o trimeată. Nu cred însă să vă poată interesa pe dl. Tornea.

Cu cele mai bune sentimente, al d-stră,
Mircea Eliade

2 august 1969

Stimate Domnule Handoca,

Răspund cu oarecare întârziere soarea d-stră din 25 iunie, dar a prins de tot felul de treburi. Am încheiat în sfîrșit, volumul *De Zalmoxis à Khan*. Sper să apără la iarnă - și voi scrie lui Payot să vi-l trimită.

Mulțumiri pentru volumele aruncate pe care încă nu le-am primit, - dar le voi găsi aici, în octombrie, cînd întorc. Plec în câteva zile la Roma. În septembrie o voi petrece la Paris. (4 Charles Dullin, Paris 18-e).

Sunt foarte curios să citesc studiul N. Balotă (D-ta ești a treia pe care-mi trimite cartea - și totuși *Euphrosyne* nu mi-a parvenit încă!). Paginile 1-2 din *România literară* 1968 - au fost recepționate peste măsură. Omul s-a mulțumit să rezume *Nuvelele* și să scoată biografice din *Amintiri*. În schimb Marianei Șora *Eseistica* lui Mircea - excelent.

E curios că niciunul dintre tineri, în afară de Sorin Alexandrescu (el mi-e nepot) nu "s-a pronunțat" literaturii mele, vechi sau noi. Poate face, măcar unii din ei, cu prilejul apariției celor două volume de proză (*La țigăncă* și *Alte proze fantastice* - editat de S. Alexandrescu; *Maitreyi* de D. Micu). Voi anunța mai de mult, ar trebui să apară în cursul lunii august. De ce-au ales să apară în luna, nu înțeleg. Poate ca să nu le cînte nimeni!!

Cu cele mai bune sentimente, al d-stră,
Mircea Eliade

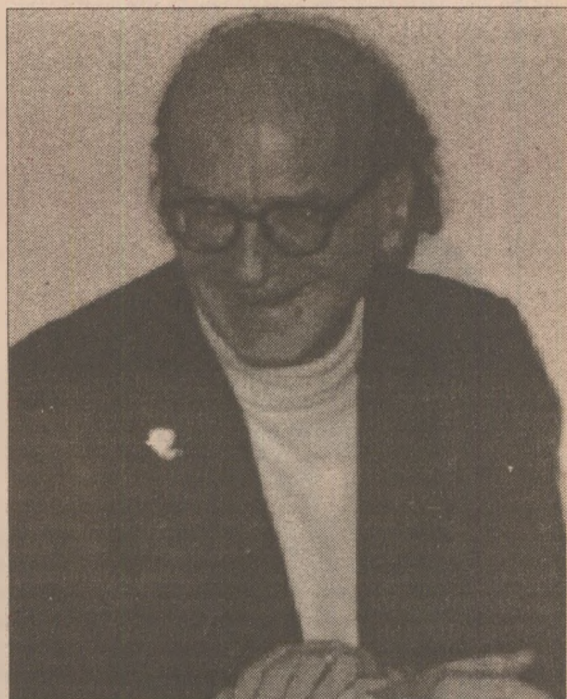
19 oct. 1969

Stimate Domnule Handoca,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea din 11 sept. și pentru cărțile trimise. M-am întors alaltaieri de la Paris, unde am petrecut ultimele șase săptămîni (și mi-am revăzut sora după 27 de ani!). Citisem la Paris studiul lui Balotă, care mi-a plăcut, și m-a interesat, foarte mult. Sunt mulțumit că, datorită bunăvoinței d-tale, îl pot reciti și aici, la Chicago. D. Micu mi-a trimis mai de mult articolul din *Limba și literatură* (care e, într-adevăr, prefața la *Maitreyi* și *Nunta în cer*,

- INEDIT

"de apropiată apariție" de vreo 6-7 luni...)

Am primit la Paris un exemplar semnal din *La țigănci și alte povestiri* cu o bună introducere de Sorin Alexandrescu. Volumul ar fi trebuit să apară încă din vară - dar misterele Editurii noastre sunt impenetrabile.

La Paris am citit cele două monografii despre Lovinescu. Deși n-am frecventat cenaclul *Sburătorului*, îl cunoșteam bine pe E(u)gen L(ovinescu) și i-am admirat talentul de scriitor și pasiunea unică pentru literatură. Îți voi trimite fragmentele din *Amintiri* II și III, care au apărut prin reviste.

D. Micu mi-a dăruit mai de mult *Presa Literară românească*. M-a speriat superficialitatea autorului, și i-am scris lui Micu, indicându-i lacunele (în ceea ce privește revistele la care am colaborat). O bibliografie destul de bogată a articolelor mele publicate între... 1921 (da! la *Ziarul științelor populare*) și 1939 a fost pregătită în

țară și mi-a fost trimisă. Dacă voi avea timp s-o completez, va fi publicată împreună cu bibliografia anilor 1940-1969) într-o colecție europeană. Voi avea grijă s-o trimit bibliotecilor și coreșpondenților mei din țară.

La Paris am predat lui Payot *De Zalmoxis à Gengis Khan*, iar la Gallimard *La Nostalgie des origines*.

Volumele vor apare în iarna 1970. Cu puțin noroc în primăvara 1970 vor apare și altele...

Cele mai bune salutări, al d-tale,

Mircea Eliade

Acum corectez șpaltele la *De Zalmoxis à Gengis Khan*.

Cu cele mai bune sentimente al d-stra,
Mircea Eliade

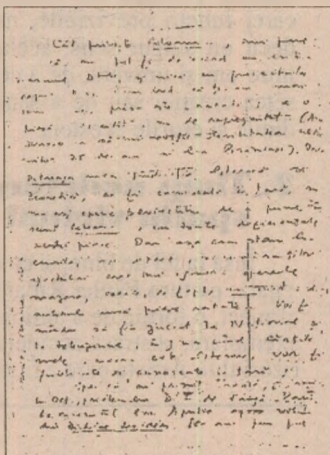
13 iulie 1970

Stimate Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 19 iunie - și iertare că răspund atât de târziu. Sper că ai primit între timp câteva texte autobiografice.

Voi reciti cu bucurie *Cartea munților*, dacă o voi primi înainte de zborul nostru spre Stockholm (10 august).

Am primit recenzia din *Cronica* și sper să primesc și *Steaua*. Dar nu știam nimic de articolul lui Ovidiu Cotruș. Dacă ai păstrat revista unde a apărut, mi-ar face mare plăcere să-l citesc.

D. Micu îmi scrie chiar azi că *La țigănci*, după spusa celor de la editură, va apare în cursul verii.

...N-am mai dat de mult, semne de viață pentru că am fost deprimat de inundațiile din țară.

Între 10 august și 15 oct. vom fi în Europa (Suedia, Norvegia, Italia - și apoi Paris - 4 Place Charles Dullin, Paris 18 e. La Stockholm, din păcate, particip la Congresul Internațional de istoria religiilor, așa că nu mă voi odihni decât în Norvegia.

Ultimele vești în ce mă privește:

1) Am fost ales membru (Fellow) al Academiei Britanice (British Academy).

2) Am scris o piesă de teatru cu Brâncuși (titlu probabil: *Coloana nesfârșită*).

Cu cele mai bune sentimente al d-tale,
Mircea Eliade

5 august 1973

Dragă Domnule Handoca,

Îmi pare rău că ai "investit" atita energie și bunăvoință într-un proiect care nu va duce la nimic. Precizez: nu cred că am dreptul să încuviințez publicarea unor texte nereprezentative, atita timp cât scrieri mai semnificative (d.e. cele două volume apărute în 1969-70) au fost și continuă să fie trecute sub tăcere. (Cunosc cel puțin patru articole recenzii, care n-au putut apare...) Deci, deocamdată, nu văd posibilitatea tipăririi vreunui volum de "teatru". De la Paris voi expedia *Iphigenia*. Te vei convinge că a fost "tipărită". Nu ani asistat la reprezentare; eram ori la Londra, ori la Lisabona (unde am ajuns în seara

de 10 februarie 1941). Știu că a fost foarte bine jucată, dar că n-a avut succes. (De altfel, mă întreb cum ar fi putut avea...)

Pe Brâncuși, nu l-am frecventat: știa că eram "specialist în yoga" și voia să discute cu mine aceste probleme - de care îmi era lehamite! Evident, mai târziu am regretat.

Cu cele mai bune urări de sănătate, al d-tale,

Mircea Eliade

21 martie 1974

Dragă Domnule Handoca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 22 febr. și pentru *Manuscriptum I* în care a apărut *Iphigenia* (N-am avut timp să colăționez textele, dar sper că ai urmat ediția roneografiată).

Am scris Editurii Gallimard să expedieze un al doilea exemplar din *Fragments d'un Journal* (primul a fost trimis în nov. 1973), de astă dată recomandat. În orice caz, nu se va pierde.

Îți mulțumesc, dar îmi pare rău pentru timpul pierdut în reproducerea pasajelor unde am fost citat. *Revista de Filozofie* a apărut, mi s-a spus (eu n-am primit fascicolul respectiv) într-un articol, mai mult de bibliografie, din *La nostalgie des origines*...

Este un mijloc abil de a spune că sunt "prezent", fără a fi, altfel decât cu titlul articolului și semnătura.

Îmi pare rău că nu pot fi de acord cu propunerea D-tale de a publica un volum de *Teatru*. Pentru simplul motiv că, cel puțin deocamdată, nu m-am "realizat" în dramă. Deși "problema teatrului" mă pasionează și am dezbătut-o în două lungi nuvele (*Uniforme de general*, *Etnos*, I, 1973 și *Incognito la Buchenwald* terminată săptămîna trecută și care apare în *Etnos* II, Paris 1974). Îndată ce voi primi extrase din "Uniforme"... ți-o voi trimite.

Cu urări de sănătate și noroc și mulțumiri, al d-tale,

Mircea Eliade

Chicago, 10 mai 1975

Dragă Domnule Handoca,

Mulțumiri anticipate pentru cărțile lui Al. Oprea și P. Comarnescu, anunțate în scrisoarea d-tale din 15 aprilie. Îți mulțumesc de asemenea pentru citatele din *România literară* și *Steaua*, dar îți reamintesc că primesc regulat aceste reviste (plus *Lu-ceafărul* și *Viața românească*).

Privitor la *Cahiers Sextil Pușcariu*: ele au apărut sub îngrijirea lui Alphonse Julliard (mamă româncă, tatăl elvețian - dar născut și crescut în țară, de unde a venit la Paris, cu bursă, prin 1946-47; azi profesor la Berkeley University California), reprezentînd la acea dată cel mai important periodic internațional de românistică. Au apărut, cred, trei volume. Articolul meu nu era inedit, Julliard a reproduș cu un alt titlu "Insula lui Euthanasius" din R.F.R. (retipărit în fruntea volumului cu același titlu din 1943).

De cîțiva ani D. Micu îmi trimite toate cărțile lui; sunt sigur că mi-a trimis și monografia *Gîndirea*.

Am vorbit la telefon cu Lizette Perlea. E de acord să se publice scrisorile lui Ionel Perlea către A. Alessandrescu, dar cu două condiții.

1) Să i se supună în prealabil, fotocopia textelor selectate.

2) Dat fiind că Ionel Perlea își făcuse toate studiile în Germania, nu stăpînea bine ortografia limbii românești (pe care o vorbea, de altfel, la perfecție, fără nici un fel de accent); Lizette insistă ca eventualele erori ortografice să fie corectate. Adresa: Mrs. Lisette Perlea 330 East 79 Street, New York, N. Y. 10019.

Plecăm la Paris (aceeași adresă) pe la 10-15 iunie; de astădată mai devreme, ca să pot preda editorului (Payot) manuscrisul primului volum din *Histoire des idées et croyances religieuses* (aproape 800 pagini dactilografiate, și este numai prima jumătate a primului tom; lucrarea va avea nu două, ci trei volume).

Cu cele mai bune urări de sănătate, al d-tale,

Mircea Eliade

P.S.: Între 15 august-10 septembrie Lizette va lipsi din New York.

Acest proiect n-a fost materializat nici până azi.

Paris, 10 oct. 1975

Dragă Domnule Handoca,

Plec mîine dimineată spre Chicago și de-abia acum mă învrednicesc să-ți răspund și să-ți mulțumesc pentru cele două volume, primite puțin timp după scrisoarea d-tale din 25 august. Cartea despre Pastorel' mi-a amintit tinerețea mea. Din păcate, ne întîlneam destul de rar (eram mai prieten cu Ionel). Am citit și lucrarea lui Sergiu Pavel Dan, plină de observații interesante. (Volumul lui M. Sebastian l-am primit de mult). *Traité* a reapărut de curînd (cred că e a zecea retipărire). Am lăsat exemplarul destinat d-tale aici; va fi trimis D-nei Dimitriu în cursul săptămîinii viitoare. Voi expedia de la Chicago, la aceeași adresă, bibliografia.

A propos de *Jurnal* = C.V.G. este Constantin Virgil Gheorghiu, pe care, din păcate, l-am cunoscut pe-atunci (eu i-am dus *brazi* lui Gabriel Marcel).

Am predat lui Payot, astă-vară, primul volum din *Histoire des idées religieuses* (850 pagini dactilografiate); va apare la primăvară. Inutil să fie expediat de editor în țară; asemenea lucrări nu prea ajung la destinație.

Îți mulțumesc pentru gîndul d-tale bun de a-mi trimite cărți. Dar primesc din atîtea părți încît uneori mă aleg cu 3-4 exemplare. De aceea, te rog, nu-mi trimite decît titlurile pe care ți le voi indica (și pentru care îți sunt de acum recunoscător).

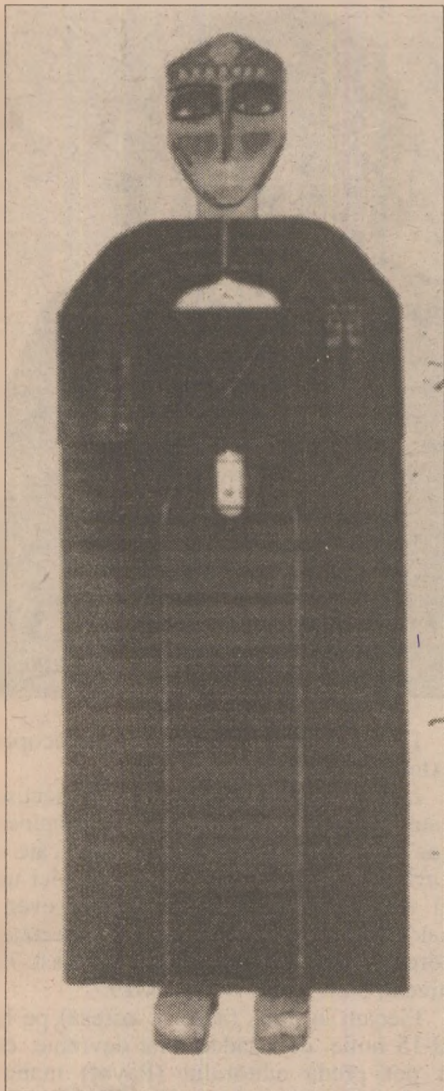
"Incognito" a apărut, dar nu am încă extrasele

Cu prietenie al D-tale,

Mircea Eliade

¹⁾ Mircea Handoca, *Al. O. Teodoreanu (Pastorel)*, Editura Litera, 1975.

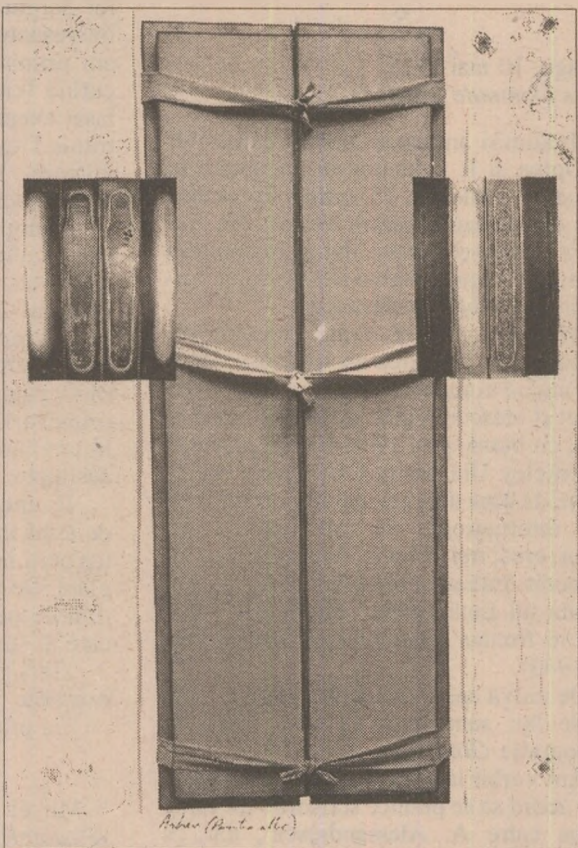
Întruchipare

PRIMA INTREBARE care se naște în fața picturii Paulei Ribariu este dacă această pictură încearcă să rememoreze trecutul sau intră mai degrabă în zona anticipației, dacă este un sondaj al originilor ori o provocare a viitorului? Pentru că oricât detașare estetică ne-ar însoți privirea și oricât scepticism ne-ar clătina permanent conștiința receptării, un lucru este sigur: un asemenea discurs obligă la reconsiderarea mesajului, la efortul de a pătrunde sensul, la transgresarea limbajului ca realitate în sine și la readucerea lui la condiția de vehicul, de purtător al unei informații de dincolo de propria sa existență. Este lipsit, la urma urmei, de orice importanță dacă artistul își articulează conștient și voluntar narațiunea sau el este doar agentul pasiv, factorul mediu al unei înțelepciuni care, din când în când, îl fecundează și îi organizează tacit formele de comunicare, dacă este stăpînul deplin și lucid al lumii pe care tocmai o dezvăluie sau, dimpotrivă, este un simplu locuitor al acesteia, fatalmente integrat într-un mecanism infailibil. Variantele de răspuns le oferă Paula Ribariu însăși prin recenta sa expoziție deschisă în sala-rondă a Galeriilor Etaj 3/4.

1. Timpul mitic și spațiul magic

Față de expoziția anterioară de la sala Dalles, pictura Paulei Ribariu a suferit acum câteva importante modificări, înăuntrul unei ireproșabile continuități stilistice. Prima dintre ele este una materială, de ordin mecanic, și ea se referă la o mult mai decisă evoluție spre *obiect*. Dacă tridimensionalul se rezuma în perioada amintită la câteva *altare*, un fel de prisme verticale cu o geometrie amintind de perspectiva inversă din pictura bizantină, care erau folosite, însă, în continuare, ca suport pentru compoziții bidi-

mensionale, acum el capătă o cu totul altă pondere. Ba s-ar putea spune chiar că accentul se deplasează fără echivoc de pe bidimensional pe tridimensional, în condițiile în care ideea de tridimensional acoperă un alt conținut. În timp ce altarele aveau, pe lângă funcția imediată de suport, și un rost ambiental într-un sens mai larg, în actuala expoziție tridimensionalul este înțeles într-o cu totul altă perspectivă. El este abia în al doilea rînd o problemă de spațiu, pentru că mai întîi este o provocare de ordin moral și o interogație de natură simbolică. Altarele se metamorfozează din punct de vedere formal, își părăsesc rigorile geometrice abstracte și devin siluete umane, figuri hieratice, personaje împietrite într-o frontalitate ce amintește de reprezentările egiptene. Dar poate că această antropomorfizare în spațiu nu este atît o modificare a unor forme tridimensionale deja preexistente, cit o materializare a iluziei bidimensionale, o intrupare a sem-nului care altădată funcționa doar în convenția tabloului. Civilizația bizară (și pierdută), pe care Paula Ribariu o invocă permanent prin citate plastice, prin fragmente de imagini recuperate, prin aluzii ceremoniale și printr-o cromatică în care tonul viu, lumina și apăsarea nocturnă comunicau pînă la contopire, este acum redimensionată prin punerea ei în relație directă cu efigia unei umanități la fel de ciudate. Ceea ce pînă nu demult era doar memorie și ipoteză, devine acum un fel de certitudine glacială. Reperele umane ale Paulei Ribariu, acele structuri împietrite într-o fizionomie vagă, sugerează, cu o imensă putere a expresiei, tipul generic al arhaicității, al întemeietorului, al omului primordial. Sînt absorbite aici nenumărate istorii și geografii, coduri culturale și niveluri simbolice. Egiptul și Bizanțul, lumea precolumbiană și straturile etnografice nedeterminate și nelocal-

Arheu (Poarta albă)

PAULA

Memoria și visul

izabile se întîlesc și fuzionează într-o tipologie unică, într-un chip generic foarte apropiat de neantul măștii. Inventarul acestei absolute arhaicități, fără definiție și fără identitate, este și el unul greu de citit într-un cod anume. Un amestec de funerar și de ludic, de mumie carbonizată și de păpușă cioplită cu o bucurie gratuită, sfîrșește prin a delimita un spațiu magic, cu nenumărate compartimente obscure, în care neoliticul, arta sepulcrală și ornamentica pastorală și agrariană fuzionează iarăși într-o unitate misterioasă. Privită astfel, arta Paulei Ribariu este o artă a memoriei, o formă de resuscitare sau, poate, numai de preservare, a unui timp mitic, ieșit din circuitul istoriei. Formele lui, sustrate și ele oricărei funcții previzibile, nu par a avea decît un singur sens: acela de a media între om și univers, de a celebra frumusețea creației sau de a sancționa dezordinile și erorile acesteia.

2. Timp nedeterminat și spațiu virtual

Însă la fel de bine, și cu o îndreptățire egală, pictura Paulei Ribariu poate fi un proiect, o formă de a anticipa o existență exemplară, sustrasă accidentalului și derizoriului. Artistul pare a fi găsit un numi-

tor comun al existenței în spațiu și în timp, un set de forme exemplare și de valori incorruptibile pe care le propune apoi ca sistem de referință pentru o lume ipotetică. Umanitatea ei aspiră la o reintegrare în sacru, visează obiecte încărcate de sensuri, acte rituale și desfășurări ceremoniale. Însă această lume nu este doar una a faptelor senzoriale, oricît încărcătură spirituală ar avea ele în subtext, ci și una a codurilor lingvistice și a Textului ca echivalent al Creației. Paula Ribariu construiește prin imagine dar, în aceeași măsură, construiește prin cuvinte. Lumea se naște pe măsură ce este formulată, iar expresia, odată eliberată, se ordonează de la sine în adevărate arhitecturi. Dintr-un univers al arhetipurilor, al începuturilor mitice, această pictură tinde să devină un model ideal nelocalizat încă și aparținînd unui viitor continuu. Prezentul acestei lumi, disputată în aceeași măsură de memorie și de visul proiectiv, este unul tentacular: discursul și logica formelor, provocările optice nemijlocite, trăirea estetică la temperatură înaltă. În afara acestor elemente, în afara coerenței lor exterioare și a coeziunii lor interioare, n-ar exista nimic: nici trecut, nici viitor și nici fabulație critică.

Pavel Șușară

MIEZUL SIMFONIC

UNUL din cele mai grațioase abuzuri ale criticii de artă e cuvîntul univers. Se vorbește de universuri artistice acolo unde, adeseori, referirea la județe ar fi mai firească. Puțini creatori români sunt autori de universuri de idei și, prin consecințe plastice, de întinse cuprinsuri ale formei. Artă Paulei Ribariu a fost, dintr-un început, marcată de năzuința unui tărîm unic, coerent, cu legi puține, dar sigure și elocvente. Raportate la supra-realism - datorită unei adieri sumbre, mai mult decît misterioase - lucrările sale din tinerețe anunțau, cui avea curajul să-și creadă gândului, fantasticul mitologic de azi. De fapt, asta a făcut Paula Ribariu chiar de pe vremea când nu tindea spre o motivare prin verb a actului pictural: a dat chip, adică a întruchipat; a dat contur unui nenumit bîntuit de energii arhaice.

Un cugetător rus observa că drumul firesc al intelectualului cu patima lecturii e de la roman la cartea de istorie și că cine nu se simte atras de trecut, cine nu simte nevoia de a-și înțelege devenirea, e condamnat la naivitate. La pictorii cu tușeu autentic, relația cu originile se face deslușit, prin omagiu tehnic, prin recunoașterea spășită a unor imperative general umane, ori indirect, prin ceea ce am putea numi compatibilitate la simțire. E și opțiunea Paulei Ribariu, care în cele mai emancipate mijloace are compatibilitate de afect cu anticul de pînă azi.

Pânzele și obiectele înfăptuite de Paula Ribariu nu se inseriază. Ele se instituie într-un complet. Paula Ribariu nu

deschide o expoziție. Ea înfățișează un mod de a fi numai prin artă. Nici un alt creator român de azi nu există mai propriu între creațiile lui ca Paula Ribariu. Deși pare exagerat să scriem despre autoportrete, în esență totul aici e autoportret. Mărturisirea către duhovnicul absolut, care e conștiința fiecăruia, spune mai bine cine și cum ești decît oglinda.

Putem specula mult și cu adevăr, în temeiul construirii *expoziției continuei* - cum e, de fapt toată pictura Paulei Ribariu - dar cred că discuția meșteșugului are prioritate. Paula Ribariu nu a pictat niciodată ca un magistru anume, așa cum se întîmplă la junețe cu toată lumea. Ea a descoperit pictura practicînd-o, nu prin imitație. La studiosi și îndeosebi cei stăpîniți de talent, nesiguranțele tehnice se soluționează în sine și devin, pe neobservate, fapte de stil. Inconfundabilul dintotdeauna al picturii Paulei Ribariu vine din travaliul cu aplomb științific. Izbîtoarea arhaicitate a formei, cu tot ce dezvăluie ca virtuți aceasta - forță de convingere, intensitatea comunicării, solemnitatea raporturilor cu publicul - se vadește, la o privire mai cugetată, mai adaptată la emoție, o cale a sincerității.

Alegoria e un drum închis al picturii. La Paula Ribariu, tentația alegoricului e controlată de măiestrie. Iar măiestria, în aceste suprafețe și forme născînd viața prin imagine, are multe argumente în muzică. Odată apropiat, limbajul plastic și se oferă ca un miez simfonic obsesiv, cu ecouri în toată ființa.

Tudor Octavian

RIBARIU

Întruchipările arhetipale și tainice

MĂRTURISESC că am pășit cu oarecari prejudecăți în Sala Rondă de la Artexpo, din cauza inflației de teorii fondatoare ceptoase, din zări mitice ale istoriei poporului român, induse în ultima vreme din abundență și în artele vizuale. Ciclurile anterioare ale Paulei Ribariu (*Kogaion*, printre altele) ca și genericul expoziției actuale: *Întruchipări*, *Arheii*, *Tainele*, le presupuneau oarecum. Numai că - o recunosc cu sinceritate - modul viabil în care Paul Ribariu a reușit să încorporeze într-o viziune organică, de mare autenticitate, o serie de structuri, ca și tipuri de organizare ritmică a spațiului, simboluri ample-semnificative din cultura materială și civilizațiile neolitice, ca și din epocile bronzului și cele ulterioare, felurite, din perimetrul carpato-danubian, cu discrete translări în zona etnografică probatorie, încă existentă, este extrem de convingător, tocmai pentru că mijloacele puse în operă, odată cu scenografierea rafinată a obiectelor, au o plasticitate masivă, rezistă în primul rând ca semn plastic, dincolo de simbolica vehiculată.

Sunt mai întâi *Întruchipările*, un fel de cavaleri-păzitori ai vetrei, care pot fi și niște vestale „sui-generis”, decupați/decupate din materiale perisabile (ea practicând în acest sens un anume „pop-art”, cu tentă arhaică) sau figurați/figurate bidimensional cu o sobrietate remarcabilă. Se recompune astfel, printr-o mixtură originală, din elemente de costum popular, dispuse ca să alcătuiască o similitudină, din decorul și morfologia ceramicii neolitice (Vădăstra, Cârna), din ochii apotropaici de pe coiful de la Poiana-Coțofenești (pentru a da doar câteva exemple), o mostră, un construct, rod al imaginației, dar și al studiului profund. Se încearcă de fapt învierea și aducerea la suprafață a unei culturi scufundate, acea „versunkene Kultur”, de care vorbea Frobenius, desigur având în vedere alte realități. Impactul este năucitor pentru privitor, totul concurând la obținerea unor efecte aproape magice.

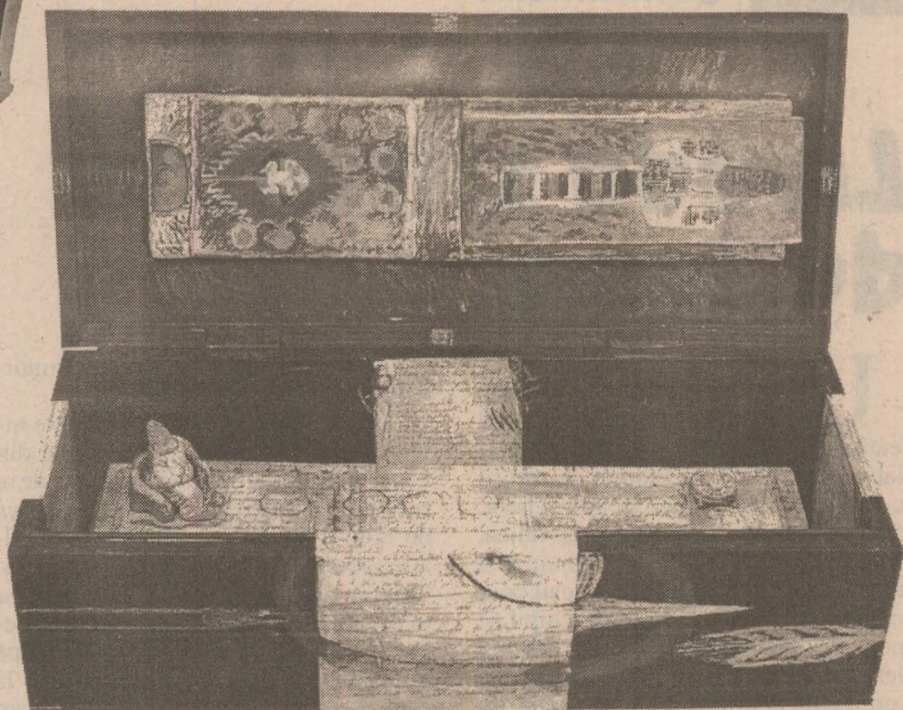
Piese denumite *Arheu* au o configurație mai complexă, coduri vizuale care implică și imagineria alchimică (copilul în athanor), unde cromatica misterioasă și iradiantă subliniază contrapunctic succesiunea, serializarea, repetiția obsesivă a unor motive.

Tainele dimpotrivă, fiind niște cutii-relicvarii, concentrează și închid energii sacre, putând deveni oricând, prin deschidere, altare portabile. Multe din lucrări sunt însoțite de o scriere, ca și de niște schițe ale unor trasee inițiatice, care o conexează neașteptat pe Paula Ribariu și cu arta conceptuală. De altfel, ea reușește - într-un chip aproape unic în arta contemporană românească - această fericită îmbinare dintre arhaic și modern. Oricât de tocită ar fi această sintagmă, în cazul Paulei Ribariu, cre-

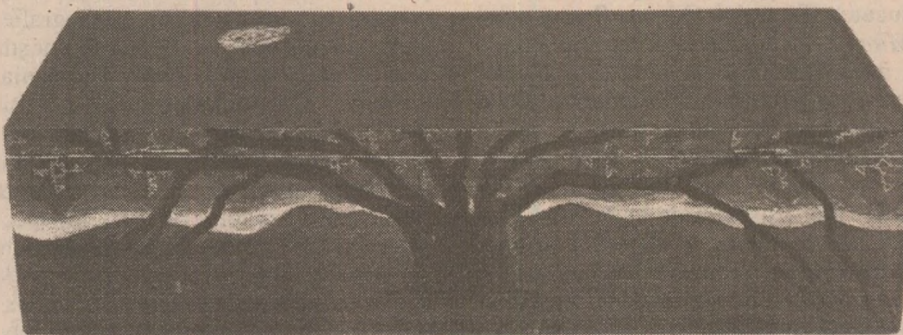
dem că este revigorată de noi fluxuri vitale. Sintaxa extrem de actuală în care utilizează un lexic străvechi este datorată de organicitate, ea știind miraculos să elimine notele false, stridențele, alăturările de invariante ce se exclud, adică să ocolească capcanele ivite la tot pasul în asemenea demersuri. Călăuzitoare îi sunt simțul artistic infailibil, „logica ochiului”. Acestea primează, tot restul (straturile culturale cu rol mitopoetic, descifrate cu migală) se adaugă, intră în ecuația ansamblului ca factor exponențial, dar numai după ce se ordonează într-o sinteză expresivă, pur vizuală.

Aici se ascunde - credem - deosebita vocație paidetică a Paulei Ribariu. Impostarea curajoasă a acestor artefacte le transformă virtual în ceva apropiat, le resimțim treptat ca făcând parte din ființa noastră secretă. Sondând inconștientul colectiv, artista transmite un mesaj singular, adresat fiecăruia în parte și, în același timp, tuturor.

Gheorghe Vida

Taina

Taina

Un șoc liniștitor

INTR-UN moment de acute dispute în jurul conceptului de neo-avangardă și al posibilităților pe care manifestările ei - în avalanșă - le au de a contribui sau nu la păstrarea valorilor de bază ale civilizației elino-iudeo-creștine, expoziția Paulei Ribariu se impune ca un răspuns pozitiv, ca o meditație fertilă asupra șanselor ieșirii din variantele modernității clasicizate.

Este o expoziție-șoc, dar, surpriza, care nu tulbură ci liniștește, întocmai intrării într-un spațiu solemn. Obșnuita Sală Rondă „Artexpo”, cu o arhitectură indiferentă, se transformă sub privirea noastră, într-un soi de spațiu sacru, în care piesele expuse au funcția misterioasă de a evoca și provoca în același timp.

Evocarea - prin obiecte-picturi, obiecte-sculpturi, sau obiecte pur și simplu, ne trece prin fața ochilor o lume de forme pe care le știm; luate fiecare în parte: o aluzie folclorică într-o margine de fotă, o aluzie religioasă într-un chip cu aură de sfânt, un fragment de mobilă scos din contextul lui confortabil liniștitor. Dar aluzia se pierde ușor, topindu-se în alt context, neașteptat, de forme provocatoare, cu îndemn spre căutarea tâlcului ascuns, grav, uneori aproape funebru, al ansamblului. Chemare spre trecutul îndepărtat al lumii noastre, cu spectacolele lui rituale? Sugestii pentru o în-

vățare a tehnicilor liniștirii în lumea de azi? *Arheu* - patru compoziții în tehnica tradițională a uleiului pe pânză și una prefăcută în obiect din lemn, pânză, carton, hârtie, cu titlul *Ladă de zestre*, ar putea fi un răspuns la prima întrebare. Pe o diviziune simbolic ordonată a spațiului tabloului - totuși tablou - ținut în tente subtile cafenii, se desprind imagini asociate ca într-un colaj, semne emblematice ale desfășurării destinului uman, scos din contingentele istoriei. Un embrion, niște urme de pași, în mijloc o țâsnire liniară subliniat ascensională, câteva conture de capete omenesti fără chip, totul întrerupt de distanțe goale savant ritmate - sugerează ieșirea din timpul istoric. Este un demers de ascetizare a imaginii, dar nu prin abstracție, ci tocmai prin accentuarea concretului. De aici rezultă un efect subliniat de ordine magică.

La a doua întrebare răspund *Întruchipările*: obiecte-picturi sau obiecte-sculpturi, fie imagini în tabloul clasic lucrat cu ulei pe pânză, fie o combinație de materiale în care domină lemnul, asociat cu pânză și carton. De o înălțime impunătoare aceste obiecte-sculpturi și picturi, ne transpun într-un univers hieratic, de tăcere, evocând prin ținuta ascensională și monumentele egiptene și înălțându-le ca și acestea, orice sugestie de verbalitate. Dispușe în cerc, în sala rondă, ele consti-

tuie, prin numărul mare - sunt 24 - un ansamblu copleșitor în atmosfera căruia privitorul este eliberat de orice agitație și îndemnat la meditație. Privite îndeaproape, aceste figuri descoperă o apartenență foarte apropiată. Șoptite discret, apar intercalări de țesături folclorice românești sau numai de ornamente din țesătura covoarelor românești. Alteori, chipul personajului, înălțat dincolo de cotidian, amintește de chipurile icoanelor bizantine, cu ochii largi, nasul subțire, gura spiritualizată. Dar pentru a nu se opri la vreo „formulă” și a da liniștii care învalue aceste alcătuiuri o notă vie și a nu o transforma în amorteală, mersul privirii este atras spre niște încastrări de sertare în dreptul pieptului personajelor. Ele amintesc oarecum de compozițiile - sculpturi în lemn-obiecte - ale artistei americane Louise Nevelson, lucrate tot în tente sumbre, predominant negre. Spre deosebire însă de acele „Dulapuri”, hieratice și ele, cu semnificații simbolice, *Întruchipările* Paulei Ribariu, intră în registrul umanului-pur, propriu-zis, încremenit în sine pentru eternitate. De aceea viziunea Paulei Ribariu, dincolo de modernitatea ei acută, rămâne fidelă memoriei esențiale a artei plastice: aceea de a vorbi despre universul vizibil, lăsându-ne pe noi să căutăm sau să ghicim invizibilul ascuns în el.

Amelia Pavel

CRONICA DRAMATICĂ

de Marina
Constantinescu

Livada sfârșitului de lume

UNUL dintre măestrile regiei românești de teatru este Vlad Mugur. Întemeietor al Teatrului Național din Craiova și al Naționalului din Cluj, adorat de actorii cu care a lucrat, boier și spirit liber, Vlad Mugur nu a suportat opresiunea, de nici un fel, a regimului comunist și atunci când tezele din 1971 păreau doar porțile unui ghetou, Mășterul, cum i se spune, a părăsit țara, stabilindu-se în Germania. Îndrăgostit de Goldoni și de Commedia dell'arte, Vlad Mugur a devenit imbatabil pe acest teritoriu, autoritate recunoscută și de specialiștii italieni. După '89 a revenit în România, o dată cu marii regizori, la conducerea Teatrului Odeon. Spectacolul *Mincinosul* de Goldoni, montat atunci, a mobilizat trupa, reînnoită, și a condus-o pe drumul artei autentice. Când simțul l-a avertizat că lucrurile nu se îndreaptă pe calea dorită, Vlad Mugur, ca toți ceilalți, s-a retras din nou. Totuși, spre deosebire de alții, Vlad Mugur nu a renunțat să monteze în țară. După Odeon, a urmat *Sfârșitul Troiei* la Teatrul Mic, cu regretata Leopoldina Bălanuță în rolul principal și cu o superbă scenografie realizată de Lia Manțoc, o permanentă colaboratoare, și la proiectele nemțești ale regizorului. După tatonări de trupe în București, o alege pe cea a Teatrului Maghiar din Cluj. Așa a început întâlnirea dintre un regizor meticolos, extrem de pretentios și chiar perfecționist și o trupă performantă, disponibilă, disciplinată, plină de profiluri interesante. *Scaunele* și *Doi gemeni venețieni* au încântat publicul din Cluj, din țară, din București, în turnee sau festivaluri naționale și internaționale, bucurându-se nu doar de

aprecierea... profanilor, ci și de importante premii ale specialiștilor.

Era normal ca Vlad Mugur să se întoarcă, din nou, la Teatrul Maghiar din Cluj. Spre sfârșitul stagiunii trecute a prezentat spectacolul *Livada de vișini*, de câteva ori cu public, pentru încălzire, pentru contactul direct cu spectatorul, studiind atent modificările ce ar trebui făcute. Pentru că punerile în scenă suferă destule transformări după impactul cu Sala, trudindu-se apoi la cele mai fine detalii și nuanțe. L-am văzut lucrând pe Vlad Mugur. Este impresionant. La acest început de stagiune, *Livada de vișini* a fost principalul punct de interes și datorită echipei de creatori ai spectacolului: scenografie, Helmuth Stürmer, unul din marii noștri scenografi, plecat și el, în Germania; costume, Lia Manțoc; muzica, Iosif Herța. Nu am văzut *Livada* la sediu, cum se spune, ci în cadrul Festivalului de Teatru clasic de la Arad, încheiat duminică, 11 octombrie. La Cluj spectatorii privesc de pe gradenele instalate pe scenă, fiind practic înghițiți de decor, foarte direct implicați în atmosferă. Cu nimic nu modifică gândul faptul că la Arad spectatorii au stat în sală, pe locurile obișnuite, pentru că forța și rafinamentul mizanscenei trec, indiscutabil, rampa. Pieseile lui Cehov fascinează. Pentru mine personal, *Livada* are un *ce* în plus. Am văzut, pe casete video, montările lui Brook și Strehler. Am văzut spectacolul lui Harag de la Tg. Mureș, moment de referință pentru teatrul românesc, cel al lui Andrei Șerban de la Naționalul bucureștean, atât de discutat și controversat. Am văzut acum trei ani la Festivalul de la Avignon montarea

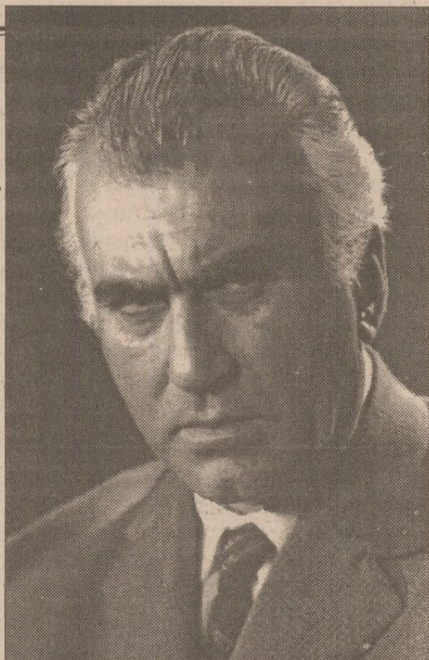
Magda Stief în Ranievskaja – *Livada de vișini*

regizoarei Mladenova, din Bulgaria, un spectacol construit pe teoria „teatrului sfumato”. Am asistat, acum un an, la atelierul lui Radu Penciulescu pe teme din Cehov, la desfacerea scenelor din *Livada*, la analiza lor și remontarea în mici momente de spectacol. Vlad Mugur vine cu un sfârșit de lume tratat în cheie realistă și absurdă, deopotrivă, o prăbușire controlată de o Ranievskaja rece, imperturbabilă. Decorul sugerează o casă ce stă să se prăbușească, invadată, pe uși, pe geamuri, pentru ultima dată, de foștii stăpâni. O bîntuială prin semi-ruinele realității, ale amintirilor, ale unei societăți în descompunere, așa cum se desface tenaciua de pe pereți. Toți joacă cite un personaj, iar în momentul petrecerii de adio este transformată într-un hol venețian, în care masca este proiecția,

semnul, dedublarea celui care o poartă. O idee cu totul originală, susținută admirabil de regizor, de echipă, de trupă. Încet-încet, casa se golește, se scot bagajele și un zgomot sinistru ține acum loc de orice. Casa se transformă într-un cavou, se bat cuie, în stinghiile de lemn ce zăvorăsc uși, ferestre. Un singur prizonier. Firs. Firs și lumea lui, abandonată, depășită, lăsată, deja, în urmă. Dar nu trădată. Un fior rece, metalic aproape, străbate spectacolul, marcind mai bine drama. De aceea, probabil, sentimentul, în prima parte, că tehnica execuției atenuează emoția degajată. Forța gândului regizorului, precizia cu care a fost decupat acesta pe scenă, ilustrat și încărcat cu fațete noi, neexploatate, și care se mișcă tot timpul, agitându-și conținutul ne fac să spunem, încă o dată, „*mășter e zidarul!*”. Atmosfera unei lumi în desfacere, populată parcă cu fantome sau cu ființe în transă, plutește în scenă și se ridică, ca un spirit, deasupra ei. Aș remarca, dintr-o trupă în general omogenă și tehnică, pe Magda Stief în Ranievskaja, pe Bíró József în Pișcic, pe Dimény Áron în Trofimov și pe Senkálzky Endre în Firs. Bogdán Zsolt în Lopahin abordează cumva cu teamă personajul, neîntrîndu-i în haine decât prea puțin, ca și cum nu s-ar simți bine acolo. Așa îmi explic o atitudine ușor superficială și distantă la un actor cu totul special cum este Bogdán Zsolt. Bine sugerată și punctată chiar relația de complicitate erotică cu Ranievskaja.

Eleganță, profunzime, rafinament în gând, costume, decor, mișcare, interpretare *Livada de vișini* a lui Vlad Mugur.

Teatrul Maghiar de Stat Cluj: *Livada de vișini* de Cehov. Regia: Vlad Mugur. Decoruri: Helmuth Stürmer. Costume: Lia Manțoc. Muzica: Iosif Herța. Distribuția: Stief Magda, Kali Andrea, Lázár Gabriella, Csíky András, Bogdán Zsolt, Dimény Áron, Bíró József, Borbáth Júlia, Orbán Attila, Kántor Melinda, Senkálzky Endre, Hatházi András, Salat Lehel.

Garbis Zobjian omagiat la Opera Națională

tru eternitate”. Autoarea volumului a reușit să obțină de la venerabilul cântăreț (stabilit în ultimele decenii la New York) mărturii emoționante privind trecerea sa prin scena Operei Naționale Române, rolurile pe care le-a interpretat, colegii alături de care a cântat. În completarea celor spuse de Garbis Zobjian, autoarea aduce și mărturii, la fel de emoționante, ale partenerilor de scenă, extrase din presa vremii, și considerații proprii.

După lansarea, în vara aceasta, la Casa de Cultură Armeană din București, a volumului amintit, din inițiativa maestrului Răsvan Cernat, directorul general al Operei Naționale Române, și a P.C. Arhimandrit dr. Zareh Baronian, recent, în foaierul galben al Operei, a avut loc lansarea volumului amintit într-un cerc mai larg de iubitori ai muzicii. Cu acest prilej, în afara celor

doi inițiatori și ai autoarei, au luat cuvântul senatorul Varujan Vosganian, președintele Uniunii Armenilor din România, muzicologul prof. dr. Grigore Constantinescu și Doru Popovici, baritonul David Ohanesian, soprana Ioana Nicola și tenorul Ion Stoian. Vorbitorii au evidențiat cu cuvinte calde talentul, frumusețea și unicitatea glasului (mereu comparat cu cel al lui Caruso), imensa forță interpretativă, dramatismul impresionant al jocului de scenă și, nu în ultimul rând, caracterul excepțional al lui Garbis Zobjian. A fost deplâns faptul că „Electrecord”-ul nu a reținut pe disc acest „glas pentru eternitate” care să amintească generațiilor actuale și viitoare valoarea pe care a reprezentat-o Garbis Zobjian în istoria interpreților de operă din România.

Madeleine Karacașian

DEȘI muzicologul Anca Florea nu l-a cunoscut decât de pe scenă, din auzite și scrise pe tenorul Garbis Zobjian, s-a încumetat să publice la Editura „Ararat” volumul „Garbis Zobjian – un glas pen-

Leopoldina Bălănuță

«DINTOTDEAUNA am dorit să fiu actriță», spunea Leopoldina Bălănuță. „Poate de când am văzut, copil fiind, în satul meu din Vrancea, că atunci când spuneam Crezul, în biserică, sau când spuneam vreo poezie, lumea rămânea impresionată... La Institutul de Teatru am dat admitere de patru ori. De fiecare dată luam nota zece, dar de intrat nu intram... Am avut, atunci, diverse slujbe, am fost suplinitoare de română și istorie la o școală, am înregistrat bonurile la un magazin... Niciodată nu m-am plîns de nimic. Dacă sînt alcătuită cum sînt, o datoriez tuturor evenimentelor vieții mele, și bune și rele... La 12 ani m-am îmbolnăvit foarte grav, boala a trecut, dar a revenit în timpul studenției, am avut, de atunci, vreo cinci operații. Cred că suferința mi-a dat un plus de înțelegere, de generozitate, de milă. Pe mine, în toate împrejurările grele ale vieții, numai munca m-a ajutat. Și, mai mult decît orice, poezia. Poezia mie mi-a îndulcit amarul și mi-a nîmbat fericirea, bucuriile pe care le-am avut în viață. Poezia e forma mea de rugă. Ea mă ferește și mă salvează de toate agresiunile posibile. Poezia e, pentru mine, un argument al nemuririi. Cîta dreptate avea Rebreanu, cînd spunea că adevărata zi de naștere a unui poet este moartea lui“...

Din nefericire, nu același lucru se poate spune la moartea unui actor. Oricît ar fi fost de mare și de important în - și pentru - lumea în care a trăit, actorul duce cu el magia artei lui. Cum era un Mihai Popescu? Un Vraca? O Aura Buzescu? E greu de imaginat, pentru cine nu i-a văzut niciodată, *cum era ei*, și ce le-a făcut gloria... Spectatorii viitorului

nu vor ști niciodată, cu adevărat, ce însemna *magia Leopoldinei Bălănuță*. Poate vocea de o muzicalitate inimitabilă, caldă, profundă? Poate stilul esențializat, epurat de orice vulturi decorative? În jocul ei - ca și în viață! - îmbina, într-o proporție unică, asprimea cu blîndețea, demnitatea severă cu smerenia, amărăciunea cu optimismul, luciditatea cu idealismul, hohotul tragediei cu hohotul comediei. Ca un om care a cunoscut, atît de bine, suferința, știa să aducă, prin arta ei, *alinare*.

...Vor rămîne, martore ale magiei, doar cele cîteva piese înregistrate. Dar înregistrările, prin definiție, sînt sortite să semene cu niște conserve marcate de timp. Peste grația din *Doi pe un balcon*, peste forța ardentă din *Matca*, peste..., peste..., tehnica așează un filtru distrugător de emoție. Vor rămîne cîteva filme, martore ale unui stil de joc căruia, și peste mulți ani i se va potrivi la fel de bine ceea ce se înțelege azi prin *modernitate*. «Am făcut puține roluri în film, dar eu sînt mulțumită, pentru că ceea ce am făcut e important. De pildă Fefelega, de pildă Mara...» (știati că Leopoldina Bălănuță a făcut Fefelega la 37 de ani, iar Mara la 41?).

Vor mai rămîne recitalurile de poezie, înregistrate pe bandă („de fapt, eu nu recit: eu ascult! Parcă nu știu versurile dinainte, parcă atunci le descopăr, parcă atunci am revelația minunăției lor... Mîntea îmi intră atunci într-o stare de grație, într-o stare de libertate“...

A știut *să-și trăiască arta, ca pe o obsesie a adevărului*. «Pentru mine - în teatru, ca și în film, ca și în rostirea poeziei, ca și în viață - important e un singur

lucru: să am acoperire în Adevăr. Cum m-ar întreba, mereu Nichita: „*De ce nu sunteți voi, care sunteți?, de ce dormiți în gangul unei stele, de ce împrumutați raza, de ce nu sunteți voi care sunteți? Tristețea, această lume a vieții noastre, ea, tristețea, de ce din pricina ei să nu fiți voi care sunteți, să nu fiți voi care sunteți, să nu...?*“

Tristețea, aceasta lume a vieții ei, n-a oprit-o pe Leopoldina Bălănuță să fie ea însăși.

Îmi amintesc, acum un an, aveam întâlnire pentru înregistrarea unui interviu, în Televiziune, în cabina de machiaj. A apărut la ora stabilită. Avea un aer obosit, copleșit, ușor absent. „Puiule - mi-a spus -, am venit să te rog să nu vorbim azi. Nu mi-e bine. Nu mă simt în stare.“ I-am spus atunci: „Doamnă Poldi, sînteți o profesionistă! Ne așteaptă o echipă întreagă, niște oameni care au pregătît filmarea! Nu le puteți face asta! Sîntem datoare, cel puțin, să încercăm!“... Marea Leopoldina Bălănuță n-a mai spus nimic și - cu o disciplină de soldat și cu o modestie princiară - s-a supus calvarului (machieaj, probe tehnice, reglaje de lumină). În clipa în care a început filmarea, prin studio a trecut un inger. Omul la început chinuit, din fața mea, s-a transformat miraculos, și de la o vorbă la alta, renăștea, încărcat cu o *vizibilă* energie pozitivă. Totul a curs pe făgașul unei extraordinare stări de *armonie*. La sfîrșitul înregistrării era, cum se spune, „alt om“. Era senină și puternică. Se simțea bine. A plecat surizătoare, după ce mi-a spus: „Vezi, mie munca asta îmi dă sănătate!“

Tot ce a rostit, atunci, Leopoldina Bălănuță, a fost un discurs despre iubire...

Despre paradisul copilariei, despre un brad de la fereastra camerei ei, despre un minz numit Cezar, despre suferința de a pierde ceea ce iubești, despre scenă - locul în care, de atîtea ori, a renăscut din propria cenușă -, despre oamenii pe care i-a iubit. Mai ales despre tată („un preot ortodox cu har“, un om încercat de viață, trecut prin experiența frontului și a puscăriei). Mi-a povestit, arsă de tandrețe și de dor, cum tatăl ei, întotdeauna cînd o vedea apărînd, exclama, fericit, „Ei!“... Și cum ea îi răspundea, ca într-un ritual al bucuriei, la fel, „Ei!“.

Nu mă pot împiedica să-mi imaginez - *să simt* -, cum, în depărtarea luminoasă, unde nu e întristare și nici suspin, pe Poldi a întîmpinat-o tatăl ei, cu iubire: Ei!, Ei!...

Eugenia Vodă

Anatol Vieru

LA DISPARIȚIA lui Anatol Vieru, duritatea imprevizibilă a șocului este atât de puternică încît, deocamdată, nu ne putem consola cu ceea ce rămîne a fi tezaur, totalitate finită ca moștenire. Testamentul ai cărui urmași suntem nu poate fi trecut acum prin vămile lumii; deși este ceasul deschiderii unei succesiuni de valori care vor sta în „Muzeul muzicii“ lui. Opere de toate felurile, foarte multe la număr. Catalogul nu este la îndemîna nimănui, de vrem: ce proiectele erau în acțiune, iar cîrmaciul manevra infatigabil carele lui de foc.

Acum, este încă fascinantă natura umană vie, tipul de creator pe care nici o retorică nu l-a putut prinde în ecuația unei singure direcții estetice. Știa prea bine că lucrările unui compozitor nu sunt indiferente în raporturile lor interactive. „*Ele se umbresc, se plictisesc și se scad una pe cealaltă la unii artiști, pe cînd la alții se luminează și se sporesc reciproc*“.

Făcea parte dintre aceștia din urmă, de vreme ce nu-l confiscau prejudecățile care încremenesc ideile. Dar nici imunitatea față de modele sau mode nu era un concept înghețat, ci o necesitate a inteligenței lui aparte, care se hrănea dintr-un consum enorm de informație culturală - arte, filosofie, matematică. Ea prezida masa lui de lucru, inițiativele integroare, un fel anume de a se iscodi pe sine împreună cu materia muzicală; practică și teorie împreună. Aprecia riscul ca pe o condiție existențială a nașterii fiecărei opere. Ele s-au cîntat mult, acasă și în lume. Era un autor, un teoretician-pedagog cu autoritate internațională dobîndită și intensiv regenerată. Îl întâlneam des aici, printre noi, acolo unde se întîmpla cîte ceva: concert, spectacol, intriniri profesionale... Urmărea împreună cu Nina creșterea în meserie a copiilor lor pianiști, Andrei și Lena; mai târziu, prima din Paris CD-urile și veștile foarte

bune despre fiul său și nu povestea nimic decît stimulat să o facă.

Știa cam tot ce se întîmplă pe teritoriile discursului muzical contemporan, modern și post modern, dar aprecia cu just echilibru gradul de permisivitate cu care secolul nostru aglutinează de toate, zilnic și „la zi“, fără neliniștea care ar fi împins operele sale, în pas alert, către o situare agresivă în timpul prezent. ...*“Ziua de azi are datoria în primul rînd de a nu mai amenința trecutul și viitorul, de a fi mai modestă, de a se mulțumi să degajeze cu onestitate curgerea spre viitor”*.

Trăia împreună cu tot ce îi era de folos din cele adunate în sertarele minții lui extraordinare. Rareori am contemplat cu mai mare respect cum o cultură pluridisciplinară (Vieru însuși era un răspuns la întrebarea „Ce este un intelectual?“) se convergea în creațiuni personale, inedite. Proiecții ale unui mare talent. Știa de la maeștri că felul în care lucrează are legătură cu rezultatul obținut. Era un maestru.

Adăuga mereu altceva la constelația de imagini, de reprezentări niciodată strict narative, de interpretări ale timpului muzical, ale tăcerii ca sculptură a sunetului sau ale plăcerii de a înțelege lumea citind un vers sau îndreptînd priviri-le sale spre ea din mai multe unghiuri. Epata născocind personaje în muzici pure, situații derivate dintr-un joc de numere, reconstituind forme naturale în desene sonore: „Clepsidre“, „Sita“, „Ecranul“, „Efemeridele“, „Scoica“... De fiecare dată, descoperirea gramaticile cunoscute.

Muzicile lui au fost, pe rînd, retorte stilistice, chiar dacă unora dintre ele le acorda o însemnătate mai mare în acest sens. Precum Oratoriului „Miorița“ (1956-1957), unde folosea fragmente din diferite variante ale baladei. Structurat original, dar în marile forme ale muzicii

polifonice. Sau ciclurilor „Muzică pentru Bacovia și Labiș“, pe șantierul acelorași ani. Poetul nocturn - poetul solar. De la acesta din urmă a ales un simbol, „o reacție la istorie“, care era incrustat în destinul devenirii sale: „Lupta cu inerția“. Identificase ceea ce va numi „modul Miorița“ și „modul Bacovia“, stileme prezente mai târziu în alte lucrări. Start pentru defrișări succesive de teren în teoria compoziției. Trepte de acces spre opera lui capitală de muzicologie: „Cartea modurilor“.

Anatol Vieru a deslușit în antinomii insolite convergențe stimulatoare. Cum altfel să citim lucrarea „Cumpăna“, unde fragmente dintr-un text de Heidegger stau alături de extrase din Urmuz? Setea de cuvinte care spun înțelesuri cînd clare, cînd ambigue sau cîntă ca linie instrumentală? Integrarea în decorul piesei „Iona“ de Marin Sorescu (inițial, marea) a gravurilor fantastice cu cutremurătoare de Mauritius Cornelis Escher, regn acvatic, metamorfoză, vârtej cosmic, pentru remarcabila operă cu același nume: Iona ființă umană, Iona bloc sonor, operă în protocol teatral - „operă colivie“ în protocolul formelor muzicale. Seriozitatea absolută și capriciile jocului sunt de găsit în substanța muzicilor sale (Concertele instrumentale), nu numai în compoziția „Josif și frații săi“, unde le testează ca pe atitudini degajate din lectura lui Thomas Mann. Cît de percutant în comedia-tragică „Praznicul calicilor“ după Mihail Sorbul (de altfel, interzisă reprezentării publice) sau în „Operele de buzunar“, după I.L. Caragiale, cel care „vede enorm și simte monstruos“! Tot articulînd opoziții, s-a ivit, prin 1985, în finalul „Simfoniei a V-a“, inspirată de Mihai Eminescu, după „Colinde, colinde“, izbucnirea (attacca - vocile de bas) a versurilor din „Glossa“: „*Vreme trece, vreme vine/ Toate-s vechi și nouă toate;/*

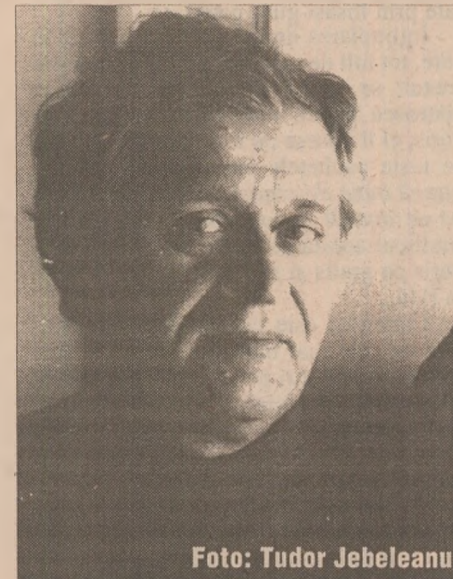

Foto: Tudor Jebeleanu

Ce e rău și ce e bine/ Tu te-ntreabă și socoate;/ Nu spera și nu ai teamă,/ Ce e val ca valul trece;/ De te-ndeamnă, de te cheamă,/ Tu rămâi la toate rece“. Vieru știa, ca nimeni altul, să-și asume - esopic - textele clasice. Dacă l-ar fi iscodit vreun oficial, ar fi răspuns calm, inocent, rece: este o ciacconă cu 48 de variațiuni!

De altfel, vorbea și scria minunat: zeci de articole, nenumărate subiecte, tratate cu aceeași logică a contrapunerii ideilor, unele dintre ele strîne în cartea cu totul deosebită „Cuvinte despre muzică“.

Argumentele sale în creație, ca și în scris, nu puteau fi exclusiviste. Decît în măsura în care, între arte, muzica este singură. Cînd autorul este puternic, el înțelege că astăzi nu mai există limbaj dominant. Orice ieșire din matca sunetelor spre alte discipline - matematica este în muzică - ieșire spre sursele filosofiei, ale literelor, ale artelor plastice, se cuprinde într-o viziune globală care rămîne muzicală.

Un Recviem ar fi trebuit să sune la moartea lui Anatol Vieru. Dar un singur compozitor duce cu el, în eternitate, Recviemul ce i se cuvenea: Mozart. Și l-a compus el însuși.

Ada Brumaru

PREPELEAC

de Constantin
Toiu

Și cîți nu-și permit...

CĂRȚILE VECHI cu hirtia umflată, răscoaptă, avînd co-perțile grele, îndoite ca niște carapace, seamănă cu niște broaște testoase, abia ieșite din mare.

Am în față o ediție tipărită cu patru ani înainte de izbucnirea revoluției franceze, în 1785. Ce te frapează la ea este conținutul ei atât de actual și de păcătos, în ciuda alfabetului și vocabularului.

Cartea e scrisă de Voltaire. Anume, volumul șazeci și doi al *Operele complete*. Adresîndu-se în Prefață Alteței Sale, Principele de..., Voltaire îl *toarnă* urit pe autorul lui Gargantua. Iată cum: „Monseigneur,

Deoarece Alteța Voastră dorește să-l cunoască bine de tot pe *Rabelais*, încep prin a Vă spune că viața tipărită înainte de Gargantua, era tot atît de falsă și tot atît de absurdă ca povestea lui Gargantua însuși. Aflăm de aici că sfinția sa Cardinalul du Bellai, ducîndu-l pe *Rabelais* la Roma, iar acest Cardinal sărutîndu-i Papei piciorul drept, apoi sărutîndu-l și pe gură, tot *Rabelais* cică ar fi vrut să-i pupe Papei și curul, dar că sfințul părinte trebuia mai întîi să și-l spele. Sunt lucruri ce nu pot trece decît prin mintea bețivanilor din crișme, adevărata drojdie a poporului.

Pretinsa lui cerere adresată papei este de același soi; se zice că el l-ar fi rugat pe papă să-l excomunică, ca să nu fie ars pe rug, întrucît, zicea el, gazda sa vrînd să aprindă niște surcele și nenimerind, spusese că surcelele fuseseră excomunicate, prin însăși gura papei.

Întimplarea de la Lyon este, pe cit se pare, tot atît de mincinoasă și de puțin de crezut: se spune că, neavînd cu ce să plătească hanul, nici cum să ajungă la Paris, el îl pusese pe fiul hangîtei să scrie pe niște pachetele următoarele cuvinte: *otravă bună de omorît regele, otravă bună de omorît regina*, etc. Se folosise de șiretlicul acesta ca să fie dus și hrănit la Paris pe gratis și să-l mai facă și pe rege să ridă...

Cartea sa este cu adevărat o adunătură de cele mai mari neobrazări și mai scîrboase scursuri pe care un călugăr beat le-ar varsa pe gîtlejul lui; și trebuie să mai adăugăm că e vorba și de o satiră cumplită la adresa papei, Bisericii și tuturor evenimentelor vremii...

Ce se întîmplă însă? Foarte puțini cititori seamănă cu un ciine care suge osul. Majoritatea se uită numai la os, adică la mășcarile absurde, la obscenitățile oribile, de care cartea este plină.

Dacă spre nenorocul lui *Rabelais*, înțelesul cărții ar fi fost adîncit, sau judecat cu seriozitate, e de crezut că el ar fi plătit aceea cu viața, ca toți cei ce, în acele timpuri, scriau împotriva Bisericii romane...

Nici Biserica nu o crușă. Încă de la primul capitol al cărții XXXIX, iată cum scrie: „...Să mă ia naiba dacă nu le-aș fi tăiat picerile ălor mai buni apostoli care fugitără atît de lași după ce crăpară la cină pe săturate, lăsîndu-l la nevoie pe bunul lor jupîn. Mai mult decît orișice otravă, urăsc pe cel ce o ia la fugă atunci cînd ar trebui să puie mina pă cuțit... Oho, de ce nu sînt io regele Franței optzeci ori o sută de ani?... Nu se cuvine să ne lăsăm amăgiți nici cu privire la genealogia lui *Gargantua*, fiind o parodie scandaloașă a celei mai respectabile genealogii... Să nu uităm că *Rabelais* a dedicat partea din cartea sa ce cuprinde o cumplită satiră la adresa Bisericii romane, cardinalului *Odet de Coligny*, cardinal de *Châtillon* ce nu-și ridicase masca încă, nedeclarîndu-se pentru biserică protestantă. Cartea a fost tipărită datorită unui privilegiu, iar privilegiul pentru această satiră la adresa religiei catolice a fost acordat murdăriilor de care se făcea mai mult caz pe vremea aceea decît de atîția *papegois* și *cardingots*. Niciodată o asemenea carte nu a fost apărută în Franța, deoarece în ea totul se îngrămădește pe un maldăr de extravagante ce nu i-a lăsat nimănui răgazul de a desprinde veritabilul scop al autorului.

Nici nu-ți vine să crezi că acest măscărici, care ridea atît de tare de vechiul și de noul testament, era preot. Cum a murit el? Zicînd: *mă duc să caut un mare dacă...* Luați aminte că *Rabelais* a trăit și a murit răsfațat, sărbătorit, onorat; pe cînd cei ce propovăduiau morala cea mai curată, muriră în chinurile cele mai groaznice“.

Turnătorie în toată regula. Ciudată orbire estetică la Voltaire... Să ții cu moralității pedanți și lipsiți de geniu... Interesul meschin însă și ipocrizia... Păstrînd proporțiile, dacă răsfoiți presa de azi, veți găsi multe cazuri asemănătoare. (Nu mai pomenesc de André Gide care a respins manuscrisul lui Proust.)

Totuși, măntorc și zic: ce i se permite lui Jupiter, nu i se permite boului.

Si licet Jovis, non licet bovis.

Și, Doamne, cîți nu-și permit...

DIASPORA LA PLURAL

de Paul Miron

Scrisoarea IL

Berlin-Potsdam
miercuri...

Domnișoarei Aglaia Paraschiva Lupan
prin bunăvoință

Dragă Aglăiță,

IȚI TRIMIT această misivă prin prietenul meu cel bun, Costică Foltea, cu care m-am întîlnit la Berlin, în Prusia, unde în doi am secăt câteva poloboace de bere de i-am pus la mare mirare pe prusienii de acolo, slava Domnului!, și ei băutori sirguincioși. Am aflat de la el tot ce am dorit: cine a murit, și cui i-a născut nevasta, cine s-a însurat și ce fac toți cunoscuții și toate neamurile. De asemenea am înțeles cum merg lucrurile în țărișoara noastră după schimbările politice și am auzit că țiganii au acum drepturile lor și că aceia de la noi din sat au plecat în lumea largă și s-au întors cîți au fost.

Tot învîrt condeiul și ocolesc miezul lucrurilor, povestea furtunii care a trecut peste mine. Avea-vei tu răbdarea să mă ascuți cel puțin, dacă nu mă poți înțelege? Desigur canonicul a avut dreptate cînd m-a declarat nebun de legat. „Ce vrei să faci?“, „Ce gînduri de viitor ai?“, „Ce planuri mai croiești?“, iată subiectele de conversație care mi se dictează, la care eu nu pot sau nu vreau să răspund. Nu pot, fiindcă însumi nu știu; nu vreau, fiindcă nimeni nu mă va lua în serios de voi mărturisii neștiința mea. Astfel m-a întreat și domnul Wilhelm, tatăl Josefinei, care a venit la Copenhaga s-o ia acasă. Ce era să-i spun? Mi-a dat a înțelege că atîta vreme cît îi dau pace fetei lui, să se liniștească și să rămînă la vîrsta ei ca să se dezvolte armonios cu cele de-o seamă cu ea, soarta mea prea puțin îl interesează; tot așa m-ai întreat și tu în scrisoarea trimisă prin Costică, pentru care îți mulțumesc. Așa m-a întreat și Costică, imediat cînd ne-am întîlnit. Toată lumea asta care pune întrebări se prăpădește de mila Josefei, ca și cum eu aș fi lupul cel rău care dă țircoale mielului. Unde e mila adevărată și unde fățarnicie? Dintre toți tu mă judeci cel mai aspru și deoarece te așezi în scaun de judecată, îți voi relata ție ultimele întîmplări.

Mărti a sosit domnul Kaulbach, obosit și cu urmele spaimei adînc brăzdate pe obraz. Dar, gata de plecare, înainte de a ne sui în poștalionul de München, mă caută un locotenent din garda închisorii și-mi aduce două scrisori, una de la Foltea, care își anunță venirea, și alta de la Schuller, din pușcărie, care spune că a cheltuit toți banii dăruiți de mine și mă roagă să-i mai dau alții; în schimb el îmi trimite un sistem de-a cîștiga negreșit la jocul de noroc Roulette, pe care l-a elaborat „în tihna temniței“ și care îmi poate mări cîștigul pînă la 36 de ori la fiecare miză, urmînd ca din cîștig să-i dau jumătate lui. I-am pus într-un plic câteva coroane și am comunicat apoi pictorului și Josefei conținutul scrisorii lui Costică. Domnul Kaulbach a înțeles că e vorba de o ocazie rară să afli de la cineva competent ce se întîmplă în țara noastră după evenimentul miraculos al unirii. Josefa însă mă privea bănuitoare. „Ți-a scris în românește?“ - „În ce limbă

vrei să-mi fi scris?“ - „De cînd scriu berlinezele pe românește?“ La început n-am priceput ce vrea să zică. „La ce te referi?“ - „La ce sau la cine? La domnișoara de la Berlin, la Christina. Pe cine cunoști tu în Berlin afară de atrăgătoarea Loreley?“ Asta m-a supărat. „Pe Christina am uitat-o demult.“ Atunci Josefa s-a pornit pe plîns: „De ce plîngi?“ - „Plîng cînd văd cît de ușor poți uita un om.“ S-a retras în camera ei. Seara, cu ochii umflați, a coborît scările și mi-a pus în brațe pe Nicky, ursulețul ei cel mai drag: „Să-l duci Christinei și să-i spui că o iubesc pentru că și ea...“ - „Josefa, înțelege, nu am intenția s-o văd pe Christina.“ - „Să te porți frumos cu ea...“ Așa ne-am despărțit, eu nemaiputînd să o potolesc cu vreun cuvînt. M-a privit lung și a urcat scările depărtîndu-se treaptă cu treaptă de neputința mea. Toată noaptea am vorbit cu dobitocul acela de catifea și cu el în brațe am plecat în zori la Berlin. Am găsit cu ușurință adresa contelui Stamati pe Salzstrasse. Cînd a sosit și Costică, ne-am așezat la vorbă lungă și la plimbări prin oraș.

Capitala Prusiei, Berlin, are 400.000 de locuitori dintre care numai 24.000 sînt catolici. Friedrich I. a făcut dintr-un tîrg așezat într-o pustietate de nisipuri un oraș modern. De aceea nu vei găsi monumente antice, în schimb tot ce s-a construit în epocile de glorie ale Prusiei, adică domnia lui Friedrich cel mare și cea a lui Friedrich Wilhelm III te impresionează prin măreție, gust și armonie: Castelul, sala coloanelor din Muzeu, Garda regală, Opera, Academia sau Universitatea; cel mai mult mi-a plăcut mie Zeughaus, arsenalul.

Am trecut prin Poarta Brandenburg și, pe aleile cu tei, ne-am înclinat pioși în fața marilor personalități prusiene, regi, comandanți de oaste, savanți, scriitori și artiști. Nenumăratele muzee și case memoriale ne-ar fi cerut luni de zile, pentru a le vizita. Mi-a rămas în minte muzeul din Lustgarten, construit de vestitul Schinkel pe câteva mii de piloane în locul unde înainte era un braț al riului Spree. Colecțiile de tablouri nu sînt atît de bogate ca cele de la Dresda sau München. Biserici prea multe n-am vizitat; am fost la Dom, la Biserica Nicolai și - la dorința energic exprimată de Costică - la Biserica Garnizoanei. Aici ne-am încurcat, fiindcă noi am nimerit la sfîntul lăcaș cu același nume din Berlin și nu la acela căutat, care se află în reședința regală de la Potsdam. Acolo este și mormîntul lui Friedrich cel mare. N-am neglijat nici castelul Sanssoucis, clădit de marele monarh între 1745 și 1747, unde, la tot pasul, amintirea sa te răscolește: în camera de lucru, în sala de concerte și, mai ales, în dormitor; aici, la 17 august 1786, a închis ochii pentru totdeauna. În ceasul morții un orologiu, pe care el îl potrivea în fiecare seară, s-a oprit. Acele lui arătau orele 2 și 20.

Întîlnirea cu junele ofițer Costică, plin de viață, întreprinzător și bun camarad, mi-a dat curaj să încep a mă gîndi să-mi găsesc și eu un rost mulțumitor pentru zilele ce mi s-au mai dat.

O sărutare nevinovată de la vărul tău
Enache.

O POEZIE CARE PĂLMUIEȘTE

(Urmare din pag. 11)

MAI TOATE poemele se deschid cu versuri, nu memorabile, orbitoare: „eu m-am sinucis înainte de a mă naște“, „singurătatea mea și-a aruncat chilofii în stradă“, „lecții de urlet la orice oră“, de aceea de multe ori se poate întîmpla să nu mai vezi resorturile intime profunde care declanșează criza. Disperarea existențială acoperă totul, o femeie se întinde pe linia ferată - iată obsedantul leitmotiv...la fel de cutremurător ca *Urletul* lui Munch.

Indiferent de tonalitatea și de registrul în care sînt scrise poemele grotesc-ludice sau grațios-ironice, indiferent de cruzimea afișată sau de caligrafia delicată, există în aceste texte un lirism dens, dureros, care ar mișca și pietrele, dacă pietrele... Rodica Draghinescu e o poetă cum nu sînt altele. Ar trebui să i se dea ce i se cuvine. Și cînd mă gîndesc că, din toate juriile de decernare a premiilor pe anul 1998, nimeni nu și-a amintit că există.

Am așternut pe hîrtie cîteva gînduri pe care mi le-a stîrmit antologia Rodicăi Draghinescu, apărută într-o încîntătoare prezentare grafică semnată de Tudor Jebeleanu (ce ar putea fi mai încîntător decît fotografia acestei poete) la editura Vinea care în ultima vreme ne-a răsfațat cu apariții de înută. Firește că despre complexitatea, originalitatea și imprevizibilul acestei poezii s-ar putea scrie o carte întreagă. Dar ceea ce mi se pare mie mai relevant la Rodica Draghinescu este, repet, metafizica tulburătoare, aproape inexistentă (din nefericire!) la colegii ei de generație și pe care ea parcă o varsă dintr-un prea plin în textele ei ca și cum nu ar avea aerul: „Numai fumul/chipul meu celălalt/descarnat de așteptare/crește/și se umflă/ca un fiu vinat de plîns/cautînd cu gura/sfîrcul de mamă/numai pustiul/intredeschis, rupt/de propriul lui cap/existentă și-și elimină singele“. („Fumul“)

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

● Actualitatea editorială ●

MIZA CEA MARE ȘI O MIZĂ MAI MICĂ

EXISTĂ în istoria intelectuală câteva concepte care rămân destul de stabile în fascinația pe care o exercită asupra cercetătorilor. Ele sînt, altfel spus, mereu, sau cel puțin pentru perioade îndelungate, la modă. Dintre asemenea concepte cel de "joc" este, poate, cel mai lesne de citat. Mai cu seamă în plină dominație a poststructuralismului, cu preferința lui nedeghizată pentru formele ludicului, "jocul" e de așteptat să stimească interesul. Dar tocmai această vogă a sa prelungită, garantată chiar prin forța impregurărilor culturale, îl face și destul de riscant, ușor de ratat la analiză, de simplificat ori de generalizat în chip absolut. Ludicul e o temă de reflecție fără indoială pasionantă, dar și lunoasă în egală măsură. "Norocul" nostru, al celor trăitori într-o cultură precară (folosesc aici "cultură" nu într-un sens filozofic, ci mai curînd ca arhivă, ca totalitate de documente și informații aflate la îndemîna unui consumator de așa ceva), este ca de obicei că avînd prea puține date despre o chestiune atît de complexă și de complicată, ne putem bucura de (aproape) orice găsîm.

Nu vreau ca o asemenea prefăcare să arunce vreo insinuație nefastă asupra reeditării studiului lui Johan Huizinga, *Homo Ludens*, la editura Humanitas. În treacăt doar am putea să ne întrebăm dacă o reeditare a unei cărți destul de vechi (poate chiar învechite) era preferabilă publicării uneia mai recente, apărute în intervalul de douăzeci de ani scurși de la prima apariție. *Homo Ludens* este, categoric, o contribuție fundamentală la filozofia culturii și o adevărată piatră de hotar în domeniul abordărilor jocului ca fenomen cultural și ca forță generatoare de cultură. Recitindu-l astăzi, totuși, e aproape imposibil, cred eu, să îți păstrezi entuziasmul de acum douăzeci de ani pentru carte. Voalatele și subtilele reproșuri pe care i le face Gabriel Liiceanu în erudita sa prefăcă la Huizinga pot varia ca intensitate și pricinosenie de la un cititor la altul, dar cu siguranță se vor regăsi la toți cei dornici să se (re)delecteze cu lectura lui *Homo Ludens*. Cred că o (re)lectură la fel de entuziasmată astăzi ca și în 1977 a cărții lui Huizinga depinde foarte mult de reputația autorului, pe de o parte, și apoi de posibilitatea de a-i citi între rîndurile cărții pe toți acei monștri sacri ai secolului, formați și influențați de olandez, adică pe Toynbee, Sorokin și alții. Ca să nu fiu nedreaptă ar trebui să recunosc că plăcerea citirii acestei cărți vine și din urmărirea metodei lui Huizinga, acea combinație de pedanterie filologică,

dispusă să se afunde la nesfîrșit în investigații etimologice, cu un spirit speculativ excepțional, capabil de asocieri surprinzătoare și relevante, dar și cu o erudiție filozofică ieșită din comun. E o metodă pe cale de dispariție în studiile de filozofia culturii, pentru că filozofia culturii e ea însăși un domeniu în plină modificare și negociere a teritoriului și instrumentelor sale cu o serie de alte discipline.

Teza fundamentală a lui Huizinga (preluată de la Leo Frobenius, crede Gabriel Liiceanu) este că jocul nu e doar un fenomen cultural, ci ceva mult mai general, care precede cultura însăși. Mai mult, cultura apare de la bun început ca joc: principalele activități umane sînt permeate, din zorii existenței lor, de joc. Într-o anumită măsură scopul cărții va fi tocmai acesta, de a depista prezența jocului în domeniile fundamentale ale spiritului și vieții omenești, justiția, poezia, arta, războiul, înțelepciunea, imaginația, istoria civilizației. O asemenea abordare macroscopică lărgeste foarte mult noțiunea de joc, făcînd-o mai încăpătoare dar și mai greu de definit decît o altă noțiune la rîndul ei lunoasă, cea de cultură. Există avantaje și dezavantaje asociate cu astfel de perspective "de mare distanță". Avantajul e că

pildă, o dimensiune fundamentală a jocului este că el opune realității o lume imaginară, în care jucătorii își asumă identități ficționale și ideale, roluri, conștienți datorită regulilor la care consimt că au suspendat astfel realitatea. O funcție asociată de Huizinga jocului este competiția, al cărei caracter serios, îndrîjit chiar, nu numai că nu contrazice esența jocului în viziunea filozofului olandez, ci mai curînd o scoate la iveală. Pentru că Huizinga nu e de acord cu opoziția dintre ludic și seriozitate, în schimb crede că orice joc este definit ca înfruntare de forțe în urma cărora un individ (și prin acesta grupul căruia îi aparține) este declarat cîștigător/învîgător. Orice joc are o miză (acel ceva "aflat în joc") care se cere cîștigată, iar victoria e cu atît mai plăcută, susține olandezul, cu cînt ea este recunoscută și validată de spectatori. Mai greu de înțeles mi se pare faptul că Huizinga neagă caracterul de joc al unor forme de înfruntare sportivă caracteristice epocii noastre. Spre exemplu, sistematizarea și disciplinarea cercîndă a jocului în secolul nostru i se par modalități de diluare a ludicului, pentru că ele duc la disocierea dintre profesioniști și amatori (valabilă la toate sporturile contemporane) și astfel anulează libera participare a individului la joc. Pe lîngă faptul că asemenea împărțiri pe criterii de competență și pe roluri trebuie să fi existat cu mult înainte de secolul nostru (dacă nu cumva au fost prezente dintotdeauna în istoria jocului, căci ne putem gîndi rapid la cîteva exemple, ca de pildă cel al gladiatorilor), ele nu ar trebui să afecteze cu nimic schema explicativă a lui Huizinga. Jucătorii profesioniști sînt niște jucători inferiori, sugerează autorul, pentru că ei nu mai percep gratuitatea jocului și sînt totodată victimele unei doze nocive de seriozitate. Dar în prima parte a cărții dihotomia seriozitate/ludic fusese convingător deconstruită, iar caracterul disciplinat, strict supus regulilor al jocului prezentat tocmai ca trăsătură fundamentală! Mai gravă și mai temeinică totodată este altă obiecție adusă de Huizinga competițiilor sportive contemporane: incapacitatea lor de a crea cultură. Spune filozoful: "Perfecțiunea cu care știe tehnica socială modernă să amplifice efectul exterior al demonstrațiilor de masă nu schimbă cu nimic faptul că nici olimpiadele, nici organizarea sporturilor în universitățile americane, nici propaganda zgomotoasă referitoare la competițiile internaționale nu pot înălța sportul la rangul de activitate creatoare de stil și de cultură" (299). Teoria este amendabilă în multe privințe, cel mai simplu fiind să ne gîndim la destul de numeroasele studii care o infirmă și prin pre-

misele și prin concluziile lor. Dau un singur exemplu: analiza lui Andrew Warwick despre formarea unei comunități intelectuale și a unei culturi matematice în atmosfera universitară a Cambridge-ului victorian prin prisma unei anumite cultivări a corpului și minții masculine în spiritul atletismului, văzut nu ca simplu sport, ci ca joc cu un întreg cod valoric și comportamental asociat.

Multe altele ar fi de puricat și pus sub semnul mirării, dacă nu al îndoielii, în cartea lui Huizinga. "Reproșul" lui Gabriel Liiceanu, prin subtilitatea și finețea lui, le poate rezuma însă pe toate: absența unei sensibilități și de tipul hermeneuticii culturale, precum și cea a unei deschideri sociologice în analiza jocului. Volumul de față, însă, merită pus, după o lectură sobră și scuturată de entuziasm nostalgic, pe raftul unei biblioteci a cărților fundamentale.

DINTRE foarte multe studii care s-au scris în cei douăzeci de ani trecuți de la prima apariție a lui *Homo Ludens* se află cartea profesorului Mihai Spăriosu, *Resurrecția lui Dionysos. Jocul și dimensiunea estetică în discursul filozofic și științific modern*, publicată de editura Univers în traducerea lui Ovidiu Verdeș. Monica Spiridon l-a făcut cărții o întîmpinare pe măsură cu cîteva luni în urmă, cînd ea era încă proaspăt ieșită din tipografie. Am socotit însă important să readuc în discuție volumul lui Mihai Spăriosu tocmai datorită reeditării lui Huizinga, pentru că *Resurrecția lui Dionysos* pune altfel, cu totul altfel, problema decît filozoful olandez, într-o manieră care mi se pare nu neapărat mai interesantă sau mai productivă, cît reprezentativă pentru cele două decenii scurse de la prima lansare a lui *Homo Ludens*. Pentru Spăriosu nu mai este important să vadă în cultură *jocul*, ci mai degrabă să vadă *cultura* în joc.

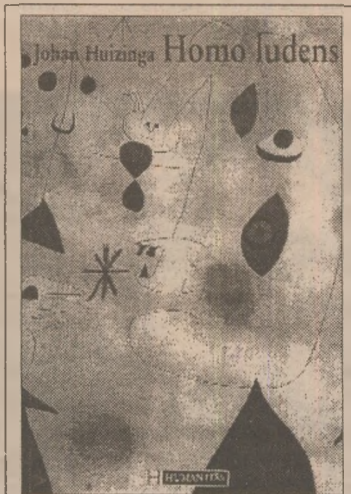
Nu mă joc, la rîndu-mi, cu deconstrucții inutile: rostul mărurii din *Resurrecția lui Dionysos* este de a descoperi sensurile conceptului de joc în diverse stadii ale discursului filozofic și științific. Noutatea față de cartea lui Huizinga e foarte mare, nu doar prin răsturnarea premisei, ci și prin cîmpurile de investigație alese: știința și filozofia erau două domenii ale spiritului în care olandezul nu numai că nu se aventurase, dar sugerase destul de clar că nu e potrivit să o facem. Mă refeream mai sus la un subtext unitar în *Homo Ludens* care trădează anumite preconcepții teoretice ale autorului: factorul estetic este acesta. Spăriosu pornește, aparent, de la aceeași dimensiune estetică a jocului, dar felul în care o identifică el în teorii științifice și filozofice contemporane presupun și o redefinire a "esteticului". Descrierea ontofenomenologică a jocului, de genul celei practice (parțial

cel puțin) de Huizinga i se pare chiar suspectă lui Mihai Spăriosu, prin prisma pretențiilor ei de universalitate, dacă nu și a celor de atemporalitate. Intenția autorului *Resurrecției*, așadar, este de a dovedi că felul în care definim jocul în anumite discursuri (indeobște dispuse să vadă jocul drept un concept fundamentalmente vag și paradoxal) depinde în mare măsura de înțelegerea unor noțiuni precum "ființă" și "realitate". În consecință, nici nu putem vorbi de joc, ci mai curînd de *jocuri*. Ceea ce au ele în comun este wittgensteinianul "aer de familie", o familie ce poate fi privită atît diacronic, în istoria ei, cît și sincron, la nivelul multitudinii de discursuri disciplinare ce definesc o comunitate intelectuală la un moment dat.

Ambițiile lui Spăriosu pot părea modeste, comparativ cu ale lui Huizinga. Sau, dimpotrivă, cu un termen nepotrivit subiectului nostru, realiste. În ultimă instanță, însă, totul depinde de miză, sau, vorba lui Huizinga, de ce e "în joc". Cert e că pentru cititorul român împlinirea lor presupune un excurs într-o zonă mai puțin cunoscută aici din peisajul cultural contemporan: teoriile lui Euge Fink, Gadamer, Deleuze, Derrida. Ultimul capitol, "Jocul și mutația estetică din știința contemporană", este esențial pentru cei curioși să vadă cum esteticul e o dimensiune relevantă în cîmpul științelor exacte precum fizica ori matematica.

Firește că există o diferență de nivel între cele două cărți, *Homo Ludens* și *Resurrecția lui Dionysos*, care elimină din pornire orice demers comparativ. Și totuși contrastul dintre ele merită conceput fie și din perspectiva diferenței de metode și tip de investigație, care poate însemna, la urma urmelor, o replică dată afirmației lui Huizinga că ludicul ar fi cumva în curs de vlăguire: jocurile s-au schimbat, dar asta nu înseamnă că jocul nu mai există.

Johan Huizinga – *Homo Ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, traducere de H.-R. Radian, cuvînt înainte de Gabriel Liiceanu, Editura Humanitas, București 1998, 333 pagini, preț nementionat.

nu riști să lași nimic semnificativ în afara sferei fenomenului investigat. Dezavantajul pe măsură este că particularizezi prea puțin obiectul. Și totuși Huizinga e ferit de acest dezavantaj pentru că în subtextul analizei lui transpare destul de clar un anumit set de criterii de relevanță, în funcție de care jocul poate fi definit adecvat. Le putem spune criteriile de relevanță (inteligibilitate), ori *funcții*, ori trăsături distinctive, ori altfel, mai cu seamă că setul acesta nu e tocmai coerent și unitar. De

Jacques Lacan sau avatarurile psihanalizei

P ETEREN autohton, psihanaliza - una dintre disciplinele științifice moderne cu un destin spectaculos - n-a avut parte de o situație de invidiat. Cele câteva inițiative de prezentare și de dialog cu doctrina freudiană sau de promovare a acesteia din perioada interbelică au fost curmate brutal o dată cu instaurarea regimului comunist. Timp de vreo două decenii, psihanaliza este o disciplină interzisă. La sfârșitul anilor '60, interdicția se preschimbă într-o acceptare ambiguă și intermitentă, care va avea ca efect apariția unor lucrări de inițiere în psihanaliză (*Introducere critică în psihanaliză* de Victor Sahleanu și Ion Popescu - Sibiu, Dacia, 1972) și în psihoterapie (*Introducere în psihoterapie* de Ion Vianu, Dacia, 1975), precum și a unor traduceri din Freud.

Comparativ cu expansiunea și succesul pe care psihanaliza le-a cunoscut după război pe alte meridiane, cu transformarea sa într-o componentă semnificativă a culturii moderne, situația în care ea se afla la noi în momentul prăbușirii regimului totalitar era destul de precară și pretindea un imens și plurivalent efort de recuperare. Acest efort, vizibil după 1989, se desfășoară pe diverse planuri, inclusiv terapeutic, grație unor promotori inspirați și unor inițiative salutare, care datorează mult contactelor cu specialiști străini în domeniu. În cadrul unor asemenea demersuri de recuperare, un element important îl constituie activitatea de transpunere în limba română a operelor întemeietorului psihanalizei și ale continuatorilor săi, publicarea unor studii critice, lucrări de sinteză în domeniu, pe care și-au asumat-o mai multe edituri prestigioase ca Humanitas, Editura Științifică, Trei (ultima consacrandu-se aproape integral literaturii psihanalitice) etc. Rezultatele sunt remarcabile și ar cere o discuție separată.

Printre aparițiile cele mai recente atrage atenția monumentală monografie *Jacques Lacan, Schiță unei vieți, istoria unui sistem de gândire* de Elisabeth Roudinesco, apărută la Editura Trei, în colecția Biblioteca de psihanaliză, coordonată de Vasile Dem. Zamfirescu, în traducerea Deliei Șepețean Vasiliu, cu un cuvânt înainte de Gheorghe Brătescu.

Jacques Lacan e cea mai proeminentă figură a psihanalizei franceze, opera sa, activitatea sa terapeutică reprezintă un moment de răscruce în istoria disciplinei. El realizează o reconstrucție a psihanalizei - pornind de la o constelație științifică diferită de cea a lui Freud - care îi asigură un rol de prim plan în dezbaterile de idei din vremea „epopeii structuraliste” și de după aceea. Celebrul său volum *Ecrits* (Seuil, 1966), seminariile sale au avut repercusiuni durabile în teoria și practica psihanalitică franceză și străină, dar și în mișcarea de idei din diverse spații culturale. Efectele acestei unde de șoc au fost resimțite și la noi, așa cum se poate vedea în lucrări precum cele amintite sau în perimetrul teoriei și criticii literare. Astfel, în două sinteze critice din anii '70, Ioana Crețulescu și respectiv Romul Munteanu discută tezele de bază ale teoriei lacaniene și implicațiile lor de ordin estetic. *Seminarul asupra «Scrisorii furate»*, text lacanian fundamental, a constituit punctul de plecare al unui me-

morabil studiu al lui Mircea Zăciu (inclus în volumul *Viaticum*, 1985) care propune o paralelă extrem de elocventă și productivă din punct de vedere hermeneutic între nuvela lui E.A. Poe și piesa lui Caragiale *O scrisoare pierdută*. Să mai amintim și excursul subtil și savant despre infrastructura filosofică a textelor lui Lacan, pe care îl întreprinde Cornel Mihai Ionescu în câteva exegeze risipite prin diferite reviste științifice.

Așa cum ne arată subtitlul său, cartea consacrată de Elisabeth Roudinesco lui Lacan se ocupă atât de viața, de istoria personală a savantului, cât și de formarea sistemului său de gândire, de practica sa analitică, reconstituirea devenirii și interrelațiilor lor inextricabile. Documentația impresionantă - cuprinzând un mare număr de mărturii orale culese de la membri ai familiei, de la personalități care l-au cunoscut ori s-au bucurat de prietenia sa, de la discipoli, persoane analizate etc. -, reconstituirea detaliată a contextelor intelectuale, politice, instituționale în care s-a desfășurat viața lui Lacan și s-a elaborat demersul său teoretic, îi conferă lucrării o mișcare epică ce transformă actul lecturii într-o pasionantă aventură intelectuală și culturală. Regăsim însă, dincolo de profuziunea datelor, a evenimentelor sau a lumilor pe care textul le poartă înspre cititor, o privire lucidă, echilibrată și extrem de avizată, un efort constant de situare a faptelor și evaluărilor în orizontul adevărului. Investigația întreprinsă e străină atât de tentația hagiografiei, cât și de negația idiosincrată. O asemenea atitudine n-a rămas nesancționată de adepții unei optici maniheiste, cum precizează chiar Elisabeth Roudinesco într-o succintă „Prefață la ediția în limba română”: „Amatorii de hagiografii, obișnuiți cu istoria pioasă și cu idolatrizarea, m-au acuzat de tot soiul de josnice atitudini anti-lacaniene. Mi s-a reproșat faptul de a fi arătat că «regele e gol». Atentașem la persoana sacră a suveranului și, în consecință, eram anatemitată pentru îndrăzneala de a fi spus că îi plăceau femeile și banii, că își mințise copiii și pe cei apropiați, că era obsedat de propriile sale inhibiții și că, în sfârșit, nu a conținut să transgreseze regulile curei psihanalitice. În ceea ce-i privește, antilacanieni m-au atacat și ei pentru că nu am vrut să fac din acest mare gânditor și admirabil clinician un șarlatan perfid, a cărui practică nu ar fi fost decât o exploatare a sufletelor, iar doctrina, un dubios plagiat.”

Situată la antipodul unor asemenea tratări, lucrarea reconstruiește traiectul vieții lui Lacan cu comprehensiune și o mare probitate, recurgând adeseori la o investigație de tip analitic, menită să pună în lumină originalitatea și incontestabila carismă, dar și contradicțiile, clivajul subiectivității sale. E o personalitate barocă, la care „geniul teoretic și clinic”, cultura remarcabilă, fascinația pe care o trezea se asociază, cu hedonismul, cu ludicul sau cu „atașamentul visceral față de bani și posesia obiectelor”

(cărți rare, opere de artă etc.). Deși are un „temperament tocquevillian”, altfel spus e un adept al reformelor în plan social, Lacan este perceput în anii cincizeci ca un revoluționar, cursurile ca și imaginea sa trezind „un entuziasm de tip iacobin”. Hedonismul său are ca pendant un spirit autoritar, domnic de a institui propria lege, considerată ca infailibilă. Reduce durată pe care o avea cura analitică, stârnind infinite dispute, își analizează amantele, abdicând de la deontologia clasică sau și le recrutează dintre persoanele care făceau o cură sau o analiză de control. Există totuși anumite limite care sunt respectate: „Niciodată, de pildă - precizează autoarea - nu folosea divanul pentru a transgresa interdicția sexualității, niciodată nu constrângea și nici nu amenința pe nimeni; niciodată nu încerca să ofere o recunoaștere sau un titlu în schimbul unor favoruri; în fine, niciodată nu obliga pe cineva să îl plătească. Lacan era un *seducător* și nu un *dictator*; el îi conducea prin cuvânt și prin arta servituții voluntare, niciodată prin manipulare, escrocherie sau corupție.”

Cel de-al doilea plan al investigației întreprinse de Elisabeth Roudinesco privește constituirea și metamorfozele teoriei, ale gândirii lui Lacan, raporturile ei cu doctrina freudiană, cu clinica psihiatrică (în cadrul căreia își începe activitatea), cu orientările din filosofie, științele umane sau cu avangarda artistică (mișcarea suprarealistă). E o reconstrucție minuțioasă, un gen de „arheologie” a sistemului lacanian, care pune în evidență înrădăcinarea sa într-un sol personal, familial, intelectual, dar și forța creatoare a acestei personalități.

Doctrina lui Freud are un rol decisiv în formarea tânărului medicinist, în des-

asupra teoriei sale. Este atras de fenomenologia lui Husserl și mai ales de gândirea lui Heidegger, interesându-se concomitent de cercetările lui Alexandre Koyré, Georges Bataille, Roger Caillois etc. După război, aprofundează teoria lingvistică a lui Saussure din celebrul *Curs de lingvistică generală*, e receptiv la cercetările de antropologie ale lui Claude Lévi-Strauss sau la cele de poetică ale lui Roman Jakobson, pentru ca în ultimii ani ai vieții să fie atras de matematici și de topologie.

Traiectul său științific debutează cu decizia de a prelungi psihanaliza în domeniul psihozelor, fiind astfel simetric celui al lui Freud care s-a ocupat în primul rând de nevroze. Cazul care joacă un rol esențial în nașterea psihanalizei este unul de isterie, în timp ce Lacan își începe drumul său în acest domeniu cu un caz de paranoia. E vorba de cazul Margheritei Pantaine, devenit, în lucrarea de doctorat a lui Lacan, „cazul Aimée”. Studiind acest caz de paranoia de autopedepsire, Lacan recurge la sugestiile oferite de psihanaliză, întrucât perspectiva clinicii psihiatrice i se pare insuficientă. Elisabeth Roudinesco remarcă însă că în modul de constituire a cazului, Lacan „e mai aproape de preocupările sale doctrinale, decât de adevăratul destin al Margheritei Pantaine”, fiind puțin interesat „să asculte și alt adevăr în afara celui care îi confirmă ipotezele”.

D EMERSUL teoretic al lui Lacan stă sub imperativul „întoarcerii la Freud”, la textul acestuia. E greu de decis dacă întoarcerea la Freud are la bază rațiuni legitimize, este o strategie menită să mascheze radicalitatea înnoirii implicate de teoria lui Lacan, este expresia unei priviri critice îndreptate asupra psihanalizei postfreudiene sau afirmarea unei conștiințe a superiorității demersului propriu. Dincolo însă de astfel de supoziții, cert este, așa cum demonstrează admirabil Elisabeth Roudinesco, că întoarcerea la Freud este o reinterpretare, o reîntemeiere a psihanalizei în funcție de exigențele unui alt context epistemologic. Lacan se distanțează de modelul biologic freudian, ce unea un neolamarckism psihic cu un neovitalism sexual, ajungând la un model lingvistic. Ca urmare, „inconștientul este structurat ca un limbaj”, afirmă Lacan, „inconștientul este discursul Celuilalt”.

E vorba de a gândi subiectul pe urmele doctrinei freudiene și a inspirației lingvistice și antropologice la care recurge Lacan, ca o entitate profund diferită de concepția *cogito*-ului clasic. Din acest punct de vedere, teoria lacaniană aduce numeroase elemente extrem de importante, chiar dacă unele dintre ele sunt discutabile (și au fost amplu discutate!) privitoare la statutul și structura subiectului. Un pas important în acest sens, este făcut o dată cu teoria stadiului oglinzii, care a constituit un veritabil pivot, cum va scrie el mai târziu - în elaborarea sistemului său de gândire.

tinul clinicianului și al teoreticianului. Lacan nu rămâne însă cantonat în psihanaliza practică în Franța în anii treizeci, respingând, de asemenea, psihanaliza adaptivă americană care, în opinia sa, ignora esența descoperirii freudiene, inconștientul, ocupându-se doar de eu și de plierea sa la exigențele sociale. Spirit interogativ, vădind o curiozitate și o deschidere filosofică puțin obișnuite în mediile psihanalitice, Lacan manifestă o receptivitate nedeșmințită de trecerea anilor față de mișcarea de idei din filosofie sau din științele umane. În anii treizeci urmează seminarul lui Alexandre Kojève, consacrat *Fenomenologiei spiritului* de Hegel, care va avea ecou

ELISABETH ROUDINESCO JACQUES LACAN

SCHITA UNEI VIETI,
ISTORIA UNUI SISTEM DE GÂNDIRE

Stadiul oglinzii reprezintă momentul când copilul se recunoaște în oglindă (printr-o „mimică iluminativă”) și își percepe corpul ca o *imago*, altfel spus unificat și nu fragmentat, îmbucătățit, cum se întâmplă până la acest eveniment ce se produce între 6 și 18 luni. E vorba de o identificare ce manifestă anticipat matricea simbolică a subiectului și are un rol structurant în raport cu corpul fragmentat de până atunci.

THEORETIZĂRILE asupra subiectului își găsesc o remarcabilă expresie în elaborarea triadei *simbolic - imaginar - real*, care se bazează pe cea de-a doua topică freudiană (*eu, supraeu, sine*). Reconceptualizarea propusă de Lacan pune în lumină rolul fundamental al limbajului în viața umană, implicit în survenirea subiectului. Inconștientul își pierde natura sa pulsională - așa cum apărea la Freud - și devine un efect al limbajului. Simbolicul este în esență limbajul, „mediul omului”. Imaginarul ne îndreaptă înspre imaginea speculară a corpului, relația „eului cu celălalt”, cu obiectele, iar realul este imposibilul, cauza obiectului dorinței. Limbajul, ca ordine simbolică, este cel care marchează subiectul încă înainte de naștere, prin „numele tatălui”, un alt concept elaborat de Lacan pentru a desemna implicațiile funcției paterne în structura acestuia. Dialectica dintre simbolic și imaginar conferă subiectului o poziție excentrică, îl transformă într-o entitate clivată, divizată.

Cercetări recente observă că, prin perspectiva sa asupra subiectului, Lacan deschide drumul unei psihanalize care se distanțează de abordarea acestuia ca o realitate individuală, favorizând în schimb dezvoltarea unor demersuri relaționale, intersubiective. În acest context, poate fi surmontat și radicalismul specific anilor '50-'60, care și-a pus amprenta asupra unora dintre concepțiile și concluziile lacaniene.

E de așteptat ca această substanțială monografie să mărească interesul cititorului român față de psihanaliza lui Lacan și să constituie un imbold pentru traducerea scrierilor sale, reputele prin dificultățile ce le implică transpunerea lor într-o altă limbă (până acum, dacă nu ne înșelăm, nu există nici un text lacanian tradus integral în românește). Traducerea Deliei Șepețean Vasiliu reprezintă o remarcabilă reușită, iar soluțiile adoptate în echivalarea termenilor și noțiunilor lacaniene vădesc o bună cunoaștere a sistemului cărui ele aparțin, capacitatea de a înfrânge obstacolele numeroase pe care stilul acestui *magister ludi* - cum îl numește George Steiner - le generează prin recursul frecvent la jocul „cu” și „de-a semnificanțul”.

Ioan Vultur

Budapesta literară și artistică

RECENT, Uniunea Scriitorilor din România a găzduit lansarea - cu fast și în prezența unui cunoscut critic și istoric literar, Pomogáts Béla, venit de la Budapesta special pentru această manifestare - a volumului *Budapesta literară și artistică*, publicat de Editura Univers. Cu același prilej, Ambasada Ungariei din București a oferit o recepție, care s-a transformat și ea într-un simpozion de înaltă ținută.

Volumul care a prilejuit acest dialog româno-maghiar reciproc profitabil cuprinde texte literare reprezentative pentru mișcarea literară budapestană din secolul douăzeci, ca și comentarii eseistice referitoare la viața literară și artistică din capitala Ungariei. Este de fapt o antologie, de o remarcabilă densitate intelectuală, a cărei elaborare a fost coordonată de Geo Șerban - cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din Ungaria (Magyar Írószövetség).

Un întreg capitol al antologiei este consacrat revistei *Nyugat* (Occident), care a apărut la Budapesta, neîntrerupt, din 1908 până în 1941, și a contribuit la „sincronizarea” literaturii maghiare cu literatura vest-europeană, într-o manieră amintind de *Sburătorul* lui E. Lovinescu, dar având și mai mare influență decât publicația românească. Să-l lăsăm însă pe exegetul maghiar Pomogáts Béla să definească rolul jucat de revistă în epocă:

„Cultura literară maghiară modernă s-a cristalizat în paginile revistei *Nyugat*”, „Scriitorii grupați în paginile ei au adus o veritabilă renaștere literară după îndelungată dominație a literaturii național-populare de factură conservatoare”; „Prima perioadă a revistei - încheiată la sfârșitul primului război mondial - a produs valori spirituale deosebit de importante. În istoriografia noastră literară, cei ce și-au dobândit atunci renumele, mai ales datorită revistei *Nyugat*, poartă denumirea de «marea generație». Din ea fac parte personalități ca poezii Ady Endre, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Tóth Árpád, Juhász Gyula și Füst Milán, prozatorii Móricz Zsigmond, Krúdy Gyula, Karinthy Frigyes, Kaffka Margit, Tersánszky Józsi Jenő și Nagy Lajos, sau eseistii și redactorii Ignóty, Osvát Ernő, Hatvany Lajos, Fenyő Miksa și Schöppflin Aladár”; „Această generație de scriitori și idealurile reprezentate de ea și-au pus pecetea asupra evoluției literare între cele două războaie mondiale, când moartea pretimpurie a lui Ady Endre a fost incontestabil o mare pierdere pentru tabăra literaturii moderne. Concomitent, valorile istoriei au slăbit considerabil idealurile liberalismului european, reprezentate de revista *Nyugat*. După 1919, gruparea din jurul ei a fost nevoită să adopte tactica ariergărzii, abținându-se câțiva ani să se amestece în emulația politică și exprimându-și separatismul - deci fidelitatea față de idealurile sale inițiale - prin menținerea exigențelor spirituale superioare și a opticii sale universaliste”; „Între timp, alături de «marea generație» s-a format «cea de-a doua» generație a literaturii noastre, ai cărei membri, aproape indiferent de opiniile și orientările pe care le reprezentau, doreau să pătrundă în viața literară datorită revistei *Nyugat*”; „În anii douăzeci, reprezentanții acestei tinere generații apăreau cât se poate de frecvent: Szabó Lőrinc, Erdélyi József, Illyés Gyula, József Attila cu poezie; Márai Sándor, Déry Tibor, Kodolányi János, Pap Károly, Gelléri Andor, Halsz Gábor, Szerb Antal, Komlós Aladár și Cs. Szabó László cu studii”; „Gruparea *Nyugat* s-a pronunțat în apărarea culturii europene și a independenței naționale, a făcut cu consecvență profesiune de credință în sprijinul valorilor umaniste și a reprezentat tradițiile naționale liberale. Pe

vremea ofensivei generale a fascismului și comunismului în Europa, revista *Nyugat* a reînviat curajosul spirit de luptă care îi caracterizase începuturile. Dar de-acum lupta nu se mai dădea pentru promovarea autonomiei artistice și a modernității europene. Gruparea și-a asumat cu consecvență și curaj autoapărarea spiritului, pentru salvarea valorilor tradiționale europene: libertatea individuală, pluralismul politic și artistic, precum și moștenirea culturală multiseclară, periclitată grav de ideologiile dictatoriale, amenințată cu distrugerea prin iminentul război” (trad. de Gelu Păteanu).

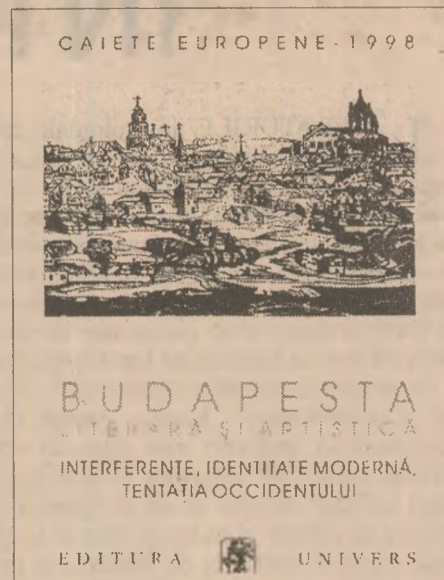
Dintre textele aparținând scriitorilor din gruparea *Nyugat* incluse în antologie se remarcă eseurile lui Babits Mihály, vedetă a vieții literare maghiare din perioada interbelică. Merită reprodușă pe larg sobra sa lamentație pe tema șanselor reduse ale literaturii maghiare de a se propaga în lume. Ca români, tresărim identificând în drama literaturii maghiare drama propriei noastre literaturi:

„De bună seamă, valori atât de specifice naționale, cum presupune literatura, își găsesc anevoie locul lor obiectiv. Și mai anevoie și-l găsește o *literatură mică*, a cărei limbă este pe deasupra necunoscută. Rar criticul de anvergură, cu ochiul exercitat la nivelul literaturii universale, se arată dornic să-și taie drum cu multă osteneală într-o mină atât de aproximativă, modestă, când, în raza reflectorului său se deschid ample galerii, îmbelșugate. Către galeriile *mici* poate îndrepta atenția, îndeobște, simpatia politică sau anumită afinitate de neam; or, nici una, nici alta nu reprezintă o călăuză literară și, încă mai puțin, una convenabilă literaturii universale; în astfel de condiții, elogiile necritice au mai degrabă ceva deconcertant.

Nici din partea traducătorilor nu putem nădăjdui mai mult. Știm cât de rare sunt cele bune: ele constituie un veritabil lux literar și presupun cheltuieli enorme de energie. Pe deasupra cea mai izbită traducere beletristică n-are cum să fie utilizată în scopul judecății de valoare, deoarece contribuția scriitorului nu mai poate fi separată de intervenția traducătorului, prin nici un fel de analiză a unui conținut extrem de amalgamat. Se mai pune și întrebarea dacă tocmai operele reprezentative își găsesc traducător. Oare traducătorii nu sunt și ei călăuze incidentale, luntrași la întâmplare pe marele fluviu de graniță netraversat de curse regulate?” (trad. de Gelu Păteanu).

Răspunsul la această întrebare retorică plină de dramatism poate fi în egală măsură „ighen” sau „da”.

Conexiunile, paralelismele și afinitățile dintre cultura maghiară și cea română sunt, de altfel, evidente și explicit, în capitolul intitulat *Confluente*. Personajul-simbol al comunicării dintre cele două culturi rămâne, în continuare, marele compozitor Béla Bartók, care mărturisea: „Din dragoste pentru muzica românească am învățat și învăț limba română.” În 1924, Nichifor Crainic saluta - cu umor - sosirea lui Béla Bartók în România, scriind în *Rampa*: „Săptămâna viitoare, marele compozitor maghiar sosește din nou în țară, pentru o serie de concerte în centrele ardelenesti. Béla Bartók! Nu vă speiați, vă rog, de acest aspru nume unguresc.” Apoi, poetul român face un tulburător portret al oaspetelui: „Ne iubește, deși nu e român; ne iubește fără să înceteze de a fi, până în vârful unghiilor, maghiar. Născut în Torontalul sârbesc, compozitorul revoluționar de azi și-a pus bazele carierei sale în studiul aprofundat și îndelungat al folclorului muzical. Cântecul popular ardelenesc l-a atras, deoptrivă cu cel maghiar. Sărac fără să se plângă, neînțeles fără să se revolte, a colindat

satele Bihorului și Maramureșului, captând, din izvorul ei, unda fluidă a melodiei populare. Peste 3500 de cântece românești s-au îngrămădit în caietele sale.”

Prefața lui Geo Șerban, foarte bine documentată și scrisă cu o artă a nuanțelor absolut necesară pentru studierea raporturilor dintre două culturi, oferă un tablou minuțios, edificator al neconstrângătoarelor interdependențe culturale maghiaro-române. Exprimându-și optimismul în legătură cu viitorul relațiilor dintre cultura română și cultura maghiară, Geo Șerban recurge la un inspirat joc filologic pentru a arunca în deriziune teama șovinilor de a recunoaște orice influență a vecinilor asupra noastră: „De peste trei sute de ani, a rămas emblematică o sintagmă a cronicarului moldovean Miron Costin (comparabil pentru vecinii noștri cu Antonio Bonfini, cel stabilit la curtea regelui Matthias), care - convins că nedreptățile istoriei și rănile ei își găsesc, totuși, leacul - exclama sentențios: «Biruit-a gândul!» S-a tot repetat sintagma, fără a face nimeni caz că e eminentemente alcătuită din elemente ungurești (din «birmi» și «gond»). Chiar și în fața mizeriilor contemporane, aidoma precursorilor, vom zice: *Birui-va gândul!*”

În sfârșit, merită să întârziem și asupra paginilor evocatoare, din capitolul *Spiritualitatea unei capitale*, în care ni se descrie - sugerează - aproximează farmecul Budapestei (succedaneu al Vienei, așa cum Bucureștiul este un succedaneu al Parisului). Kosztolányi Dezső se adresează orașului pe un ton ștângăresc, ca Theodor Păcă: „Mi-e dor de tine-n fiecare clipă:/ când calc printre horbota de nea,/ când, zângănind cumplit, tramvaiul/ trece nebun prin fața mea;/ dar lira mea la fel răsună/ când din molața primăvară/ trec pe asfalt, pe sub frunzare/ femeii și fete într-o doară/ și-n timp ce trec, ne-aruncă uite,/ de sub mirifice umbrele,/ mândre, tăcute, fascinante,/ priviri și zâmbete rebele” (trad. de Constantin Olariu).

Dar cele mai inspirate rânduri, nu despre Budapesta, ci despre Mitteleuropa, aparțin (iertat fie-mi aparentul partizanat!) unui scriitor român, Eugen Ionescu: „Aș spune, de asemenea, despre oameni de tipul lui Manès Sperber (austriac) sau Pannait Istrati (român) sau Koestler (ungur), stigmatizați de stupida inteligență occidentală, că au fost printre primii care au ghicit ipocrizia comunistă și sovietică și au denunțat (cu Massis și alți câțiva) imensul pericol de sufocare și de sclavie pentru noi ceilalți locuitori ai României și până la Viena, familiarizați cu aspirația spre libertate și individualism” (trad. de Jacqueline Clopotaru și Iorgu I. Vântu).

Alex. Ștefănescu

ÎN TRE PATRIE ȘI EXIL

LITERATURILE postcoloniale contemporane se definesc în raport cu Imperiul printr-o raportare la modelul cultural și o definire a identității prin opoziția cu acesta. În acest caz este însă vorba de un gest simetric față de colonizarea săvârșită istoric de către Imperiu, de un fel de colonizare inversă pe care, pornind de la conceptul de „Orientalism” definit de Edward Said ca „o modalitate de reconciliere cu Orientul care se bazează pe locul special al Orientului în experiența europeană occidentală”, îl putem denumi „Occidentalism”. Acesta, generat de experiența postcolonială orientală, este interesat de redefinirea fostului centru de autoritate la intersecția între modelul cultural oriental și cel occidental - un gest cu valoare de ripostă la procesul istoric de colonizare, la mitul creat și întreținut de Imperiu în jurul acestuia, ca și la decolonizarea percepută - în perfect acord cu politica de reafirmare a Imperiului - ca exil.

Fenomenul este cel mai interesant reprezentat de literatura emigrației postcoloniale din Marea Britanie, cu precădere de cea indiană (Salman Rushdie, Hanif Kureishi etc.), dar și de literaturi cum ar fi cea canadiană sau cea australiană, care, definindu-se ele însele ca literaturi postcoloniale în raport cu Imperiul Britanic, sunt astăzi scena unui al doilea val de migrații, în cadrul cărora percepția identității se complică. Astfel, Michael Ondaatje, originar din Sri Lanka, imigrant într-o altă zonă a Commonwealth-ului, Canada, scrie despre ambele experiențe exilice, suplimentate de obsesia falsei identități ca mască forțată și ca mutilare în *The English Patient* (1992).

Desigur, conceptul de imperialism, așa cum îl definește Edward Said, nu este legat direct de ideea de imperiu ca entitate politică, ci mai degrabă de ideea de autoritate impusă cultural și/sau economic, context în care reprezentarea într-o astfel de cultură, reificată și comercializată, tinde să devină o chestiune politică. Luând naștere în cadrul unor relații de putere ce se stabilesc între un centru și o margine, imperialismul cultural este balansat în prezent de un contra-imperialism subversiv care, deși este în permanență orientat politic, nu implică neapărat o politicizare a subiectului, ci o reformulare a canonului în care limba în care se produce gestul literar are foarte mare importanță.

Într-adevăr, când vorbim de colonialismul și post-colonialismul britanic, ne interesează literaturile postcoloniale în engleză, cu atât mai mult cu cât această limbă are valoare de *lingua franca* în etapa actuală a capitalismului târziu. Asumându-și-o din motive economice și politice, literaturile postcoloniale înregistrează totuși atitudini similare celor abordate mai devreme de James Joyce și Samuel Beckett care, simțindu-se irlandezi, dar pierzând limba irlandeză, ca majoritatea compatrioților lor, în contextul apartenenței politice și culturale la Imperiul Britanic, scriu, cel dintâi într-o engleză modificată din ce în ce mai mult prin fluxul conștiinței, până la forma ermetică din *Finnegans Wake*, cel de-al doilea în limba franceză, ca o mască echivalentă, la fel de străină lui ca cea engleză. Cei doi scriitori, precursori ai postmodernismului în roman și în teatru, prefigurează atitudini de tipul celei a lui Salman Rushdie care, vorbind despre „ambiguitatea” scrisului său, afirmă: „Cucerirea limbii engleze s-ar putea să însemne desăvârșirea procesului eliberării noastre.”

Identitatea postmodernă și cea postcolonială au drept element comun evident ceea ce Thomas Docherty definește ca relația între construcția personajului literar (*character* în engleză însemnând atât „personaj” cât și „caracter”) și cea a personalității: „Acolo unde personalitatea este o categorie ontologică, caracterul/personajul este una epistemologică.” Parte a cunoașterii narative a lui Lyotard, caracterizarea apare astfel ca o modalitate de definire a identității ca alteritate: suntem ceea ce suntem prin dife-

rența față de alții, de unde caracterul gramatical, funcțional, al personajului. Într-adevăr, într-o cultură a pluralismului, a multiplicității, construirea unei etici a alterității presupune acceptarea Aceluiași și a Celuilalt (*the Same* și *the Other*) în egală măsură, conform acelorași coordonate ale exilului. După cum afirmă Julia Kristeva în *Strangers to Ourselves*, îi percepem pe ceilalți ca străini când începem să avem conștiința propriei diferențe și încetăm să-i mai percepem astfel în momentul în care ne recunoaștem pe noi înșine ca străini.

Înglobarea alterității în definiția identității produce astfel o perturbare fundamentală a stabilității acesteia din urmă, dar, în același timp, exilul interior se compensează prin perceperea exilului exterior, geografic, ca mai puțin alienant. În *The English Patient* de Michael Ondaatje, personajul principal, despre care nu se află decât la sfârșit că este contele maghiar de Almásy, cunoscut până atunci de toată lumea sub titlatura fără nume „Pacientul Englez”, își regăsește temporar conștiința sinelui pe patul de moarte din vila din sudul Italiei, în compania celor trei personaje la fel de deșănțate ca și el, care și-au depășit drama intimă prin relația cu ceilalți, prin înglobarea lor (ca *selfobjects* - „obiecte ale sinelui”, menite să umple golurile create de criza sinelui în societatea modernă) în propria identitate: Hana, infirmiera canadiană, mutilată sufletește de moartea logodnicului ei în război și de nenumăratele morți la care a mai asistat de atunci; Caravaggio, prietenul ei din copilărie, pe care războiul l-a mutilat fizic; Kip, soldatul indian care luptă pe pământ străin pentru o cauză ce nu este a lui, un posibil alter-ego al lui Ondaatje însuși. Este semnificativ de remarcat că *The English Patient* se inspire, ca și alte romane și filme postmoderne, din realitățile istorice ale celui de al doilea război mondial, perioadă al cărei hedonism provenit din criza existențială acută pare a caracteriza (din motive mai mult sau mai puțin diferite) și perioada contemporană.

ÎN *The English Patient*, Italia, spațiu neutru pentru toate personajele, reprezintă un fel de teren de tranziție, dincolo de determinări imperialist-coloniale, un fel de „Al Treilea Spațiu”, în care sinele și alteritatea, *eu* și *tu*, se mobilizează în producerea unui sens care transcende simpla opoziție dualistă, situându-se în permanență

undeva între patria originală și patria adoptivă, adică teritoriul exilului. La nivel semantic, acest al treilea spațiu poate fi perceput ca fiind de natură lingvistică: limba în care cele trei personaje comunică tot timpul este engleza, depășind însă nivelul sistemic al limbii (anulat prin criza de identitate) și proclamând exclusivă dominație a actului performativ, al rostirii, al clipei prezente, singura reală, în opoziție cu trecutul sau viitorul.

Statutul pur lingvistic sau textual al personajului la care se

referă Thomas Docherty reprezintă o formulă identitară mai coerentă decât simplul joc de roluri, simpla mascaradă ca alternativă a identității. Mascarada este însă metoda ideală de adaptare într-un spațiu al imigrării, ascunzând strategic incertitudinea apartenenței la o patrie sau alta. În acest context, identitatea emigrantului postcolonial este un joc de măști care se

Salman Rushdie, desen de Ismael apărut în *El Periódico de Catalunya*

schimbă tot timpul, ca în romanul lui Hanif Kureishi, *The Buddha of Suburbia*, unde Karim Amir, personajul principal, fiul născut la Londra al unei familii indiene acum despărțite, nu-și găsește locul în societate decât ca actor, ceea ce tatăl său consideră, în mod semnificativ, a fi „o slujbă bună”. Meseria de actor, în care debutează în rolul cel mai indian cu putință, conform prejudecăților occidentale - Mowgli din *Cartea Junglei* -, cu un supliment de machiaj pentru ca publicul să fie suficient de convins, furnizează nu o situație materială bună, ci o rețetă existențială în care identitatea și alteritatea (apartenența britanică și cea indiană) pot fi schimbate cu ușurință.

SPECTACOLUL asimilat istoric al colonizării (presupus civilizatoare) este astfel contrabalansat de un spectacol, la fel de bine regizat, de simulat, ca și cel dintâi. Este vorba de o contra-colonizare a centrului de către margine, abordată adesea ca mascaradă, ca bâlci, care nu numai că desființează opoziția dintre centru și margine, afirmând existența mai multor centri, dar proclamă și caracterul de simulacre, de falsuri al acestora. Astfel, în *The Satanic Verses* de Salman Rushdie, contra-colonizarea este săvârșită de doi actori, Saladin Chamcha și Gibreel Farișta, care, parașutați într-un accident de avion pe solul Marii Britanii, cad din cer ca niște arhangheli - aluzie dublu subversivă, de natură religioasă și politică, cu sugestii clare în legătură cu așa-zisul caracter benefic al procesului de colonizare. Pe de altă parte, același roman relatează o fabulă despre Mohamed și contemporanii săi, oferind o versiune a nașterii Islamului de o forță ironic-subversivă mergând până la deconstrucție.

Reprezentarea (sau, în termeni teatrali, reprezentarea) este astfel o condiție esențială a adaptării sociale, toate personajele din *The Buddha of Suburbia* fiind extrem de preocupate de construirea unei figuri de succes în societate. Mai mult decât atât, imbinarea elementelor orientale cu cele occidentale în constituirea măștilor (este bine cunoscută invazia de orientisme, magazine și restaurante cu specific indian, chinez, japonez etc. în occident - o modă orientală ce se apropie mult de o colonizare în sens economic) le reflectă condiția de construct, al cărui scop nu este autenticitatea, ci disimularea strategică a crizei de identitate.

Maria-Sabina Draga

Renăscerea unei edituri

◆ După 60 de ani, Editura italiană „Treves” a fost reînființată luna aceasta, datorită ziaristului, scriitorului și editorului Valerio Riva. Fondată în 1861, (anul unificării Italiei), de către Emilio Treves, un intelectual evreu din Trieste, editura a fost obligată în 1938, de legile rasiale ale lui Mussolini, să-și înceteze activitatea. În perioada ei de glorie, la „Treves” au fost publicate operele unor mari scriitori italieni, precum Antonio Fogazzaro, Edmondo De Amicis, Umberto Saba, Giuseppe Ungaretti. În planul editorial al lui Valerio Riva figurează, pentru această toamnă, cărți cu subiecte ce îi preocupă constant pe italieni: un eseu despre asasinarea lui Aldo Moro și o serie de trei volume documentare dedicate lui Pier Paolo Pasolini, Palmiro Togliatti și Mussolini.

Trilogia franceză

◆ Scriitorul englez Sebastian Faulks (n. 1953) a abandonat jurnalismul, în favoarea literaturii, și a

publicat de curind al șaselea roman. El crede că orice viață e o povestire completă, cu lungi rădăcini în istorie: „Generația mea nu a cunoscut războiul, dar tatăl și bunicul meu au luptat pe front, așa încît războiul face parte din viața mea”. Faulks are o predicție pentru anii '30-'40, și chiar pentru primele decenii ale secolului, romanul său din 1993, *Birdsong*, fiind considerat una dintre cele mai bune cărți care s-au scris în Anglia despre primul război mondial. Romanul recent lansat, *Charlotte Gray*, este ultimul dintr-o trilogie „franceză” și acțiunea se petrece în Franța, în timpul celui de-al doilea război mondial. Tema lui va stîrni discuții, căci romancierul crede că problema colaboraționismului din timpul ocupației e tratată de francezi cu multă ipocrizie și că, de fapt, într-un fel sau altul, toată lumea „colabora” în mod normal, fiindcă asta era politica guvernului. Cum va fi primit în Franța *Charlotte Gray*? „Reacția francezilor la critică este foarte ciudată. Nu sînt nici furioși, nici jigniți. Te privesc doar cu perplexitate și cu un anumit aer de milă” - a spus Sebastian Faulks în „The Independent”.

Philip Roth controversat

◆ Ultimul roman al lui Philip Roth are parte de opinii diferite ale criticilor americani, de la aprecieri entuziaste la mari rezerve. Pentru „The New Republic”, personajul principal al romanului *M-am măritat cu un comunist* (Ed. Houghton Mifflin) - Ira Ringold, un comunist, fost vedetă de radio, concediat în epoca maccarthysmului, este prea caricatural și superficial pentru a susține trama romanescă. Iar prin intermediul fostei soții a lui Ira, o actriță ce își denunță bărbatul, Roth se răfăuiește cu propria sa fostă soție, Claire Bloom, foarte ușor de recunoscut în personaj. De-fășurarea întâmplărilor, narată de către fratele lui Ira, se înecă în lungi monologuri plicticoase - e de părere revista, care crede că volumul e mai curind un eseu convențional despre politica americană. Nu de aceeași părere este cronicarul de la „Newsweek”, pentru care personajele lui Roth sînt convingătoare, iar romanul - o reușită. În imagine - Philip Roth și Claire Bloom, în 1986.

Salonul cărții de la Moscova

◆ 50 de țări au fost prezente la cel de-al XI-lea Salon al cărții de la Moscova, luna trecută, cele mai multe standuri fiind închiriate de edituri chineze, germane,

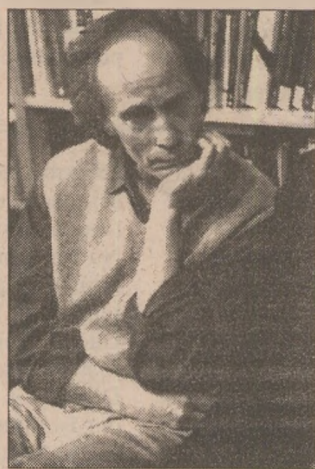
italiene, engleze și franceze. În jur de 1600 de profesioniști - editori, distribuitori de carte și mai ales scriitori - au participat la manifestările prilejuite de Salon.

Petrika Ionesco la Antibes

◆ Pentru Festivalul Artei Lirice de la Antibes/Juan-les-Pins, după „Carmen”, prezentată sub formă de concert, regizorul Petrika Ionesco i s-a încredințat producțiile cu „Traviata”, în 1996, și cu „Tosca”, în 1997, iar recent montarea operei „Othello”. Cunoscutul regizor francez de origine română a mai montat această lucrare verdiană în 1990, la Opera Bastille din Paris.

Unabomber

◆ Unabomber, alias Theodore Kaczynski, fostul fizician care a recunoscut că a ucis cu scrisori și colete-căpăcană trei persoane și a rănit alte 29, în special din mediul universitar și al cercetătorilor științifici, așteaptă în închisoare procesul. Pentru a-i ajuta pe jurați, judecătorii au transportat cabana izolată în pădure în care psihopatul (ce ura lumea modernă dominată de știință) locuia, din Montana, într-un depozit din Sacramento, pentru a putea fi studiată ca probă în proces. Scriitorul Richard Ford - în imagine (premiul Pulitzer pentru romanul *Independence*) a vizitat această „cabană a diavolului” și și-a publicat în „The New York Times Magazine” considerațiile despre psihologia criminalului solitar, așa cum poate fi înțeleasă din aspectul adăpostului său.

Cenzură

◆ 14.000 de exemplare ale celui mai recent număr al revistei engleze „The Ecologist” au fost topite din ordinul șefului tipografiei ce o imprimă - Penwells. „The Guardian” relatează că era vorba despre o ediție specială despre biotehnologii, ce denunța pericolul potențial al corporațiilor multinaționale și era concepută ca „un răspuns la campania publicitară a lui Monsanto, una dintre cele mai mari și mai puternice corporații din lume”, acuzată că înăbușă orice dezbatere ce i-ar putea prejudicia interesele.

Cele mai vîndute noutăți

◆ LONDRA. În așteptarea premiei filmului *Dancing in Lughnasa* în regia lui Pat O'Connor, cu Meryl Streep în rolul principal, film ce are ca subiect condiția femeii în Irlanda, în anii '30-'40, cititorii englezi au cumpărat în număr mare romanul *Tara Road* de Macve Binchy, apărut la Ed. Orion, și care povestește tot viața unei femei irlandeze. Pe locul II în topul londonez al lunii octombrie se află un nou roman polițist al Patriciei Cornwell, *Point of Origin* (Ed. Little Brown), bineînțeles tot cu Kay Scarpetta, criminalista care rezolvă un caz complicat.

◆ NEW YORK. Favoritul momentan al cititorilor americani e Tom Clancy, cu noul său roman *Rainbow Six*, apărut la Ed. Putnam. Eroul romanului „de acțiune și suspans”, John Clark, e un fost agent CIA, chemat în Anglia să înființeze o forță multinațională antiteroristă capabilă să rezolve cazuri criminale cărora polițiile locale din Europa nu reușesc să le facă față. Clark reușește cu brio, chiar să dejoace planurile unui grup de savanți nebuni care voiau să preia controlul asupra întregii lumi. Pe lo-

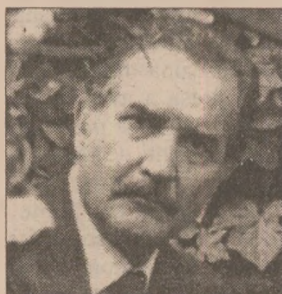
cul doi în lista de best-sellers este Sidney Sheldon cu *Tell me your dreams*, povestea unei serii de crime în care sînt implicate trei femei tinere.

◆ BERLIN. Și în capitala germană, tot thriller-urile se vînd cel mai bine. În capul listei se află Donna Leon, cu *Sanft entschlafen* (Ed. Diogenes), autoarea, o americană italianizată, fiind specialistă în povești cu mafia, ce se petrec în ambianță venețiană, urmată de alt roman polițisto-științific de fabricație americană, *Cobra* de Richard Preston, publicat la Ed. Droemer și care are drept subiect războiul bacteriologic și bioterismul. Ceea ce ne mira e că lumea nu se mai satură de aceleași și aceleași subiecte și scheme, exploatate de

dimineața pînă seara în filmele și seriile de televiziune, și că, în timpul cit nu se uită la televizor, interesul e pentru același tip de ficțiuni mai mult sau mai puțin trase de pâr.

Un veac de misoginism

◆ Carlos Fuentes a terminat un nou roman, *Anii cu Laura Diaz*. „Va fi ultima carte antumă a mea. Dacă voi mai scrie alta, o voi lăsa moștenire soției mele, ca pe un Van Gogh sau un Bonnard...” - a spus scriitorul mexican, acum în vîrstă de 70 de ani. Pentru a scrie romanul, a cărui epică se întinde pe un secol, de la 1868 la 1968, Fuentes s-a inspirat din istoria familiei sale. „Într-o țară ca Mexico, cu triplă moștenire misogină - de la azteci, arabi și spanioli, e important să pui accentul pe valorile feminine. Cum amîndouă bunicele mele au rămas văduve de tinere și au avut de luptat din greu pentru a-și întreține familiile, știu cu ce se confruntă o femeie independentă într-o țară macho” - a mărturisit Fuentes în „Financial Times”.

Testamentul lui Castañeda

◆ Obscur student în antropologie la Universitatea din California, Carlos Castañeda a avut norocul de a înîlni în călătoriile sale, în 1960, un șaman yaqui, Don Juan Matus, care l-a inițiat în tainele străvechi ale amerindienilor, deschizîndu-i calea nu doar spre înțelepciune, ci și spre notorietate și avere. Cărțile lui Castañeda (traduse și la noi), în care povestește parcursul său inițiat alături de Don Juan, au avut un mare succes, în toată lumea. Vestitul antropolog a murit anul acesta, la 27 aprilie, dar din motive misterioase, vestea nu a fost anunțată decît după două luni.

De curind s-a descoperit că, înainte cu patru zile de sfîrșit, Castañeda își modificase testamentul, lăsînd cea mai mare parte a averii, cam 20 de milioane de dolari, unei fundații înființate chiar în ziua aceea. Fiul și fosta sa soție, Margaret, au contestat acest testament, iar procesul e în curs. Intervievată de „International Herald Tribune”, Margaret a spus că, deși își admira mult fostul sot, ea se îndoieste că vrăjitorul Don Juan Matus ar fi existat vreodată și crede că numele lui vine de la Mateus, vinul portughez favorit al antropologului.

Fenomenul Camilleri

◆ De două luni, Andrea Camilleri se află în fruntea topurilor de librărie din Italia. Autorul are 73 de ani și a lucrat pînă la pensie în cinematografie, ca director de producție. Muncind alături de scenariști, în special la un serial după romanele lui Simenon, a învățat multe despre structura narațiunilor polițiste și a început să și scrie propriile romane, inventîndu-și „Megret”-ul personal, pe nume Montalbano (ca omagiu și

pentru scriitorul spaniol Manuel Vasquez Montalbán). Caracteristica romanelor sale polițiste este limba - o italiană împănată cu expresii și cuvinte în dialect sicilian (pentru care adaugă, la fiecare volum, un glosar). Ultimele două volume, *Berarul din Preston* (Ed. Sellerio, 1995) și *O lună cu Montalbano*, apărut de curind la Mondadori, cunosc un succes enorm, comisarul lui Camilleri devenind un soi de erou național.

Revista revistelor

„Ajută-mă s-alung din creștet paraziții”

Pe prima pagină din *ROMÂNIA MARE* de săptămîna trecută e publicată o „poezie”, *Plîngerea României*, dedicată „distinsului poet, eminentului publicist și om politic Corneliu Vadim Tudor, în semn de omagiu.” Autorul ei este Ion Dodu Balan. Un bard și dînsul (în timpul liber), ba chiar supraveghetor și compunător, odinioară, al rețetei barzilor. O rețetă compensată, vreme de patru decenii. Acum, unele ingrediente ale „poeziei de pagina întâi” fiind expirate, au fost înlocuite cu altele, stabile în timp și cu efect universal, dintre care cea mai *folosită* e credința în Dumnezeu. Fapt constatat: mai toți activiștii, agitatorii, propagandiștii PCR s-au declarat public după '90 niște ființe (că spirite ar fi impropriu spus) profund religioase, iubindu-l pe Dumnezeu, Sfințele Scripturi și tradiția creștină tot atît cit pe Cîrmaci, *Călauza ateistului* și principiile „socialismului științific”. Bancheri ai religiilor, diplomați ecumenici sau doar frecventatori asidui de sfestăanii televizate, convertiții ignoră că una dintre porunci este „să nu mărturisești strîmb”. Nu de alta, dar cotirea de la *linia* terestră a partidului unic către în sus, mult mai sus de „noile culmi de progres și civilizație”, nu e o figură acrobatică sau un truc pentru care ajunge antrenamentul. Oamenii nu sînt atît de naivi încît să nu recunoască vehiculul strident al oportunismului. Iată-l de exemplu pe „poetul” de pagina întâi Ion Dodu Balan. Trecem cu vederea că omagiul e translat către Vadim (ce poem e ăla fără omagiu?), pentru a ne opri la text: o rugăciune „patriotică”. Poetul se adresează lui Dumnezeu, în numele biete țărișoare. Expresivitatea poetică dodubalaniană, nutrită de sevele poeziei populare („folclor nou”) și rumegușul celei proletcultiste, e irezistibilă. Ne pare rău că nu-i putem reproduce în în-

tregime versurile, spre deliciul cititorilor noștri, dar legea drepturilor de autor ne interzice. Ea ne dă voie să cităm doar fragmente. Așa facem. Iată, de exemplu, cum i se adresează, prin Ion Dodu Balan, țara, lui Dumnezeu: „Fost-am România Mare,/ Ca un măr rodit sub soare,/ Ca o prună dodoloată/ Fost-am mindră și măreață”. Dar acum e tare necăjită de starea în care a ajuns, jefuită, trădată și vîndută de politicienii de la putere (niște lași care „și-ascund rușinea-n foi de viță”) și se roagă: „Trezește-ne, Doamne, din somnul de moarte/ Că Tu știi și poți de toate/ Ție, Doamne, mă închin/ Cu brazii și munții/ Cu mestecenii, cărunții/ Cu riul, cu ramul/ Cu tot neamul,/ Ia-mi de pe trup lipitorile/ Pe cei ce trag sforile/ Ajută-mă s-alung din creștet paraziții:/ Puriții, păduchii, ploșnițele care fac pe sfinții/ Declarînd că postesc, iar mie-mi sfîșie carnea cu dinții.” Și încă: „Rupe, Doamne, cozile de la topor/ Care mă lovesc să mor,/ Care-nvelindu-mă-n jale/ Clamează că nu-i decît o singură cale...” ♦ Ion Dodu Balan e profesor doctor docent în literatură română și a transmis timp de decenii studenților filologi învățăturile sale într-ale poeziei, înalta sa concepție reflectată și în creația de mai sus. Ceea ce ne surprinde este că originalitatea prozodică și ideile lirice ale savantului literat sînt identice cu acelea din poeziile compuse de Miron Cosma. Aceiași tropi, deși cel de al doilea e specializat în subpămîntă, ortaci și bite. Se pare că „spiritele mari” tropăie la fel.

Chiotele crizei

Demisia ministrului privatizării, dl Dimitriu, a produs în presa cotidiană adevărate chiote de satisfacție. De fapt, această demisie a fost una dintre puținele asupra cărora presa a avut informații certe, înainte ca ea să se producă. Astfel că aceste chiote sînt, de fapt, un semnal că la noi presa nu prea știe ce se întîmplă în mediile politice înalte. Probleme esențiale, cum ar fi schimbări de miniștri sau strategii economice pe termen scurt sau mediu, sînt tratate în România ca și cum acestea ar fi niscăiva fleacuri. Nu același punct de vedere îl au agențiile de rating internaționale care taxează România după ce se petrece fiecare dintre aceste fleacuri, la noi acasă. Țara noastră e considerată din ce în ce mai puțin stabilă atît politic cît și economic. Iar această instabilitate înseamnă bani pe care România îi poate împrumuta din ce în ce mai greu sau note proaste față de încercarea țării noastre de a scoate pe piața internațională echivalentul obligațiunilor autohtone, cu dobîndă tentantă. Demisia sau demiterea unui ministru dintr-o funcție cheie e, paradoxal, motiv de îngrijorare în exterior, în vreme ce în țară acest fapt stîrnește veselii de neînțeles. Căderea unui ministru important, chiar dacă el nu e agreat de presă, nu aduce automat rezolvarea problemelor ministerului de care aceste se ocupă, ci e un simptom de criză. În ultimii doi ani, marile agenții de rating au taxat usturător România după fiecare criză politică. Cu

LA MICROSCOP

DEMOCRAȚIA AMENZILOR

GUVERNUL a propus de curînd amenzi usturătoare împotriva șoferilor care nu respectă regulile de circulație. Amenzi mari vor plăti - dacă proiectul va trece neschimbat prin Parlament - cei care nu țin seamă de limitele de viteză și autorii depășirilor nereglementare.

Primii care, din păcate, au protestat împotriva acestui proiect de lege au fost unii ziariști. Motivul? Amenzile sînt prea mari.

Cum se întîmplă la noi de multe ori, imediat s-a făcut comparația cu amenzile din Occident și din Statele Unite. Acolo amenzile ar fi - și chiar sînt - mai pe potrivă buzunarului omului obișnuit. Nu știu cum stau lucrurile în țările vest-europene, dar în Statele Unite un cetățean care are obiceiul să depășească viteza admisă intră în vizorul *asigurarilor*, ceea ce la noi nu se întîmplă. Asiguratorul discută într-un fel cu șoferul care se mulțumește cu viteza legală și în cu totul altfel cu cel care încasează amenzi pentru depășirea ei. De la cel din urmă cere mai mult, substanțial mai mult. Așa că ceea ce nu plătește poliției, vitezomanul american da asiguratorilor.

Noi nu avem acest sistem. N-avem nici sistemul de asigurări care în vestul Europei - asta știu sigur - face mai convenabil să cumperi o mașină nouă decît să asiguri una relativ veche.

Avem un sistem de asigurări în care șoferul unei mașini primejdioase poate sta liniștit dacă lovește alte mașini, iar un șofer care păzește litera legii scoate bani din buzunar cînd e lovit de unul căruia nu-i pasă de spusele legii.

Recunosc că n-am carnet de șofer, dar trag o sumedenie de ponoase de pe urma faptului că soția mea respectă regulile de circulație, ca șoferiță. Mașina familiei a suferit, pînă acum, nu mai știu cite bușituri în spate, fiindcă oprește la *zebră* cînd pietonul începe să traverseze. Dacă, în comunele din jurul Bucureștiului,

îți permiți să mergi cu numai 60 de kilometri pe oră, cît e viteza legală, ți se cere, cu claxonul și cu farurile, să te dai la o parte. În Capitală, la fel. Dacă nu ne vede poliția, mergem cu cît avem poftă. Și dacă ne prinde poliția, îi aruncăm în ochi poliștului vreo 15.000 de lei, cît face amendă și calcăm și mai tare pe accelerație, după aceea, de supărare. Mai omorîm pe cineva, mai facem un accident în lanț. Ce contează? În România viața e ieftină. Cu cîteva milioane, rudele îndurerate își pot retrage plîngerea și cu judecătorii se mai poate discuta.

În adîncime, lucrurile sînt înfiorător de grave. Ele țin de faptul de zi cu zi al demnității cetățeanului obișnuit. O această demnitate nu poate funcționa în afara legii, fiindcă ea e rezultatul unei negocieri sociale de ansamblu, nu al unei tirguielei cu un polișt.

Nu înțeleg supărarea acelor ziariști care consideră prea mari amenzile pentru șoferi. Aceste amenzi sînt îndreptate împotriva unor persoane care confundă legea cu bunul lor plac, nu împotriva unor persoane care păzesc legea.

Demnitatea reală e una care izvorăște din respectul față de lege. Cîneva a înghițit cucută pentru a respecta legea, deși ar fi putut să-și ia talpășița de acasă pentru a nu mai fi sîciit de legi care, din punctul de vedere al apărătorilor lui, erau nedrepte.

Adică ziaristul român, în loc să a-pere această demnitate - e adevărat costisitoare - se plînge că ea e scumpă?

Mai mult, democrația șoselei trebuie să însemne amenzi mici pentru cei care își bat joc de lege și umilirea celor care o respectă?

Mă tem că acei ziariști care se plîng că proiectul de amenzi al guvernului e exagerat ignoră că democrația nu poate funcționa fără respectarea legii.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42. (foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13. Abonamente în 1998: 3 luni - 39.000 lei; 6 luni - 78.000 lei; 1 an - 156.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipărit la
„R.H. PRINTING” SRL
Calea Plevnei 114, sector 1
București

**24 pag - 3.000 lei
La redacție: 2.000 lei**

Cronicar